

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse instituut

Liisu Lehtsalu

TASULISED ARVED MOBIILSIDEETTEVÕTJATE TÜÜPTINGIMUSTES

Magistritöö

Juhendaja: *Dr iur* Karin Sein

Tallinn

2016

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1 Tüüptingimuste muutumine lepingu osaks.....	8
1.1 Arve tasulisust ettenägeva tingimuse käsitlemine tüüptingimustena	8
1.2 Arusaadavus	11
1.3 Üllatuslikkus	17
2 Hinnakokkulepe kui tüüptingimuse sisukontrolli välistav aspekt	21
2.1 Hinnakokkuleppe hindamise poolt- ja vastuargumendid.....	21
2.2 Arve tasulisust ettenägev tüüptingimus kui hinnakokkulepe	24
3 Arve tasulisust ettenägeva tüüptingimuse ebamõistlik kahjustavus.....	33
3.1 Arve tasulisust ettenägevate tüüptingimuste kehtivus Saksamaa, Austria, Soome ja Suurbritannia õiguse järgi.....	33
3.2 Tüüptingimuse ebamõistlik kahjustavus võlaõigusseaduse § 42 lg 3 järgi	40
3.3 Tüüptingimuse ebamõistlik kahjustavus võlaõigusseaduse § 42 lg 1 järgi	42
3.3.1 Ettevõtja kohustus esitada arve enne tarbijakaitseseaduse jõustumist 01.03.2016	42
3.3.2 Tasu võtmine arve esitamise kohustuse täitmise eest.....	50
4 Ettevõtja kohustus esitada arve pärast tarbijakaitseseaduse jõustumist 01.03.2016	58
4.1 Arve tasulisust ettenägeva tüüptingimuse kasutamine	58
4.2 E-arvetele üleminek ja tarbijakaitseseaduse planeeritavad muudatused	61
Kokkuvõte	65
Abstract.....	71
Lühendid.....	78
Kasutatud allikad	79
Kasutatud kirjandus	79
Kasutatud kohtupraktika.....	82
Kasutatud õigusaktid	83

SISSEJUHATUS

Majandussuhete keskseks elemendiks on privaatautonoomia, mis tähendab, et pooled saavad ise määrata oma õigusliku positsiooni lepingus. See on vajalik eelkõige selleks, et nii saavad pooled kindlaks määrata oma kindlad vajadused ning ootused, mida lepinguga soovitakse saavutada.¹ Sellest võib aga väga lihtsalt tekkida konflikt poolte lepinguvabaduse ning õigusliku reguleerimise vajaduse vahel. Üldiselt sekkub riik sellise konflikti puhul juhul, kui konflikti ei ole võimalik privaatautonoomia põhimõttest lähtudes õigustada. Selle tulemusena võib riik privaatautonoomiat oma sekkumisega piirata. Riigid on pidanud taolist piiramist õigustatuks näiteks tarbijatega sõlmitavate lepingute puhul, sest vastasel juhul sõlmitakse lepingud silmnähtavalt tarbijate kahjuks.² Autori hinnangul oleks ilma õigusliku sekkumiseta väga lihtne kallutada lepingut ettevõtja kasuks.

Sellise olukorra vältimiseks on ühe meetmena loodud direktiiv 93/13³, mis on sätestatud ebamõistlike tüüptingimuste kohta ning millega osaliselt ühtlustati tarbijakaitset reguleerivad liikmesriikide õigusnormid. Direktiivi eesmärgiks on tagada Euroopa Liidu liikmesriikides ühtne minimaalne kaitse ebaõiglaste tingimuste eest, mis sisalduvad.⁴ Direktiivil on EL õiguses väga tähtis koht ning Eestis on see üle võetud võlaõigusseadusesse.⁵ Selle olulisus tuleneb sellest, et puudutatakse kõiki alasid, kus lepinguid sõlmitakse ning mõju on sellest tulenevalt väga paljudele tarbijate ja ettevõtjate vahel sõlmitud lepingutele.⁶

Enamus tarbijakaitsealaseid direktiive nagu ka ebamõistlike tüüptingimuste direktiiv on miinimum-harmoniseerimisega, mis tähendab, et liikmesriikides tuleb saavutada direktiivis toodud eesmärk, kuid liikmesriigil on võimalik ise valida, kuidas seda teha.⁷

Ka antud töös käsitletavad probleemid on seotud ebamõistlike tüüptingimuste regulatsiooniga. Nimelt ei ole Euroopa Liidu (EL) tasandil sätestatud ettevõtja kohustus sideteenuste eest arvet esitada. Samuti ei ole Liidus reguleeritud, mil viisil tuleb arve esitada, kui ettevõtjal selline kohustus on. See on aga tekitanud paljudes riikides olukorra, kus sideteenuste osutajad on

¹ Põhiseaduse kommentaarid.- <http://pohiseadus.ee/ptk-1/pg-3/> (19.04.16)

² N. Gavrilovic. The Unfair Contract Terms Directive through the Practice of the Court of Justice of the European Union: Interpretation or Something More?.- European Review of Contract Law 2013, 9(2), lk 164-165.

³ Nõukogu direktiiv 93/13/EMÜ, 5. aprill 1993, ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes.- ELT L 095, lk 0029 - 0034

⁴ EK 14.05.2009, c-40/08: Asturcom Telecomunicaciones SL ja Cristina Rodríguez Nogueira, kohtujuristi V.Trstenjaki ettepanek, p 46.

⁵ Võlaõigusseadus.- RT I 2001, 81, 487.

⁶ H-W.Micklitz, J.Stuyck, E.Terryn (toimetajad). Cases, materials and text on consumer law. Oregon:Oxford and Portland 2010, lk 281.

⁷ H.Collins. Harmonisation by Example: European Laws against Unfair Commercial Practices.- Modern Law Review, 01/2010; 73(1), lk 90-91.

muutnud tarbijatele esitatavad paberarved tasuliseks. Seda tehti 2014. aastal ka Eestis, kus muudeti tasuliseks nii posti teel kui ka e-maili teel sideteenuste kasutamise eest saadetavad arved. Eestis selgitati seda tarbijatele kui võimalust vaadata edaspidi oma arveid internetist ning lisati, et juhul kui tarbijad siiski soovivad arveid e-posti teel või paberarvetena, tuleb selle eest tasuda.⁸

Kuigi alates 01.03.2016 lisati Eesti seadusandlusesse ettevõtjale kohustus esitada tasuta arve e-posti või posti teel, sätestati see nii, et autoril tekib küsimus, kas konkreetsed sätted reguleerivad tasuta arve esitamise kohustust ammendavalt.⁹ Juhul, kui ammendavat arve esitamise kohustust ei tulene uuest tarbijakaitseseadusest, siis tuleb autori hinnangul analüüsida, millises osas antud seadus ammendav ei ole.

Autori hinnangul ongi töö esimeseks eesmärgiks välja selgitada, kas tüüptingimus, millega nõutakse tarbijalt arve esitamise eest tasu on Eesti õiguse kohaselt ebaõiglane. Seda küsimust tuleks käsitleda nii regulatsiooni järgi, mis kehtis enne uue tarbijakaitseseaduse jõustumist kui ka regulatsiooni järgi, mis hetkel kehtib. Töö teiseks eesmärgiks on, et juhul, kui arve esitamise kohustus on ettevõtjapoolne kohustus, siis millisel viisil on ettevõtja kohustatud tarbijale arve esitama. Autor soovib analüüsi käigus selgitada välja, kas ettevõtja on kohustatud esitama tarbijale paberarve või e-posti teel pdf-arve või piisab ka e-arve kättesaadavastegemisest tarbijale internetikeskkonnas.

Magistritöö eesmärkide saavutamiseks püstitas töö autor järgmised hüpoteesid: 1) tüüptingimus, mis sätestab ettevõtja õiguse nõuda tarbijalt arve eest tasu on Eesti õiguse järgi tühine; 2) tarbija soovil peab ettevõtja esitama tasuta paberarve. Autor kasutab hüpoteeside tõestamiseks võrdlev-analüütilist meetodit.

Võrdlev-analüütilise meetodi kasutamist põhjendab autor sellega, et Riigikohus on leidnud, et Mandri-Euroopa õiguspererkonda kuuluvate ja EL liikmesriikide kohtupraktikat saab arvestada ja ka kasutada võrdlusmaterjalina Eesti seaduse mõtte ja eesmärgi väljaselgitamisel. Kohus on öelnud, et seda on õigus teha juhul, kui Eestis antud sätte kohta kohtupraktika puudub ning mujal on praktika sarnase sätte kohta välja kujunenud. Kohus on seisukohal, et teiste riikide seadusi ja praktikat võib eraõigusnormide puhul arvestada. Ühtlasi peetakse sellist lähenemist vajalikuks Euroopa Liidu õiguse ja selle alusel kehtestatud siseriiklike õigusnormide

⁸ Elisa AS 01.12.2013 pressiteade.-

<https://www.elisa.ee/et/elisast/organisatsioonist/elisa/uudised/785/elisa-e-arved-kolivad-iseteeninduskeskkonda/2013> (19.04.16)

⁹ Tarbijakaitseseadus.- RT I, 31.12.2015, 1.

tõlgendamisel ja rakendamisel.¹⁰ Kohus on aga juhtinud tähelepanu, et teiste riikide käsitlesele viitamine on asjakohane vaid juhul, kui aluseks olev õigusnorm on piisavalt sarnane.¹¹

Eelpool toodust tulenevalt käsitleb autor ebaõiglaste tingimuste regulatsiooni arvete esitamise kohustuse kontekstis sideteenuste osutamisel Eestis, Suurbritannias, Austrias, Saksamaal ning Soomes. Antud riigid on valimis seetõttu, et Eestis, Austrias, Saksamaal ning Soomes on arvete esitamise kohustust arutatud kohtus. Lisaks soovib autor võrrelda Austria ja Saksamaa seadusandlust Eesti sätetega seetõttu, et Eesti tüüptingimuste regulatsiooni sätete allikaks on antud riikide analoogsed sätted.¹² Suurbritannia kohtupraktika on autori hinnangul tähtis, sest seal ei ole kohus leidnud, et ettevõtjal on paberarvete esitamise kohustus ning siiani on aktsepteeritud, et sideettevõtjad nõuavad tarbijate käest arvete eest tasu. Samas on autori hinnangul siiski tegemist ka Suurbritannias aktuaalse ja problemaatilise teemaga, millest ühiskonnas palju räägitakse.¹³

Valitud riikide puhul analüüsib autor kaasuseid, mis on sätestanud hetkel kehtiva praktika, millest riigid lähtuvad. Kuna Eestis antud teemal varasem praktika puudub, üritab autor töös analüüsida lisaks alles Riigikohtu poolt tehtud lahendile¹⁴ ka varasemaid seisukohti ja praktikat, millest oleks võimalik tuletada, kas sellist tüüptingimust tuleks käsitleda kui mõistlikku või ebamõistlikku tingimust. Autor peab vajalikuks sissejuhatuses tuua välja valitud riikide kohtuasjades vaidlustatud tüüptingimused ning käsitleda nende ebaõigluse hindamist töö sisuosas.

Saksamaa kõrgem kohus käsitles tüüptingimuste ebaõiglust seoses paberarve eest tasu küsimisega. Nimelt soovis sideteenuse pakkuja paberarve eest saada tasu 1,50 eurot ning ettevõtja säilitas arvet elektroonselt 12 kuud, millest 80 päeva säilitas ettevõtja detailset arvet.¹⁵ Saksa madalamas kohtus oli aga kaasus, milles nõuti arve eest 5,11 eurot.¹⁶ Ka Austria kohus on käsitlenud arve tasulisust ning kõrgemas kohtus on arve esitamist arutatud lausa kahel korral. Esimesel korral nõudis ettevõtja tarbijalt 1,89 eurot keskkonnatasu paberarve ning arvest teate

¹⁰ RKTKo 3-2-1-145-04, p 39.

¹¹ RKTKo 3-2-1-89-14, p 27.

¹² P.Varul jt. Võlaõigus I, §37.- Võlaõigusseadus. Komm vlj. Tallinn: Juura 2006.

¹³ Keep me posted.- <http://www.keepmeposteduk.com/get-the-facts> (19.04.16)

¹⁴ RKTKo 3-2-1-135-15.

¹⁵ Bundesgerichtshof. III ZR 32/14. 9. Oktober 2014. OLG Frankfurt am Main.- <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=Aktuell&Sort=3&nr=69260&pos=28&anz=44> 7 (12.04.16)

¹⁶ Oberlandesgericht Düsseldorf. I-6 U 166/13. 29.01.2015.- <http://www.online-und-recht.de/urteile/Simyo-darf-kein-Entgelt-fuer-die-Erstellung-von-Papierrechnungen-nehmen-Oberlandesgericht-D%C3%BCsseldorf-20150129/>

saatmise eest. Samas pakuti tarbijale aga võimalust saada teade arve saabumisest e-keskkonda SMS-ga.¹⁷ Teisel korral oli Austria kohtus kaasus, kus ettevõtja saatis tarbijatele paberarveid tasuta, kuid ühel hetkel lisas saadetavatele arvetele, et kõik arved muutuvad elektrooniliseks ning märkis, et tarbijal on võimalik ka paberarvet saada. Samas paberarve saamist selgitati tarbijatele kodulehel.¹⁸ Soome kõrgemasse kohtusse on edasi kaevatud olukord, kus sideettevõtja soovis arve esitamise eest saada 1,90 eurot. Samas ei ole selles asjas veel kõrgema kohtu lahendit avalikustatud.¹⁹ Kõik eelnevad lahendid on püstitatud küsimuse ümber, kas arve esitamine on ettevõtja kohustus. Selline küsimus kerkis üles ka Eestis, kui Tarbijakaitseamet kaebas tarbijate nimel kohtusse Elisa AS selle eest, et ettevõtja soovis tarbijatelt 0,60 eurot pdf-arve e-mailile saatmise eest ning 0,70 eurot arve saatmise eest tarbija postiaadressile. Kusjuures paberarvete edastamise eest oli Elisa AS tasu nõudnud ka varasemalt, kuid siis hakkas ettevõtja nõudma tasu ka pdf-arvete edastamise eest.²⁰

Peamised õigusallikad, mida autor töös kasutab on Eestis arvete esitamise kohustusega seonduvad võlaõigusseadus, tsiviilseadustiku üldosa seadus, tarbijakaitse seadus, raamatupidamise seadus, elektroonilise side seadus ning ebaõiglaste tüüptingimuste direktiiv. Lisaks kasutab autor töös võrdlusteks Saksa Tsiviilseadustikku, Austria Tsiviilseadustikku ning Saksa, Suurbritannia, Soome, Austria ja Eesti kohtulahendeid. Lisaks aitavad ebaõiglaste tüüptingimuste kohta sätestatud autoril sisustada Euroopa Kohtu lahendid. Arvete esitamise kohustuse kohta ei ole väga palju erialaseid artikleid, kuid on välismaist kirjandust, mis käsitleb erinevate riikide praktikat ning seisukohti. Autor on õigusaktide paremaks mõistmiseks kasutanud ka seaduste eelnõusid ja seletuskirju.

Käesoleva töö struktuur koosneb neljast peatükist, mis käsitlevad arve eest tasu nõudmise tüüptingimuse hindamist Eestis. Autor analüüsib paralleelselt nii töös analüüsitavat tüüptingimust kui ka Elisa AS-i poolt kasutatud tüüptingimusi, mida ka Riigikohus arutas.²¹ Esimeses peatükis analüüsitakse tüüptingimuse lepingu osaks saamist ning seda nii arusaadavuse kui ka üllatuslikkuse kontekstis. Autor toob näiteid teiste riikide kohtupraktikast ning selgitab, milliste kriteeriumite alusel tuleks arusaadavust ja üllatuslikkust hinnata. Teises peatükis käsitletakse seda, kas antud tingimust saab käsitleda hinnakokkuleppena. Autor

¹⁷ OGH. 4Ob141/11f. 28.02.2012.-

https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JIT_20120228_OGH0002_0040OB00141_11F0000_000 (12.04.16)

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ Turukohus. 278/13/M2. 24.3.2014.-

http://www.tarbijakaitseamet.ee/sites/default/files/pressile/turukohtu_otsus_2014.pdf (12.04.16).

²⁰ RKTko 3-2-1-135-15.

²¹ *Ibid.*

selgitab hinnakokkulepete hindamise tausta ning nende erisust hinna kõrvalkokkulepetest. Autor teeb seda tuues näiteid valitud riikide praktikast ning teadusartiklitest. Magistritöö kolmas peatükk käsitleb ebamõistlikult kahjustavaid tingimusi. Esimeses alapeatükis analüüsib autor, kuidas on arvete tasulisust oma praktikas käsitlenud Soome, Austria, Saksamaa ja Suurbritannia kohtud. Teine alapeatükk käsitleb tüüptingimuste sisukontrolli vastavalt VÕS § 42 lõikes 3 toodud ebamõistlike tüüptingimuste nimekirjale. Autor toob välja punktid, mille vastu antud tüüptingimused võiksid eksida ja analüüsib seda, kas töös käsitletavad tüüptingimused on antud loetelust lähtudes ebamõistlikud. Järgmine alapeatükk käsitleb seda, kas Eestis oli ettevõtjal kohustus tarbijale sideteenuste osutamise eest arve esitada. Selles alapeatükis analüüsib autor sellise kohustuse sisu enne uue tarbijakaitseseaduse jõustumist 01.03.2016. Järelduseni jõudmiseks kasutab autor erinevaid seaduseid, mis käsitlevad arve esitamist. Kohustuse sisu osas analüüsib autor Riigikohtu seisukohti, statistikaameti andmeid ning teiste riikide kohtute praktikat. Peatüki lõpus jõuab autor järelduseni, kas enne uue tarbijakaitseseaduse jõustumist olid töös analüüsitavad tüüptingimused tarbijat ebamõistlikult kahjustavad. Töö lõpetuseks käsitleb neljas peatükk arve esitamise kohustust vastavalt praegusele seadusandlusele. Ühtlasi hindab autor, kas töös analüüsitavad tüüptingimused oleksid hetkel ebamõistlikult kahjustavad. Autor hindab antud peatükis ka praeguse tarbijakaitseseaduse sätteid ja nende ammendavust. Lisaks käsitleb töö Vabariigi Valitsuse koostatud uue eelnõu muudatusi²², mis puudutavad arve esitamise kohustust ning planeeritavate muudatuste lubatavust.

Märksõnad: arvete tasulisus, hinnakokkulepped, tüüptingimuste sisukontroll, tüüptingimuste kehtivus.

Töö autor avaldab tänu magistritöö juhendajale Karin Seinale tema panuse eest magistritöö valmimisse.

²² Raamatupidamise seaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu.- <http://eelnoud.valitsus.ee/main#UdKM6ItA> (03.04.16)

1 TÜÜPTINGIMUSTE MUUTUMINE LEPINGU OSAKS

1.1 Arve tasulisust ettenägeva tingimuse käsitlemine tüüptingimustena

Esimeses peatükis otsib autor vastust küsimusele, kas tüüptingimus, mille kohaselt küsitakse tarbijalt tasu pdf-arvete ja paberarvete saatmise eest saab muutuda sideteenuste lepingu osaks. Lisaks toob autor välja selle, miks antud tingimuse puhul on tegemist tüüptingimusega VÕS § 35 lõike 1 tähenduses ning miks selle konkreetse tingimuse puhul oleks vajalik tingimuse hindamine. Selleks, et eesti kohtul oleks võimalik hinnata lepingutingimuse ebamõistlikku kahjustamist, tuleb kohtul hinnata, kas tingimus paneb poolele põhjendamatult koormavaid kohustusi, teeb laiendusi või kitsendusi poole õigustes või hoopis lisab või võtab ära õigusi. Tingimusi tuleb aga hinnata lähtudes antud riigi lepinguõigusest, lepingutingimustega seotud küsimuste praktikast ning poolte ootustest.²³ Järelikult tuleb antud tingimuse hindamisel lähtuda Eestis kohaldatavast õigusest.

Eestis kontrollitakse tingimuse lepingu osaks saamise eeldusi ja kehtivust VÕS § 35-45 alusel. Esmalt kontrollitakse, kas tegemist on üldse tüüptingimusega võlaõigusseaduse tähenduses. Seejärel vaadatakse, kas tüüptingimus on saanud lepingu osaks ning kui ta seda on saanud, hinnatakse nii lepingu kui ka tüüptingimuse kehtivust.²⁴ Lepingutingimuste hindamisel on riigid kohati erinevate seisukohtadel osas, kas peaks arvestama vaid kõnealuse tingimusega või peaks arvesse võtma kaupade ja teenuste olemust ning kõiki asjaolusid, mis lepingu sõlmimisel esinesid ja kõiki lepingu teisi tingimusi.²⁵ Eestis tuleb tüüptingimuse tühisuseks hinnata lepingu olemust, sisu, sõlmimise viisi, lepingupoolte huvisid ja teisi olulisi asjaolusid. Sellest tulenevalt peab arvestama kogu lepingu sisu ning ka asjaolusid, mis ei pruugi olla välja toodud lepingus.

Eesti tarbijakaitsesüsteem põhineb ideel, et tarbija on suhetes müüja või teenuseosutajaga nõrgemal positsioonil VÕS § 35 lõike 1 tähenduses. Tarbija nõrgemat positsiooni on sisustanud ka Euroopa Kohus ning selgitab, et see puudutab nii tarbija võimet pidada läbirääkimisi kui ka tema teavitatuse taset – tarbija peab nõustuma müüja või teenuseosutaja eelnevalt kehtestatud tingimustega, ilma et tal oleks võimalik mõjutada nende sisu.²⁶ Lisaks on tarbija lepingu

²³ Principles of the existing EC contract law: Contract I. München: Sellier.European Law Publishers, 2007, lk 234-236

²⁴ P.Varul jt. Võlaõigus I, lk 125.

²⁵ Prof A.Burrows. English private law. 2 ed. Oxford university press, 2007, lk 674-676

²⁶ EKo 27. juuni 2000, C-240/98–C-244/98, Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores, p 25.

nõrgem pool nii majanduslikult, sotsiaalselt, intellektuaalselt kui ka psühholoogiliselt. Suurt tasakaalu vahet saab välja tuua nii võimu kui ka teadmiste osas.²⁷

Antud töös analüüsitavat tüüptingimust kasutatakse tarbijatega sõlmitud lepingutes. Tarbija nõrgem positsioon väljendub sellest, et tüüptingimuse muudatusega mittenõustumisel on tarbija ainus võimalus öelda leping üles. Samas võib autori hinnangul pidada Eestis pigem tavaliseks praktikaks seda, et erinevad sideettevõtjad teevad tüüptingimustesse muudatusi küllaltki sarnaselt. See tähendab aga seda, et tarbijal ei ole reaalselt valikuvõimalust, et minna teise sideettevõtja juurde, kui kõik ettevõtjad muudavad pdf-arvete ja paberarvete edastamise tasuliseks. Selline olukord tekiks juhul, kui ühe ettevõtja puhul riik arvete tasulisust aktsepteeriks. Autori arvetes on see küllaltki tavaline praktika, et kui üks sideettevõtja oma tüüptingimusi muudab, ootavad teised ettevõtjad ära järelevalve asutuste reaktsiooni muudatustele ning kui reaktsiooni pole, muudavad ka teised ettevõtjad oma tingimusi. See on kindlasti üks aspekt, mis näitab tüüptingimuse mõju lepingu tasakaalule.

Lepingulist tasakaalu on võimalik hinnata ka tarbija teadmiste osas. Sellisel juhul tuleks antud tüüptingimuse kontekstis analüüsida, kas tarbija suudab reaalselt mõista, miks taoline muudatus tehti ning mis on tarbija õigused seoses sellise tüüptingimuse kasutamisega. Autor toob siinkohal näiteks Elisa AS tüüptingimised, mida Riigikohus on analüüsinud.²⁸

Elisa AS-i juhtumi puhul anti tarbijatele teada, et tüüptingimus muudetakse ära seoses SEPA maksetele üleminekuga.²⁹ Antud töös käsitletakse lähemalt ka sellise põhjenduse arusaadavust ja üllatuslikkust. Samas tuleks autori hinnangul vaadata kõigepealt sellise põhjenduse mõju lepingulisele tasakaalule. Paljud tarbijad ei olnud teadlikud SEPA-le ülemineku konkreetsetest mõjudest.³⁰ Ettevõtjate teadmised olid selles osas paremad, sest ettevõtjatele tutvustati muudatuste mõju ning tagajärgi. Sellest tulenevalt oli võimalik jätta tarbijale muljet nagu SEPA-le üleminekust on põhjustatud lisakulutused, mida ettevõtja nüüd tarbijalt arvete saatmise eest küsib. Autori hinnangul jäetakse tarbijale mulje nagu Eesti Vabariik oleks SEPA-ga nõustunud ning seeläbi on riik nõustunud ka sellega, et tarbijatelt küsitakse lisatasu. Autori hinnangul on tarbija sellise tüüptingimuse kasutamisel kindlasti nõrgemaks pooleks, sest keskmise tarbija teadmised on eelnevast tulenevalt halvemad, kui ettevõtja teadmised.

²⁷ Principles of the existing EC contract law: Contract I, lk 234-236.

²⁸ RKTko 3-2-1-135-15, p 1.

²⁹ Elisa AS 01.12.2013 pressiteade.- <https://www.elisa.ee/et/elisast/organisatsioonist/elisa/uudised/785/elisa-e-arved-kolivad-iseteeninduskeskkonda/2013> (10.04.16)

³⁰ SEPA.- <http://www.eestipank.ee/maksed-arveldused/sepa> (21.04.16)

Majanduslikult võib tarbija ja ettevõtja tasakaalu erinevust selgitada läbi Suurbritannia kohtu seisukoha. Suurbritannia kohus on tarbijate ja ettevõtjate vahelise tasakaalu kohta öelnud, et tarbijale ja ettevõtjale ei saa pidada majanduslikku mõju samaks, sest tarbija jaoks mängivad rolli palju väiksemad summad, kui ettevõtja jaoks. Seega tuleks vaadata rahaliste kohustuste puhul kohustuse mõju tarbija perele, eelarvele, tähtsate teenuste kättesaadavust ning ka juriidilise nõu saamist.³¹ Seega on tarbija jaoks 0,60 või 0,70 eurol palju suurem mõju kui see oleks ettevõtja jaoks. Samas on ettevõtja jaoks päris suur kasu, mille nad teenivad, kui inimesed sellise esitamise eest maksavad. Eriti on see kasulik, kui seda tehakse pika aja vältel.

Juhul, kui tegemist on tüüptingimusega, tuleb järgnevalt vaadata, kas antud tüüptingimus on muutunud lepingu osaks. Vastavalt VÕS § 37 lõikele 3 ei loeta lepingu osaks tüüptingimust, mille sisu, väljendusviis või esituslaad on niivõrd ebatavaline või arusaamatu, et teine lepingupool ei võinud selle tingimuse olemasolu lepingus mõistlikkuse põhimõttest lähtudes oodata või seda tingimust olulise pingutuseta mõista. Seda, kas antud tingimus on täidetud, peab tõendama tüüptingimuste kasutaja ehk ettevõtja. Selleks, et tüüptingimus muutuks lepingu osaks peab vastavalt võlaõigusseadusele olema tüüptingimus arusaadav ning mitte üllatuslik.³²

Kui vaadata teisi Euroopa riike, kus teostatakse tüüptingimuste kontrolli Eestile sarnaselt, on küllaltki heaks võrdluseks Saksamaa. Seda eelkõige selle tõttu, et Eesti tüüptingimuste kohta sätestatu on võetud üle Saksa õiguse eeskujult.³³ Täpsem analüüs näitab, et Eesti tüüptingimuste regulatsioon ongi sätestatud küllaltki sarnaselt Saksamaa omaga.³⁴ Samas on Saksa õiguses tüüptingimuste osa täpsemalt sätestatud BGB §-s 305 ja järgnevates paragrahvides. Nii on välja toodud kaks eraldi nimekirja ebamõistlikest tüüptingimustest, millest ühed on igal juhul ebamõistlikud ning teised võivad olla ebamõistlikud, kuid kohtule jäetakse võimalus neid eraldi hinnata. Lisaks saab erisuseks tuua selle, et Saksa tsiviilõiguses on eraldi sättes välja toodud, et lähtuda tuleb eelkõige lepingutingimuste sisust ning mitte tingimuste vormist. Samas hindamise skeem on sama, sest esmalt hinnatakse seda, kas lepingutingimuse puhul on tegemist tüüptingimusega ehk kas leping on sõlmitud rohkem kui kahe sarnase juhtumi reguleerimiseks. Seejärel vaadatakse, kas tingimus on saanud lepingu osaks ning ega tingimus ei ole üllatav, läbipaistmatu või ebaselge.³⁵ Järgnevas alapeatükis hindabki autor töös analüüsitava tüüptingimuse arusaadavust Eesti õiguse järgi.

³¹ Director General of Fair Trading v First National Bank, UKHL 52, p 38, 54

³² P.Varul jt. Võlaõigus I §37.

³³ Ibid.

³⁴ Bürgerliches Gesetzbuch.- <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (10.04.16)

³⁵ Ibid.

Eelpool toodust tulenevalt võib öelda, et töös analüüsitava tingimuse puhul on tegemist tüüptingimusega. Seda tõestab see, et mobiilsideteenuste osutamise lepingud tehakse määratlemata arvu klientide jaoks. Lisaks ei erine üldiselt need lepingud üksteisest ning on oma olemuselt ja sisult samad. Lepinguid ei räägita varasemalt läbi ning inimesed, kas peavad neid sõlmima ettevõtja etteantud tingimustel või valima teise teenuspakkuja. Tarbija on sellistes lepingutes nii teadmistelt, majanduslikult kui ka valikutelt nõrgem pool. Seetõttu on sideteenuste lepingute puhul tegemist üldiselt tüüptingimustel sõlmitud lepingutega. Juhul, kui teenusepakkujad muudavad tüüptingimustel sõlmitud lepingus tingimusi või lisavad uusi tingimusi, teavitatakse küll tarbijaid sellest, kuid ka uut tingimust ei räägita läbi. Seetõttu tulebki töös analüüsitava tüüptingimuse puhul vaadata, kas tarbijatele on tingimus arusaadav ja mitte üllatuslik.

Autori hinnangul võivad tüüptingimuste kontekstis üllatuslikkus ja arusaadavus olla kohati küllaltki sarnased põhimõtted ning seetõttu on raske eristada, kas tingimus on arusaamatu või üllatuslik. Samas võib väita, et üllatuslik tingimus võib olla ka arusaamatu ning vastupidi. Seetõttu tulebki lepingu osaks saamisel lähtuda VÕS § 37 lõikest 3 ja selle selgitustest, et hinnata lepingu osaks saamist.

1.2 Arusaadavus

Antud alapeatükis analüüsib autor töös käsitleva tüüptingimuse arusaadavust Eesti õiguse järgi. Paremaks ja täpsemaks hindamiseks peab autor vajalikuks tuua näiteid ka Elisa AS poolt kasutusele võetud samasisuliste tingimuste kohta, mida analüüsis ka Riigikohus³⁶. Arusaadavuse hindamiseks tuleb analüüsida, kas tarbija mõistab antud tingimust ja ka tegelikult saab aru, mida selline tingimus talle kaasa toob, kui ta sellega nõustub ja see muutub lepingu osaks. Kuigi tüüptingimuse arusaadavuse hindamiseks Eesti õiguse järgi tuleb antud tingimust analüüsida vastavalt Eesti seadustele, tuleks lähtuda ka EL õigusest, mille alusel antud sätted Eesti õigusesse on võetud.³⁷ Esmalt selgitabki antud alapeatükk, kust arusaadavust käsitlevad sätted Eesti õigusesse tulevad.

Tüüptingimuse arusaadavus on sätestatud direktiivis 93/13 artiklis 5, mille kohaselt lepingutes, mille kõik või teatavad tarbijale pakutavad tingimused esitatakse kirjalikult, peavad kõnealused tingimused olema koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles. Kui tingimuse tähenduse suhtes on kahtlusi, tuleb kohaldada tarbijale kõige soodsamat tõlgendust.

³⁶ RKTko 3-2-1-135-15, p 1.

³⁷ P.Varul jt. Võlaõigus I, lk 125.

Kui vaadata, kuidas artikkel 5 EL õigusesse võeti, siis 3. septembril 1990. aastal tehti komisjonis ettepanek nimetada lepingutingimuse ebaselgus ebaõigluse täiendavaks kriteeriumiks. Euroopa Parlament järgis seda ettepanekut oma arvamuses ja ka nõukogu märkis, et artikli 3 lõikes 1 sisaldub ebaõigluse sisulise kontrolli määrav üldklausel, mida täiendab artikli 5 esimeses lauses eraldi sätestatud läbipaistvusnõue.³⁸ Eelpool toodust tulenevalt on kohtujurist Trstenjaki ühes oma arvamuses selgitanud, et järelikult peeti direktiivi 93/13 artiklis 5 sätestatud läbipaistvusnõuet sedavõrd oluliseks, et see toodi ebaõigluse üldklausli kõrval eraldi esile.³⁹ Eestis tuleneb arusaadavuse nõue VÕS § 37 lõikest 3.

Arusaadavust hinnatakse objektiivselt ning lähtutakse tavatarbijalt oodatavast arusaamisvõimest.⁴⁰ Ka Riigikohtu hinnangul ei tuleks tüüptingimuse arusaamatust tuvastades lähtuda mitte konkreetse lepingupoole arusaamisvõimest, vaid samalaadses situatsioonis tavapärase keskmise mõistliku isiku arusaamisvõimest.⁴¹ Keskmist tarbijat on määratletud ka TKS § 15 lõikes 2, kus käsitletakse ebaausast kauplemisvõttest arusaamist. Sealjuures selgitab paragrahv, et keskmise tarbijana käsitatakse piisavalt teavet omavat ja mõistlikult tähelepanelikku ning ettevaatlikku tarbijat, arvestades sotsiaalseid, kultuurilisi ja keelelisi tegureid.

Käesolevas magistritöös analüüsitavat tüüptingimust arvete tasulisuse kohta kasutatakse sideteenuste osutamise lepingute puhul, kus lepingupoolteks on väga erinevad tarbijad. Autori hinnangul on sellisel juhul eriti tähtis lähtuda keskmise tarbija teadmistest, sest taoline tingimus on sätestatud kõikidele tarbijatele, kes on sideteenuste lepingu varasemalt sõlminud või teevad seda tulevikus. See tähendab, et mingil osal tarbijatest on parem arusaamisvõime ning mingil osal tarbijatest on halvem arusaamisvõime. Selle tõttu tulekski lähtuda keskmisest tarbijast.

Sarnaselt Eestiga, lähtutakse nii Inglismaal, Austrias kui ka Saksamaal tüüptingimuste hindamisel keskmisest tarbijast.⁴² Samas konkreetsed kriteeriumid läbipaistvuse hindamisel on siiski erinevad. Austria seaduste kohaselt peaks läbipaistvuse saavutamiseks olema tingimus nähtav, arusaadav, õiguslikest tagajärgedest teavitav, seaduslikkuse põhimõtet järgiv, loetav, täielik ning eristav. Saksamaal on selgitatud, et tüüptingimused ei tohiks olla liiga keeruliste lausetega, sisaldada ebatavalisi sõnu, terminoloogiat ning teadmisi, mida ei saa keskmiselt

³⁸ Nebbia, P. *Unfair Contract Terms in European Law – A Study in Comparative and EC Law*, Oxford 2007, lk 7

³⁹ EK 13.09.2012 C- 92/11, RWE Vertrieb AG ja Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV, kohtujurist V.Trstenjaki ettepanek, p 62.

⁴⁰ I. Kull, M-Käerdi, V.Kõve. *Võlaõigus I. Üldosa*. Tallinn: Juura 2004, lk 129.

⁴¹ RKTko 3-2-1-76-07, p 21.

⁴² K. Saare, K.Sein. *Transparenzgebot der AGB-Klauseln in den Verbraucherverträgen.- Juridica International*, 2012/XIX

tarbijalt oodata. Lepingutingimused ei ole läbipaistvad, kui tekst on mittetäielik või loetamatu, struktuurilt on lepingut raske mõista, tingimused on ebamäärased ja vastuolulised, tingimused on kirjutatud arusaamatus keeles või tundmatus võõrkeeles, tingimused sisaldavad ebaselgeid lühendeid ning kui tingimused varjavad lepingu tegelikku sisu.⁴³

Autor toob eraldi välja Suurbritannia, sest kuigi ka seal peab lepingutingimus olema läbipaistev ja ilmne, siis hindamisel on sellel isegi olulisem tähtsus, kui teistes võrreldavates riikides.⁴⁴ Seda seetõttu, et kui Eestis tähendab arusaadavus vaid lepingu osaks saamist, siis Suurbritannias mängib arusaamine suurt rolli tüüptingimuse mõistlikkuse seisukohalt. Suurbritannia kohtu seisukohalt tuleb erilise põhjalikkusega analüüsida, kas tarbija on lepingut sõlmides tingimusest täielikult aru saanud. Seda seetõttu, et lähtutakse põhimõttest, et ka ebaõiglane lepingutingimus võib olla kehtiv, kui tarbija tingimust mõistis ning siiski sellise valiku tegi.⁴⁵

Antud riikide praktika ja selgitused aitavad kaasa Eesti seaduste tõlgendamisele ning sisustamisele. Samas tuleb antud töös siiski lähtuda Eesti õigusest ning analüüsitava tüüptingimuse arusaadavust tuleb hinnata samuti Eesti õiguse kontekstis. Siinkohal jätkabki autor töös käsitleva tüüptingimuse arusaadavuse analüüsi võlaõigusseadusest tulenevate arusaadavuse selgituste järgi.

Arusaadavuse kontrolli tuleb teostada lähtudes eraautonoomia põhimõttest, mille kohaselt on siduvad vaid sellised lepingud, mis on sõlmitud vabalt välja kujunenud tahte alusel ning olulistest asjaoludest tõest teavet omades.⁴⁶ Arusaadavust hinnatakse lähtudes sellest, et ei oleks kasutatud keerulisi lauseid, ebataavalisi sõnu, erialast terminoloogiat ja muud taolist. Sõnastus peab olema lihtne ja selge. Lisaks peab lepingutingimus olema esitatud sellises vormis, et seda oleks võimalik lugeda. See tähendab, et arvestama peaks nii kirja suuruse, tähtede kuju kui ka kujundusega.⁴⁷

Lähtudes antud töös analüüsitavast tüüptingimusest, on tegemist arusaadava sõnastusega juhul, kui selgelt märgitakse, kui palju ja mille eest tarbijalt raha nõutakse. Autori hinnangul võiks sel juhul olla arusaadav näiteks tingimus, kus ettevõtja sätestab, et edaspidi tuleb tarbijatel maksta paberarvete eest 70 senti ning pdf-arvete eest 60 senti. Autor kasutas arusaadava tüüptingimuse

⁴³ K. Saare, K.Sein. Transparenzgebot der AGB-Klauseln in den Verbraucherverträgen.- *Juridica International*, 2012/XIX

⁴⁴ M.Dellacasa. Judicial review of core terms in consumer contracts: defining the limits.- *European Review of Contract Law* 2015, 11(2), lk. 152-176

⁴⁵ Director General of Fair Trading V First National Bank, UKHL 52, p 36-38.

⁴⁶ P.Varul jt. Tsviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2012, lk 98-99.

⁴⁷ P.Varul jt. Võlaõigus I §37

selgitamiseks näidet, mida ka Riigikohus Eestis hindas.⁴⁸ Tüüptingimused ei olnud autori hinnangul arusaamatud ka Elisa AS näite puhul. Nimelt oli tarbija jaoks arusaadav, et tüüptingimused muutuvad ning et muudatustega kaasneb lisakulu tarbijale, kui tarbija soovib saada arvet pdf- või paberkuul.⁴⁹

Lisaks sõnastusele peetakse oluliseks ka kogu süsteemset struktuuri, mis tähendab, et tingimus peaks asetsema lepingus loogilises kohas.⁵⁰ Töös analüüsitava tingimuse puhul tuleks eeldada, et tingimus lisatakse lepingusse pärast lepingu sõlmimist. Sellisel juhul peaks ettevõtja ta lisama sellisesse kohta, mis tundub loogiline ning on samas tarbijale nähtav. Elisa AS näite puhul võib öelda, et tingimus lisati lepingusse loogiliselt, sest tingimus lisati arveldustega seotud teenuste hinnakirja ning tarbija jaoks oli arusaadav, mille eest tasu kohaldati.⁵¹ Tüüptingimused peaksid olema tarbija jaoks kohas, kust tarbija neid otsida oskab.

Samuti ei tohiks võlaõigusseaduse järgi eraldada tingimusi, mis on sisult seotud. Arvestada tuleks, et kogu lepingu majanduslik ja õiguslik tähendus peab olema mõistetav.⁵² Ka EK on selgitanud, et direktiivis 93/13 esitatud lepingutingimuste läbipaistvuse nõuet ei saa muuta pelgaks arusaadavuseks nende tingimuste formaalses ja grammatilises mõttes. Läbipaistvuse nõuet peab mõistma laialt. Läbipaistvuse nõudest kinnipidamise puhul on määrava tähtsusega see, kas lepingus on välja toodud põhjus, miks lepingutingimust muudetakse. Seda peab tegema nii läbipaistvalt, et tarbija võiks täpsete ja arusaadavate kriteeriumide põhjal ette näha tingimusest tulenevaid majanduslikke tagajärgi.⁵³

Austria Ülemkohus on selgitanud, et juhul kui poolel ei ole lepingu sõlmimisel selget ettekujutust oma õigustest ja kohustustest, on tegemist arusaamatu tingimusega. Arvete tasulisuse puhul ei ole tarbijat enamasti lepingu sõlmimisel teavitatud lisatasudest, mida tuleb maksta. Tarbija saab sellest teada hiljem.⁵⁴ See on üks näide sellest, kuidas ebaselge kohustus tekitab lepingulistest õigustest ja kohustustest tarbija jaoks vale arusaama ning seetõttu ei tohiks tüüptingimus saada lepingu osaks.

⁴⁸ RKTko 3-2-1-135-15, p 1.

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ P.Varul jt. Võlaõigus I §37

⁵¹ Elisa AS 01.12.2013 pressiteade.

⁵² P.Varul jt. Võlaõigus I §37

⁵³ EKo, 30.04.2014, C-26/13: Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai vs OTP Jelzálogbank Zrt, p 75.

⁵⁴ OGH. 4Ob141/11f. 28.02.2012, p 3,4.

Majanduslike tagajärgede puhul tuleks tähelepanu pöörata ka põhjendustele, mille ettevõtja tarbijale esitab. Autori hinnangul võib põhjenduste andmisel tekkida konflikt tarbija jaoks selguse loomise ja ärilise huvi vahel. Nimelt tahavad ettevõtjad põhjendada tüüptingimuste muudatusi selliselt, et ei tekiks tunnet, et see on ettevõtja enda otsus. Nii ei tekitata oma klientides pahameelt ning loodetakse säilitada oma edu äris. Samas ei loo selline käitumine tarbijale tegelikku ettekujutust tüüptingimuste muudatustest. Sellise käitumise ühe näite võib tuua Austria kohtupraktika.

Nimelt, ettevõtjad lisasid oma tüüptingimustesse klausli, et paberarvete eest tuleb maksta keskkonnatasu. Selline klausel oli kohtu arvates ebaselge juba seetõttu, et tarbijad ei saanud aru, mille eest keskkonnatasu tuleb maksta. Ebaselgeks jäi, kas tegemist on keskkonnaprojekte toetava tasuga või ettevõtja kuluga, mis läheb arvetele. Samuti oli tingimus ebaselge seetõttu, et maksta tuli iga arve eest ning tegemist ei olnud isegi igakuise maksega, vaid iga arve eest eraldi maksega.⁵⁵ Antud olukorra puhul jäeti tarbijale mulje nagu ettevõtja teeks paberarve tasu eest keskkonna jaoks midagi. Samas jäi selgusetuks see, kas antud raha annetati otse keskkonna hüvanguks või üritati tekitada olukord, kus inimesed ei telliks paberarveid ning nii taheti keskkonnale kasu teha. Selle situatsiooni puhul tundub, et ettevõtja soovis paberarvetelt hakata tasu nõudma ning seetõttu soovis seda teha võimalikult pehmelt ja ennast vähe kahjustavalt.

Autor peab halvasti põhjendatuks ka Elisa AS poolt muudetud tüüptingimusi.⁵⁶ Nagu ka autor eelmises alapeatükis viitas, põhjendas ettevõtja muudatusi SEPA maksetele üleminekuga. Kui aga lähtuda sellest, et tegemist oli ühekordsete kulutustega, ei saa väita, et SEPA-maksete tõttu peab tarbija iga kuu maksma arvete saatmise eest täiendavat tasu. Juhul, kui tarbijatele ei anta selget põhjendust, ei saa väita, et täidetakse ESS § 99 tulenevaid eeldusi lepingu muutmiseks. Lepingut tohib selle järgi muuta vaid juhul, kui muutmise vajadus tuleneb õigusaktide muutmisest või kui pärast sideteenuse lepingu sõlmimist muutuvad lepingu sõlmimise aluseks olnud asjaolud ja sellega kaasneb sideettevõtjal lepingu täitmise kulude oluline suurenemine.

Siinkohal peab aga autor vajalikuks ka vaadata, kas õigete põhjenduste puudumine on piisavalt ränk rikkumine, et tingimus ei muutuks lepingu osaks VÕS §37 lõike 3 järgi. Antud tüüptingimuse puhul, kui ettevõtja sätestab konkreetse tasu suuruse konkreetsete arvete edastamisele, ei ole autori hinnangul tegemist arusaamatu sättega isegi juhul, kui ettevõtja ei ole lisanud õigeid põhjendusi. Samas kui tarbijal ei oleks võimalik aru saada, mida antud

⁵⁵ OGH. 4Ob141/11f. 28.02.2012, p 7.

⁵⁶ RKTko 3-2-1-135-15, p 1.

tingimus muudab või kui palju tuleb edaspidi arvete eest tasu maksta, siis oleks tegemist arusaamatu sättega ja kohalduks VÕS § 37 lõige 3.

Üldiselt tuleb tarbija suhtes käituda võimalikult üheselt-mõistetavalt ning ei tohiks tekitada vale ettekujutust tüüptingimusest ning tingimuse muutmise põhjustest. Samas saab autor aru, et pea võimatu on nõuda ettevõtjalt, et nad lähtuks oma huvide asemel vaid tarbijate huvidest. Kui ettevõtja tahaks käituda täiesti kooskõlas võlaõigusseaduses toodud arusaadavuse nõuetega, peaks ta autori arvates alati välja tooma tüüptingimuste muutmise tegelikud põhjused. Lisaks ei tohiks autori hinnangul tarbijatele tekitada muljet nagu talle pakutaks mingit lisahüve, kui tegelikult seda ei pakuta.

Autori arvates on tüüptingimuste muutmise põhjendused korrektsed sellisel juhul, kui ettevõtja suudab ka tegelike tõenditega ära tõestada, et just sellisel põhjusel tüüptingimust muudeti. Näiteks võiks arvete tasulisuse puhul olla sellisel juhul pädevaks põhjenduseks see, kui ettevõtja suudab välja tuua, et talle tekivad lisakulud just sellises summas. Autor juhib tähelepanu, et selline tõestus on vajalik aga ainult arusaadavuse seisukohalt. Lisakulude tõendid ei pruugi siiski näidata, et tegemist on seetõttu mõistliku tingimusega. Selle hindamisel tuleb siiski lähtuda, millise kohustusega on olemuslikult tegemist. Seda küsimust analüüsib autor eraldi järgnevatel peatükkides.

Kokkuvõtvalt peaks arusaadavuse puhul jälgima, et tarbijal oleks reaalselt võimalik tingimusi mõista. See tähendab, et tarbija peab saama aru kuidas lepingutingimus tema õigusi ja kohustusi muudab. Seda tuleks teha keskmisele tarbijale arusaadavalt.

Samas tekib aga autoril küsimus selle kohta, et kui tingimus ei ole tarbijale arusaadav, kas see tähendab, et kui ettevõtja annab tarbijale võimaluse lepingu üles öelda, siis tingimus ei peagi arusaadav olema. Tulenevalt võlaõigusseadusest peavad tüüptingimused tarbijalepingutes olema täielikud. See tähendab, et lisaks lepingulistele õigustele tuleb tingimustes ära tuua ka kõik seadusest tulenevad õigused.⁵⁷ Näiteks sätestab elektroonilise side seadus, et sideteenuste lepingut on võimalik ühepoolset muuta, kui tarbijat teavitatakse ülesütlemise võimalusest kuu aega enne lepingu muutmist.⁵⁸ See tähendab, et juhul, kui sideettevõtja teavitab tarbijat lepingumuudatustest kuu aega ette ning annab ka tarbijale võimaluse leping üles öelda, siis tingimus saab lepingu osaks. Samas on ebaselge, kas selline klausel kehtib ka arusaamatute tingimuste puhul.

⁵⁷ P.Varul jt. Võlaõigus I §37

⁵⁸ Elektroonilise side seadus.- RT I 2004, 87, 593

Sellele küsimusele leiab vastust Euroopa Kohtu peaktika, mille kohaselt ei saa läbipaistvusnõude võimalikku rikkumist heastada lepingu ülesütlemise võimalusega. Nimelt peab tarbija realselt muudatustest aru saama ning seega peab ettevõtja tarbijale andma võimaluse tutvuda tingimustega. Tüüptingimusest aru saamisega antakse tarbijale mõistlik järelemõtlemisaeg, mille jooksul saab tarbija vaadata ka teisi pakkumisi ning otsustada, kas jätkata juba olemasoleva lepinguga muudetud tingimustel või valida teine lepingupartner.⁵⁹ See tähendab, et arusaamatu lepingutingimus ei muutu lepingu osaks ka juhul, kui tarbijale antakse võimalus leping üles öelda.

Eelpool toodust tulenevalt jõuab autor järeldusele, et juhul, kui ettevõtja kasutab selget sõnastust, kuid ei too välja reaalseid põhjuseid lepingu muutmiseks, võib küll tegemist olla ESS § 99 lõikest 1 tuleneva eelduse rikkumisega, kuid tegemist ei ole arusaamatu sättega VÕS § 37 lõike 3 tähenduses. Autor on eelpool välja toonud, kuidas on tagatud käesolevas magistritöös analüüsitava tüüptingimuse esitamine tarbijatele arusaadavalt ning kuidas tuleks tüüptingimuse muutmist korrektselt põhjendada, miks tüüptingimust muudetakse. Autor on seisukohal, et ka Riigikohtu poolt analüüsitud Elisa AS kohtuasja puhul olid tüüptingimused esitatud arusaadavalt.⁶⁰ Kuna töös analüüsitav tüüptingimus ning ka Elisa AS poolt kasutatud tüüptingimused võib lugeda lepingu osaks saanud tingimusteks tuginedes arusaadavusele, tuleb järgmisena kontrollida sätete üllatuslikkust VÕS § 37 lõike 3 alusel.

1.3 Üllatuslikkus

Teiseks kriteeriumiks, mida tuleb lepingu osaks saamisel kontrollida, on tingimuse üllatuslikkus VÕS § 37 lõike 3 mõttes. Et seda hinnata, tuleb vaadata, kas tarbijale on selline tingimus või sellise tingimuse muutumine lepingu osaks ootuspärane. Riigikohtu hinnangul tuleb tüüptingimuse üllatuslikkust hinnates selgitada VÕS § 7 abil välja see, kas samas olukorras heas usus tegutseva mõistliku isiku jaoks oleks selline lepingutingimus ootuspärane, arvestades nii lepingu olemust ja eesmärki kui ka tavaid, praktikat ja muid asjaolusid.⁶¹

Kui eelmises alapeatükis käsitletav arusaadavuse põhimõte tuli direktiivist 93/13, siis tüüptingimuste üllatuslikkust ning selle lubatavust direktiiv eraldi ei käsitle. Samas on Eesti õiguse kohaselt vastavalt VÕS § 37 lõikele 3 üllatuslikkus arusaadavuse kõrval üks kriteeriume, mille alusel saab öelda, et tüüptingimus ei kuulu lepingu osaks. Üllatav klausel ei tähenda

⁵⁹ EK 13.09.2012 C-92/11, RWE Vertrieb AG ja Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV, kohtujurist V.Trstenjaki ettepanek, p 87, 90.

⁶⁰ RKTKo 3-2-1-135-15, p 1.

⁶¹ RKTKo 3-2-1-76-07, p 21.

ebaselgust või raskesti mõistetavust, vaid üllatavat sisu või asukohta või muud üllatuslikku momenti, mille tõttu ei saanud lepingu teine pool mõistlikkuse põhimõttest lähtudes sellise tingimuse olemasolu oodata. Võlaõigusseaduse kohaselt tuleks lepingu pooltel arvestada teineteise mõistlike ja põhjendatud ootustega. Siia alla kuulub ka see, et lepingusse ei lisata tingimusi, mille suhtes ootus puudus.⁶²

Vastavalt VÕS § 13 lg-le 1 võib lepingut muuta lepingupoolte kokkuleppel või lepingus või seadusega ettenähtud muul alusel. Enamasti on sideettevõtjate tüüptingimustesse lisatud tingimus, et sideettevõtjal on ühepoolselt õigus lepingutingimusi muuta. See säte tuleneb ka ESS § 99 lõikest 1 ning seega on sideettevõtjatel seadusest tulenev õigus sellist sätet kasutada. Samas tuleb aga arvestada sellega, et sideettevõtjal on taoline õigus juhul, kui muutmise vajadus tuleneb õigusaktide muutmisest või kui pärast sideteenuse lepingu sõlmimist on muutunud lepingu sõlmimise aluseks olnud asjaolud ja sellega kaasneb sideettevõtjal lepingu täitmise kulude oluline suurenemine. Järelikult ei saa muutmist kui sellist pidada tarbija jaoks üllatuslikuks.

Tingimuse ebatavalisuse puhul eristatakse ebatavalise esituslaadi ja ebatavalist sisu. Ebatavalise esituslaadiga on tegemist, kui näiteks olulised lepingutingimused on paigutatud väikses kirjas vähetähtsa teksti sisse või vähetähtsa pealkirja alla. Sisu poolest on aga ebatavalised tingimused, mida sellise lepingu puhul ei oskaks teine pool oodata.⁶³

Esituslaadi osas saaks üheks võimalikuks rikkumiseks pidada seda, kui tüüptingimust üritatakse ära peita. See tähendab, et teoreetiliselt on muudatusest tarbijatele teatatud, kuid praktiliselt ei ole tarbijatel olnud võimalust nendega tutvuda. Töös analüüsitav tingimus tuleb enamasti lepingusse lisada, kui juba paljude tarbijatega lepingud sõlmitud on. See tähendab, et tingimust tuleb tutvustada kui uut tüüptingimust ning sellisel juhul on teksti sisse peitmine võimalik vaid juhul, kui muudetakse paljusid tüüptingimusi korraga. Sellisel juhul oleks üllatuslik, kui ettevõtja peidaks vastava tingimuse teiste tingimuste vahele.

Autor peab mõistlikuks esitada tüüptingimuse muudatust käsitlevat infot sideettevõtja kodulehel. Samas oleks tarbija seisukohalt vajalik ka see, et ettevõtja teavitaks neid tarbijaid ka eraldi, kes kasutavad arveid, mille hinnad tulevikus muutuvad. Samas elektroonilise side seadusest sellist nõuet otseselt ei tulene ning seetõttu tuleks ikkagi lähtuda ESS § 99 lõikest 4, mille kohaselt tuleb muudatusest teavitada ettevõtja veebilehel või selle puudumisel üleriigilise

⁶² P.Varul jt. Võlaõigus I §37.

⁶³ *Ibid.*

levikuga lehes. See tähendab autori hinnangul, et ka juhul kui sideettevõtja teavitab tarbijat lepingutingimuse muudatustest oma veebilehel, nagu ettevõtjad seda tavaliselt teevad, on see õiguspärane ning mitte üllatuslik. Ka Elisa AS puhul ei olnud küsimust selles osas, kas ettevõtja teavitas tarbijaid lepingumuudatustest üllatuslikult. Muudatusest teavitamist ettevõtja veebilehel peeti pigem tavapäraseks praktikaks.⁶⁴

Kui tingimuse esituslaad ei ole üllatuslik, tuleks järgmisena hinnata tingimuse sisu. Sisu osas peab autor vajalikuks hinnata sideettevõtjate üldisi käitumismustreid. Autori hinnangul muudavad Eesti sideettevõtjad oma hindasid küllaltki tihedalt. Seda juba lähtuvalt individuaalpakkumistest, mida tarbijatele tehakse. Nimelt, kui on oht, et klient valib mõne teise ettevõtja, pakub varasem ettevõtja tihti talle lepingut soodsama hinnaga. Seda väidab autor tuginedes enda kogemustele ja teadmistele. See tähendab praktikas, et mõistlik keskmine tarbija peab teadlik, et lepingu hinnad võivad muutuda nii tarbija jaoks soodsamaks kui ka ebasoodsamaks ning see ei saa iseenesest olla tarbija jaoks üllatuslik. Samas ei ole arvete eest tasu küsimise puhul tegemist üldise hinnamuutusega vaid tegemist on olukorraga, kus kaupleja jätab seni enda poolt tasutud kulutused tarbija kanda.

Siinkohal tuleks aga tähelepanu juhtida tõendamisele, mida autor eelmises alapeatükis selgitas. Selleks, et panna tarbijale lisakulutusi, lähtudes sellest, et ettevõtja jaoks kulutused tõusid, tuleks vastavad kulutused ära tõestada ning samas ka analüüsida, kumma kanda sellised kulutused peaksid olema. Kui lähtuda sellest, et ettevõtjad pidid tõesti tegema lisakulutusi, siis ei saa pidada tingimust üllatuslikuks.

Kui lähtuda Elisa AS juhtumist, võib öelda, et inimeste jaoks, kes SEPA-le üleminekuga kursis olid, oli ettevõtja poolne tingimuste muutmine üllatuslik. Seda eriti seetõttu, et SEPA-le üleminek ei muutnud iseenesest arveid tasuliseks.⁶⁵ Selline ettevõtja tehtud seos tekitab aga tarbijatele ebaselge pildi sellest, miks lepingut muudetakse ning kuidas lepingumuudatus teda mõjutab. Sellest tulenevalt võib tingimus ka teatud tarbijatele olla üllatuslik. Nii ei ole aga võimalik hinnata õigesti oma lepingulisi õigusi ja kohustusi. Samas tuleb ka siinkohal autoril nentida, et kui tüüptingimuste põhjendamine võis olla teatud tarbijatele üllatuslik, siis kui lähtud keskmisest tarbijast, kellest ka tuleb lähtuda, ei saa pidada tingimust nii üllatuslikuks, et ta sisuliselt ei muutuks lepingu osaks.

⁶⁴ Elisa AS 01.12.2013 pressiteade.

⁶⁵ Tarbijakaitse taunib Elisa e-arvete tasuliseks muutmist.- <http://tarbija24.postimees.ee/2618468/tarbijakaitse-taunib-elisa-e-arvete-tasuliseks-muutmist> (24.04.16)

Töös analüüsitava tüüptingimuse puhul ei ole tegemist üllatusliku tingimusega, sest ESS § 99 lõike 1 kohaselt on sideettevõtjatel õigus lepingutingimusi teatud juhtudel muuta ning tarbija on kohustatud sellise võimalusega arvestama. Samuti on ettevõtja teavitanud muudatusest oma kodulehel ja seega ei ole ka esitusviis üllatuslik.

Antud peatükist lähtuvalt on arvete eest tasu küsimise tingimus tüüptingimus VÕS § 35 lõike 1 tähenduses ning tingimus on saanud lepingu osaks VÕS § 37 lõike 3 alusel. See tähendab, et antud tüüptingimusele on võimalik kohaldada VÕS § 42 tulenevad ebamõistlikkuse kontrolli.

2 HINNAKOKKULEPE KUI TÜÜPTINGIMUSE SISUKONTROLLI VÄLISTAV ASPEKT

2.1 Hinnakokkuleppe hindamise poolt- ja vastuargumendid

Kui tüüptingimus on saanud lepingu osaks, tuleks järgmisena kontrollida, kas tegemist on ebamõistlikult kahjustava tüüptingimusega. Arvesse tuleb võtta VÕS § 42 lõiget 2, mille kohaselt ei vaadata tingimust ebamõistlikult kahjustavana, kui see puudutab lepingu põhilist eset või hinna ja üleantu väärtuste suhet või kui tingimuse sisu tugineb õigusaktil, millest ei saa lepingupoolte kokkuleppel kõrvale kalduda.

Seega tuleb enne, kui vaadata ebamõistlikult kahjustamist, vaadata, kas tegemist on hinda puudutava kokkuleppega, millele vastavat sisukontrolli ei kohaldata. Sisukontrolli kohaldamine hinnakokkulepetele on tekitanud Euroopa Liidus väga palju vaidlusi ning argumenteerimisi. Kuna nii poolt kui ka vastuargumendid sellele, kas hinnakokkulepetele tuleks kohaldada ebamõistlike tüüptingimuste hindamist, on tugevad, ei ole kindel, et praktika lähiajal ei muutu. Seetõttu peab töö autor samuti vajalikuks hinnakokkulepete hindamise plusse ja miinuseid lähemalt hinnata.

Rooma õiguse järgi ei jäetud teist lepingupoolt ellu, kui müügihind oli poole võrra kõrgem kui maa tegelik väärtus.⁶⁶ Liberaalse lääne süsteemi lepinguõiguses ei ole hinna ebaõigluse kohta sätestatud käsitletud, sest eeldatakse, et isegi kui lepingupooled on ebavõrdses seisus, ei peaks sellesse sekkuma. Seda seetõttu, et see rikuks poolte autonoomsust ehk ühte põhiprintsiipi, millele lepinguõigus põhineb. Euroopas on trend selle poole, et ebavõrdsust hakatakse hindama juhul, kui on märgata silmnähtav kasu või eelis tänu sellele, et pool teadis teise poole sundolukorrast leping sõlmida. Paljude jaoks tooks hinna ebaõigluse klausel lõpu vabale lepinguõiguse ajastule.⁶⁷

Tegelikult oli juba Aristoteles seisukohal, et tehing tuleb teha õiglase hinnaga, mis tähendab, et kumbki tehingu pool ei rikastu teise arvelt.⁶⁸ Samas ei ole isegi Euroopa Liit jõudnud ühtse tervikuna kokkuleppele, kas hindade määramisse tohib sekkuda või mitte. Seda eelkõige seetõttu, et nii poolt kui ka vastuargumendid on väga tugevad.⁶⁹ Euroopa Liidu õigus on jätnud

⁶⁶ H. Kötz. *Europäisches Vertragsrecht* 2ed, Tübingen: Mohr Siebeck, 2015, lk 161-171.

⁶⁷ H. Eidenmüller. *Justifying fair price rules in contract law.*- *European Review of Contract Law* 2015, 11(3) lk 225.

⁶⁸ J. Gordley. *The just price: The Aristotelian tradition and John Rawls.*- *European Review of Contract Law* 2015, 11(3), lk 197.

⁶⁹ M.W.Hesselink. *Could a fair price rule (or its absence) be unjust.*- *European Review of Contract Law* 2015, 11(3), lk 185.

hinna õiglust välistava sätte, mis on reguleeritud direktiivis 93/13 artiklis 4 lõikes 2, väga lahtiseks ning defineerimata on jäetud ka, mida konkreetselt hinna all mõeldakse. Direktiivi preambul viitab hinna ja kvaliteedi suhtele ning annab aimu, et välja peaks jätma näiteks kindlustuslepingud, kuid samas on ka see välistus tehtud väga üldiselt. Lõike 2 järgi ei tohi hinnata, kas hind on liiga kõrge arvestades kaupa või teenuseid, mida selle eest on võimalik saada.⁷⁰ Selline üldisus ja näidete puudus pärsib ühtset õigusruumi, sest erinevad liikmesriigid tõlgendavad sätteid väga erinevalt. Väga palju on analüüsitud, kas hinnakokkulepetele peaks kohaldama sisukontrolli ning miks.

Hesselink on näiteks toonud välja plussidena selle, et kui hinnakokkuleppele saaks sisukontrolli kohaldada, ennetaks see lepingupoolte ebavõrdsust, kaitseks nõrgemat lepingupoolt, tõstaks tarbija kindlust sooritada piiriüleseid oste, ei rikuks poolte autonoomiat ning oleks praktiline.⁷¹ Need on vaid mõned pooltargumendid, mis õigustaks hinna sisukontrolli ning seega muudaks ka lepingulise tasakaalu tarbija jaoks soodsamaks. Samas, kui isegi pooltargumendid on väga mõjusad, jääb siiski kõlama teostatavuse probleem.

Üheks mõjusaks vastuargumendiks on see, et väga raske oleks reguleerida hindasid kogu Euroopas ühtselt. Lepinguõiguses tuleb lähtuda ju kogu lepingu kaalust ning seetõttu on raske määrata õiglast hinda, kui ei süveneta, mis antud hinna eest on võimalik teisel poolel saada. See aga oleneb juba individuaalsest lepingust.⁷²

Hinna ebaõiglust tuleks seega hinnata ex post, sest ex ante hindamine pole võimalik tulenevalt olude erinevusest ning normi ei saaks kõigile ühte moodi kohaldada. Sellest tuleneks aga tohtu ebamäärasus.⁷³ Selline olukord tõstaks tugevalt kohtute koormust, sest sellisel juhul tuleks igat lepingut eraldi hinnata. Küsimust tekitaks sel juhul ka see, kuidas oleks eraldi hindamine võimalik kõiki olusid arvestades. See tähendaks tohtut koormust ka iga üksiku lepingu puhul. Probleemne on ka see, et enamasti ei ole välja toodud protseduuri, kuidas ebaõiglust peaks hindama. Ekspertid on leidnud, et protseduuri puhul peaks hindama läbipaistvust, osalemist, võrdset kohtlemist, ärakuulamisõigust ning poolte teadmisi, kuid samas ei ole siiski jõutud ühtse protseduurini.⁷⁴ See tähendab, et tuleks välja töötada kindel protseduur, mis samas oleks piisavalt individuaalne, et sobiks kõikide lepingute hindamiseks ja oleks sealjuures tulemuslik,

⁷⁰ J. Cartwright. Contract law. An introduction to the English law of contract for the civil lawyer. Oregon: Oxford and Portland 2007, lk 206-208.

⁷¹ H. Eidenmüller, lk 221-222.

⁷² M.W.Hesselink, lk 187-188

⁷³ H. Kötz, lk 161-171.

⁷⁴ H. Eidenmüller, lk 223.

kuid siiski peab säilima piisav universaalsus seoses sellega, et hindamine toimuks kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides ning kõikides lepinguõigust puudutavates valdkondades.

Lisaks saab vastuargumendina tuua, et hindade reguleerimisega sekkutakse vabadusse kui ühte põhiväärtusesse PS § 32 kohaselt.⁷⁵ Samas on selle väite ümber lükanud hindade reguleerimise pooldajad ning juhtinud tähelepanu sellele, et vabadust on võimalik ka muudel juhtudel piirata teiste väärtuste hüvanguks ning et vabadus ei ole alati kõige tähtsam väärtus.⁷⁶ Keeruline on selle mõtteviisi õigusesse juurutamine. Nii inimesed kui ettevõtjad on harjunud sellega, et lepingud tehakse vastavalt nende vajadusele arvestades ka piisvalt teise poole huve. Samas võib kindlalt öelda, et tarbijaid kaitsvaid sätteid on vaja selleks, et mingigi tasakaal eksisteeriks, kuid samas ei saa autori hinnangul sekkuda ka ebamõistlikult lepingulistesse suhetesse.

Kriitikud on samuti juhtinud tähelepanu poolte õiguste rikkumisele. Kui kellelgi teisel peale lepingu poolte on õigus hinnata hinna suurust, ei ole sellist võimalust enam pooltel endil. Vastuargumendina saab veel tuua, et hindade ebaõigluse hindamine oleks riikidele väga kulukas, sest see rakenduks kõigile tehingutele ning kõiki lepinguid tuleks eraldi hinnata. Sõlmitaks vähem lepinguid ning keskmised hinnad aetaks kõrgeks.⁷⁷ Kulud lisanduksid ka koormusest, mis tuleks kohtutele või siis tuleks luua lausa uusi instantse, mis hindaks lepingus kokku lepitud hinna tasakaalu. Juhul, kui antaks luba hinnata lepingus sätestatud hindasid, tuleks leida küllaltki palju uusi vahendeid ja lahendusi selle realiseerimiseks.

Tuleb ka arvestada asjaolu, et tarbijate kaitsmiseks äärmuslikult kahjustavate hindade eest on nii siseriiklikult kui ka EL-i tasandil kaitsemehhanism loodud. Selleks on konkurentsioigusest tulenev turgu valitseva seisundi kuritarvitamise keeld vastavalt KonkS § 16 ning EL toimimise lepingust tulenev artikkel 82.⁷⁸ Seega on vähemalt minimaalne kontroll ebaõiglaste hindade üle tagatud. Autori hinnangul puudub mõistlik põhjendus, miks peaks sellist kontrolli dubleerima tüüptingimuste kontrolli puhul. Erinevalt tavalistest tüüptingimustest on hind ilmselt üks peamistest asjaoludest, millest lähtuvalt tarbija endale teenusepakkujat valib. Olukorras, kus teenusepakkujate turul on tagatud terve konkurents, on tarbijal alati võimalus valida ebaõiglase hinnaga teenust osutava ettevõtja teise kaupleja vastu, kelle hind on õiglasem, kuna lähtub reaalsest nõudluse-pakkumise vahekorra.

⁷⁵ Põhiseaduse kommentaarid.

⁷⁶ M.W.Hesselink, lk 194.

⁷⁷ H. Eidenmüller, lk 227.

⁷⁸ Euroopa Liidu toimimise leping; Konkurentsiseadus.- RT I 2001, 56, 332

Tähtis on ka see, kui palju on õigus sekkuda. Juhul, kui tegemist oleks lepingu põhiobjekti või hinda puudutava sättega, võib sätte eemaldamine muuta lepingu täiesti kehtetuks, sest ilma sättesta on lepingu täitmine võimatu. Sellisel juhul võidakse tarbijate huve kahjustada veelgi rohkem, sest tarbijal pole enam võimalik kasutada kaupa või teenust. See on aga jällegi üks argument hinna ja põhiobjekti hindamise vastu.⁷⁹

Kuigi nii poolt- kui ka vastuargumendid on tugevad, tuleb hetkel lähtuda Euroopa Liidu direktiivi 93/13 artikli 4 lõikest 2, mille järgi ei allu sisukontrollile lepingu põhiobjekti mõiste, hinna ja tasu piisavus ega vastutehinguna pakutavad teenused või kaup. Sätteid, mis käivad lepingu põhiobjekti või hinna kohta, saab vaadata vaid juhul, kui tegemist ei ole läbipaistvate sätetega.⁸⁰

Antud töös on autor aga juba varasemalt jõudnud selgusele, et tegemist oli arusaadavate ning mitte üllatuslike sätetega. Samuti ei tuvastanud autor, et tegemist oleks läbipaistmatute sätetega direktiivi 93/13 artikli 5 tähenduses. Seega on ainus võimalus hinnata ebamõistlikult kahjustavust, kui tegemist ei ole hinnakokkuleppega. Seda autor ka järgmises alapeatükis käsitleb. Nimelt soovib autor jõuda selgusele, kas tegemist on hinnakokkuleppega või hinna kõrvalkokkuleppega.

2.2 Arve tasulisust ettenägev tüüptingimus kui hinnakokkulepe

Hinnakokkuleppe olemasolu on tähtis selleks, et aru saada, kas tegemist on lepingupoolte vahelise kokkuleppega või peaks sellele kohaldama ebamõistlikult kahjustavate tüüptingimuste kontrollimist, mis tuleneb VÕS § 42 lõigetest 1 ja 3. Esimese puhul ei saa kohaldada sisukontrolli ning seega ei saa hinnata, kas tegemist on ebamõistlikult kahjustava tingimusega. Seega peab autor kõigepealt välja selgitama, kas töös analüüsitava tüüptingimuse puhul on tegemist hinnakokkuleppega.

Hinnakokkulepete ebaõigluse välistamine tuleneb direktiivist 93/13, mille artikli 4 lõike 2 kohaselt ei kohaldata tingimuste õigluse ja ebaõigluse hindamist lepingu põhiobjekti mõiste, hinna ja tasu piisavuse ega vastutehinguna pakutavate teenuste või kauba suhtes⁸¹. Samas

⁷⁹ M.Dellacasa, lk 152-176.

⁸⁰ Principles of the existing EC contract law: Contract I. München, lk 241-242

⁸¹ EL on liikmesriikidele jättnud õiguse kehtestada tarbijate kaitsmiseks ka rangemad normid, kuid mitte leebemad. Nimelt on Euroopa Kohus selgitanud, et direktiivi artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada selliselt, et kui liikmesriigi sätted lubavad kohtulikku kontrolli, mis puudutab lepingu põhiobjekti mõistet või hinna ja tasu vastavust vastutehinguna pakutavatele teenustele või kaupadele kui need tingimused on koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles, siis on see lubatud; EKo 29.10.2009, c-484/08: Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ja Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc).

peavad sama lõike teise lause järgi olema antud tingimused koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles. Kui nad seda ei ole, on Euroopa Kohus leidnud et tingimust tohib hinnata. Kohus on teinud antud otsuse seoses ülesütlemise õigusega ning on seisukohal, et kui ettevõtja jätab endale õiguse muuta ühepoolset lepingu olulisi elemente, mille hulka kuuluvad lepingu hind ja lepingu täitmise kulud, siis võib see viia olukorrani, kus tarbija on jäetud võrreldes ettevõtjaga palju nõrgemasse positsiooni. Kohus väidab, et mida ebaselgem on tingimus, seda suurem on kahjustamise oht.⁸² Antud otsus kinnitab ka seda, et tüüptingimuste kontrollimisel tuleb enne hinnakokkuleppe analüüsi vaadata, kas tegemist on läbipaistvate tingimustega. Kui tingimus seda ei ole, kohaldatakse ka hinnakokkuleppele sisukontrolli.

Kui lähtuda direktiivi taustast, siis artikli 4 lõiget 2 ei saa pidada imperatiivseks sätteks ning seda tõendavad direktiivi ettevalmistavad materjalid, kus puudus säte hinnakokkulepete kohta.⁸³ Komisjoni esialgses ettepanekus puudus säte, mis oleks hinnakokkuleppe välistanud. Säte lisati hiljem ning seda saab pidada tõenduseks, sellele, et lepingu põhielementide kohtulikku kontrolli peeti privaatautonoomia põhimõttel rajaneva lepinguõigusega ning turumajanduse ja vaba konkurentsi põhimõtetega vastuolus olevaks.⁸⁴

Kui kohtutele antaks õigus kontrollida hinda ning lepingu sisu, võiks seda pidada õiguseks kontrollida pakkumise ja nõudluse vahelist tasakaalu. Õigusteoorias tuginetakse artikli 4 lõike 2 tõlgendamisel asjaolule, et taoline säte oli mõne liikmesriigi õiguses juba enne direktiivi vastuvõtmist.⁸⁵ Arvestada tuleks aga sellega, et piiratakse vaid sisu kontrolli, sest need lepingutingimused, mis on seotud lepingu põhiobjektiga või hinna ja kvaliteedi suhtega, kuid pole otseselt hind või lepingu põhiobjekt, võivad teatavatel asjaoludel olla ebaõiglased ning nende kontrolli ei ole välistatud.⁸⁶

Võib öelda, et direktiivis toodu on jäetud küllaltki lahtiseks, et leida sobiv tasakaal tarbijakaitse ning lepinguvabaduse vahel. Vabaturumajandusel ja konkurentsipõhisel turul ei tohi olla piiranguid lepingu põhieseme ja hinna suhtes, sest antud turul kehtivate põhimõtete kohaselt peaksid need elemendid olema poolte enda otsustada. Kui direktiivi hakati vastu võtma, selgitati, et lepingutingimused ei tohi olla seadustega ette nähtud vaid peaksid olema poolte kokku leppida.⁸⁷ Hinna ja lepingu põhitingimuste kohta käiva poolte otsustada jätmine peaks

⁸² EKo 21.03.2103, C-92/11: RWE Vertrieb AG ja Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV, p 54, 55, 65.

⁸³ EK 29.10.2009, c-484/08: Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ja Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc), kohtujuristi V.Trstenjaki ettepanek, p 32.

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ Unfair terms in contracts concluded with consumers. - <http://aei.pitt.edu/5757/1/5757.pdf> (26.04.16)

⁸⁶ EK 29.10.2009, c-484/08: Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ja Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc), kohtujuristi V.Trstenjaki ettepanek, p 64, 65, 97

⁸⁷ Unfair terms in contracts concluded with consumers.

tekitama konkurentsi, mis on vabaturumajanduse keskmeks. Tavaliselt ei pööra tarbijad tähelepanu lepingu kõrvalkokkupanekule, vaid lähtuvad hinnast ning lepingu põhiobjektist. Seetõttu ei pööra sellistele tingimustele tähelepanu ka ettevõtjate omavahelises konkurents, mille tõttu ei kaitse konkurents tarbijaid ebaausalt kõrvalkokkupanekule eest. Tarbijad lähtuvad oma valiku tegemisel hinnast ja lepingu põhitingimustest ning tõrjuvad välja need ettevõtjad, kes konkurents selles osas neile halvemaid tingimusi pakuvad.⁸⁸ See aga paneb ettevõtjaid omakorda just muutma kõrvalkokkupanekuleid, mis nii tähtsad ei tundu, kuid samas ettevõtjate jaoks kasu toovad.

Eestis kasutas Elisa AS sellist taktikat, sest ettevõtja ei tõstnud mitte üldist sideteenuste hinda, vaid sideteenuste hinnale lisati eraldi tasu arve edastamise eest. Autor on töös eelnevalt käsitlenud seda, et SEPA arvetele üleminekuga tekkisid ettevõtjatele ühekordsed kulutused.⁸⁹ See tähendab, et kui ettevõtjale tekkisid sellest kulutused, oli ettevõtjatele võimalus valida, kas tõsta sideteenuste hinda või nõuda tasu arve edastamise eest. Siinkohal on autor seisukohal, et ettevõtja kasutas ära oma ärihuvi ning muutist arve edastamise eest nõutavat tasu.

Sideettevõtjate turg on küllaltki konkurentsirohke turg kogu maailmas. See tähendab, et ettevõtjad peavad olema väga tähelepanelikud oma pakumiste kui ka konkurentide pakumiste suhtes. Autori praktika põhjal kasutatakse isegi telefonipakkumistes ära seda, et küsitakse, kui palju on tarbija praegune arve ning siis pakutakse paremat hinda. Võib öelda, et sideettevõtjad kasutavad samuti eelpool selgitatud taktikat, mis tähendab, et üldiselt lepingu põhiobjekti ning hinda järgitakse täpselt ning kui tehakse muudatusi, tehakse seda pigem kõrvalkokkupanekule. Nii jäävad sellised muudatused paljudele tarbijatele üldse märkamatuks. Seetõttu juhul, kui ettevõtjale kaasnevad arvete edastamisega kulutused, on ärihuvi seisukohast ettevõtja jaoks parem muuta kõrvalkokkupanekuleid, sest nii kaasnevad muudatused vaid nendele tarbijatele, kes soovivad et neile arveid edastataks. Nii jäetakse samaks lepingu hind ning muudatus ei puuduta kõiki tarbijaid. Samuti ei tule sel juhul tegeleda kõikide tarbijate pahameelega ning tarbijad ei tõrju neid oma valikust välja.

Autor peab siinkohal vajalikuks vaadata statistikat numbrite liikuvuse osas, mis toimus 2013 aasta lõpus ning 2014 aasta alguses, kui Elisa AS oma tüüptingimusi muutis. Vastavalt statistikale, läks Elisa AS võrku 2013 aasta detsembris üle 933 tarbijat. Ettevõtja oli ka ainus,

⁸⁸ M.Dellacasa, lk 152-176.

⁸⁹ SEPA-st põhjalikulikumalt. - <http://www.eestipank.ee/maksed-arveldused/sepa-pohjalikumalt> (01.04.16)

⁸⁹ Üleminek otsekorralduselt e-arve teenusele.- <http://www.seb.ee/ariklient/igapaevapangandus/kontod-ja-arveldused/sepa-info/uleminek-otsekorralduselt-e-arve> (01.04.16)

kelle statistika selles osas plussis oli.⁹⁰ Elisa AS statistika oli plussis ka jaanuaris, veebruaris ja märtsis.⁹¹ Selline tarbijate käitumine on kindlasti ka üheks indikatsiooniks küsimuses, kas tegemist on hinnakokkuleppe või kõrvalkokkuleppega. Kui tegemist oleks hinnakokkuleppega, siis peaksid tarbijad sellele palju rohkem negatiivselt reageerima. Samuti viitab selline statistika sisukontrolli kohaldamise vajadusele, sest tarbijad ei ole tingimuste muudatusele tähelepanu pööranud. Kui järgida loogikat, et tarbijad ei pööra tähelepanu just kõrvalkokkuleppele, võib eelneva põhjal öelda, et analüüsitava tingimuste puhul on tegemist kõrvalkokkuleppega, mitte hinnakokkuleppega VÕS § 42 lõike 2 tähenduses.

Nagu ka eelnevalt mainitud, kuuluvad kõrvalkokkulepped sisukontrolli alla ning seda ka juhul, kui kõrvalkokkulepped on koostatud lihtsalt ja arusaadavalt.⁹² Üldiselt teebki kontrolli lubatavuse raskeks aga see, et kõrvalkokkuleppeid on raske defineerida, sest selleks peab selgeks tegema põhikohustuse ning sellest lähtuvalt vaatama, mis põhikohustuse alla ei kuulu. See aga nõuab iga lepingu eraldi analüüsimist. Kõrvalkokkulepped võib teoorias jagada sellisteks, mis defineerivad põhikohustust ning sellisteks, mis laiendavad põhikohustust.⁹³

Euroopa Kohus on oma otsuses aidanud sisustada põhi- ja kõrvalkohustuse eristamist. Direktiivi 93/13 artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada kitsendavalt ning lepingu põhiobjektina tuleb käsitleda tingimusi, mis määravad kindlaks lepingu põhiteenused ja mis lepingut sellisena iseloomustavad. Kui tingimustel on aga lepingulise suhte enda laadi määratlevate tingimustega võrreldes täiendav iseloom, ei saa neid lugeda lepingu põhiobjekti mõiste alla. Seda tuleks EK hinnangul analüüsida lähtuvalt lepingu laadist, üldisest ülesehitusest ja tingimustest. Samuti tuleks arvesse võtta lepingu juriidilist ja faktilist konteksti.⁹⁴

Sideettevõtjatega sõlmitud lepingute puhul on enamasti lepingu põhiobjektiks sideteenuste osutamine. See tähendab, et põhiobjektiga saab seostada tingimusi, mis on seotud sideteenuse osutamisega. Tarbija on sideteenuse eest nõustunud ettevõtjale maksma ning ettevõtja on nõustunud tarbijale sideteenust pakkuma. Sellisel juhul tuleks arve esitamist võtta kui eraldi kohustust ning seda ei saa seostada otseselt lepingu põhiobjektiga, sest arve esitamine ei ole

⁹⁰ Numbriliikuvuse statistika 2013 aasta lõikes.-

http://www.tja.ee/public/documents/Elektrooniline_side/Numbriliikuvuse_statistika/12_2013_uhest_vorgust_teise_liikunud_mobiilinumbrate_netoarv_sideettevotjate_loikes.pdf (28.04.16)

⁹¹ Numbriliikuvuse statistika 2014 aasta lõikes.-

http://www.tja.ee/public/documents/Elektrooniline_side/Numbriliikuvuse_statistika/12_2014_uhest_vorgust_teise_liikunud_mobiilinumbrate_netoarv_sideettevotjate_loikes.pdf

⁹² EK 29.10.2009, c-484/08: Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ja Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc), kohtujuristi V.Trstenjaki ettepanek, p 74.

⁹³ P. Nebbia. Unfair contract terms in European law. Oxford, Portland, Oregon: Hart publishing, 2007, lk 52-54.

⁹⁴ EKo, 30.04.2014, C-26/13: Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai vs OTP Jelzálogbank Zrt, p 49-51.

seotud sideteenuste osutamisega. Autor on sellisel seisukohal põhjusega, et isegi kui arve esitamata jäetakse, ei mõjuta see sideteenuse kättesaadavust tarbijale. Pigem muudetakse sellise tüüptingimusega keeruliseks arve tasumine. Järelikult ei saa arve esitamist võtta kui osa põhikohustusest.

Euroopa Kohtu on selgitanud kõrvalkohustust ka sellega, et tarbija peab saama tasu eest midagi, mis oleks üksnes tarbija huvides.⁹⁵ Kui vaadata sideteenuste lepinguid, siis on tarbija huvides üksnes saada sideteenust. See, et tarbija sideteenuste eest maksaks on juba ettevõtja huvides ning et tarbija teaks oma arvet, tuleks talle see esitada. Arve esitamist ei saa pidada üksnes tarbija huviks ning seega ei saa teda pidada ka põhikohustuseks. Kuigi eelpool käsitletud EK otsused ei ole sideteenuste lepingute kohta, on tegemist põhi- ja kõrvalkokkulepete eristamisega, mida tuleb ka sideteenuste lepingutes olevate tüüptingimuste sisukontrolli puhul hinnata.

Ka Saksa Ülemkohus on selgitanud, et kuigi teenusele endale ja hinnakokkuleppele ei tohiks lähtudes privaatautonomiast sisukontrolli rakendada, siis § 307 lõige 3 ütleb, et neid paragrahve kohaldatakse, kui kokkuleppes kalduetakse seadusest kõrvale. Kohus on leidnud, et paberarvete eest tasu küsimine ei kuulu teenuse osutamise kokkuleppe alla ning tegemist on eraldi teenusega. Antud tingimus ei tulene lepingu mõttest ning seetõttu allub tingimus ka kontrollile.⁹⁶ Samas oli Saksamaa jaoks problemaatiline see, et otsest keeldu arvete eest tasu võtta seadusest ei tulenenud ning seetõttu tuli ka selle üle argumenteerida, kas on võimalik antud paragrahvile viidata ja selle kohaselt ebaõiglust hinnata.

Saksamaa Ülemkohtu seisukohalt alluvad tüüptingimuste sisukontrollile vastavalt BGB § 307 lõikele 3 sellised hinna kõrvalkokkulepped, mis kaudselt hinna ja üleantu suhtele mõju avaldavad, kuid seda otseselt ei määra ja olemasoleva seaduse regulatsioonist kõrvale kalduvad või seda täiendavad. Seda, kas tasu kuulub hinna alla tuleb vaadata lähtuvalt lepingu olemusest ja eesmärgist.⁹⁷ Tasu alla ei kuulu lisatasud, mis ei tulene lepingust ega kõrvalkokkulepetest, mis on lepingus kindlaks määratud. Juhul, kui tegemist on hinna kõrvalkokkuleppega, siis tuleb silmas pidada, et hinna kõrvalkokkulepped võivad esineda vaid siis, kui neid ei ole seadusega keelatud. Samas lahendis on kohus leidnud ka seda, et sisukontrollile alluvad sätted, milles pole

⁹⁵ EKo, 26.02.2015, C- 143/13: Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei vs SC Volksbank România SA, p 71.

⁹⁶ Bundesgerichtshof. III ZR 32/14, p 39.

⁹⁷ Bundesgerichtshof. III ZR 78/10. 13.01.2011.- https://www.jurion.de/Urteile/BGH/2011-01-13/III-ZR-78_10 p.15

lepingus kokku lepitud, kuid mis on ühe poole enda tegevus või kohustus lepingut tõlgendades või seaduse järgi, kuid mille ta on üritanud delegeerida teisele poolele.⁹⁸

Kohus on selgitanud ka seda, et tegevus, mida ei saa lugeda teenuse pakkumiseks ei määra hinda ja ei kuulu seega hindamise alla. Juhul, kui ettevõtja küsib lisatasu, käitub ta oma huvides. Seega peetakse hinnaklausli alla mitte kuuluvaks tingmusi, kus ettevõtja nõuab tarbijalt tasu lisateenuse eest, mida ettevõtja ise pakub.⁹⁹ Selleks on kohtu hinnangul ka arve esitamine tarbijale.

Saksa kohus on seega jõudnud järeldusele, et arvete eest hinna küsimisele tohib rakendada ebaõiglaste tüüptingimuste kontrolli. Seda seetõttu, et kaldutakse kõrvale seadusest ning ühtlasi ei ole tegemist hinnakokkuleppega BGB § 307 tähenduses vaid tegemist on lisatasuga, mida ettevõtja tarbijalt nõuab selleks, et ettevõtja saadaks tarbijale arved.

Võib öelda, et nii Euroopa Kohus kui ka Saksa Ülemkohus on sisustanud kõrval- ja põhikohustuste erisust sarnaselt ning seetõttu tuleks ka Eestis sellisest käsitlusest lähtuda.

Kui aga vaadata Anglo-Ameerika süsteemi, siis Suurbritannia kohtud on öelnud, et selleks, et kindlaks teha, kas tegemist on põhikokkuleppe või kõrvalkokkuleppega, peaks vaatama, kas antud tingimus välistab või laiendab tarbija vastutust. Seda on võimalik teha siis, kui vaadata, kas kohustus jätab lepingupoole ilma millestki, mida lepingupool lepinguga eeldas või ootas.¹⁰⁰ Kohus on selgitanud, et teenust ei saa pidada kõrvalkokkuleppeks, kui tarbija saab selle teenuste paketina, kuhu alla ka põhikohustus kuulus. Samuti tuleb kohtu hinnangul alati vaadata, kas tarbijale osutatakse lisatasu eest mingit teenust ning kuhu seda teenust oleks võimalik liigitada.¹⁰¹ Hinnakokkulepete sisukontrollil on proovitud tingimustele mitte anda liiga laia ega liiga kitsast tõlgendust. Algselt otsustas kohus, et hinnaklausliks direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 tähenduses peetakse hinna põhitingimust ja kõrvaltingimuseks, millele ei kohaldata ebaõiglaste tüüptingimuste kontrolli, on tingimus, mis reguleerib hinna maksmata jätmist.¹⁰²

Hilisemalt jõuti aga teisele seisukohale. Nimelt arutati pikalt selle üle, et kui tegemist on kõrvalkokkuleppega, siis kas seda loetakse hinna alla, millele ühtlasi ei kohalduks ebaõiglaste tüüptingimuste kontroll või käsitletakse seda nii, et sellise tingimuse õiglust saab kontrollida.

⁹⁸ Oberlandesgericht Düsseldorf. I-6 U 166/13.

⁹⁹ Bundesgerichtshof. III ZR 78/10, p 18-19.

¹⁰⁰ P. Nebbia, lk 40-44.

¹⁰¹ The Office of Fair Trading (Respondents) v Abbey National plc & Others (Appellants). 25.11.2009. UKSC 6, p 107

¹⁰² Prof A.Burrows, p 674-676

Tüüptingimuste hindamise otsuses on jõutud järeldusele, et isegi kui teenust saab pidada kõrvalteenuseks vaadates seda kogumis lepingu täitmise objektiks olevaga, tuleb seda siiski käsitleda kui hinna klauslit, kui kõrvalteenuse eest tasumine toimub sama lepingu raames.¹⁰³ See tähendab, et Suurbritannia kohtud muutsid oma seisukohta ning tekitasid olukorra, kus kohtutel ei ole õigust hinnata kõrvakohustuste eest tasu võtmist. Selle tulemusena ei ole Suurbritannias ka praktikat selle kohta, et paberarvete eest tasu nõudmine võiks olla ebamõistlik. Üldiselt ei tohi Suurbritannias kõrvalkokkuleppeid üldse hinnata. Samas ei ole sideteenuste arvete esitamise eest tasu nõudmise tüüptingimuse ebamõistlikkuse hindamist Suurbritannia kohtus analüüsitud. Arvestades, et Anglo-Ameerika süsteemis on tegemist pretsedendiõigusega, võiks sellise küsimuse hindamine kohtus luua ka uue praktika. Autor lähtub antud töös lahenditest, mis Suurbritannias käsitlevad ebamõistlikkuse hindamist üldiselt ning mis eristavad põhi- ja kõrvalkokkuleppeid.

Nii on Suurbritannia apellatsioonikohus ühes oma otsustest selgitanud, et näiteks trahv, mida pank kohaldab juhul kui arvel ei ole piisavalt raha tehinguks ning tehing siiski tehakse, kuulub hinna alla. Seda saab nimetada panga teenuseks, et pank siiski teeks antud ülekande.¹⁰⁴ OFT ja apellatsioonikohtu seisukoht oli, et hinna alla kuuluvad vaid tasud, mida tarbija saab eeldada ning kuna trahv ebapiisava raha eest ei ole tarbijale eeldatav kulutus, ei saa seda hinna alla lugeda. Samas oldi apellatsioonikohtus seisukohal, et hinna alla peaks lugema tingimused, mis peaks realistlikult ettevõtja valikut mõjutama. Selle all mõeldi seda, et tarbijal on võimalik ettevõtjat vahetada tulenevalt kahjulikest tingimustest. Kui aga tingimused ei ole piisavalt kesksed, ei tohiks neid hinna alla lugeda ning seega on nende õiglust hinnata. Edasikaebamisel aga kohus väitis, et sellist seisukohta ei saa kohaldada, sest see ei vastaks Euroopa Liidu õiguskindluse põhimõttele. See, kas tasu peaks kuuluma hinna alla peaks olema igal konkreetsel juhul kohtu otsustada. Kohtu seisukohalt on kõik lisatasud, millega tarbija teenuse osutamiseks nõustus hinna alla kuuluvad. Sellega tehti pretsedent, et juhul kui lepingutingimus on läbipaistev ehk lihtsa ja selge sõnastusega ning tingimuses toodud tasu kuulub teenuse osutamise juurde, on tegemist õiglase lepingutingimusega ning ettevõtjal on õigus sellist tingimust kasutada. Lähtutakse sellest, et tarbijatel on võimalik valida, kas tehinguotsus teha ning tarbijal on võimalik ka teiste ettevõtjate vahel valida.¹⁰⁵

Samuti tuleb tähelepanu pöörata sellele, et kui lepingu põhitingimuste osas valitseb lepingupoolte ebavõrdsus, on tegemist tarbija tugeva kahjustamisega ja tarbijat tuleks rohkem

¹⁰³ The Office of Fair Trading (Respondents) v Abbey National plc & Others (Appellants). UKSC 6, p 104-106

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ C.Willett, lk 421-428.

kaitsta kui näiteks kõrvaltingimuste puhul. Kõrvaltingimuste ebaõigluse puhul tuleb alati arvesse võtta teisi tingimusi, mis lepingulise tasakaalu võivad luua. Põhitingimuste puhul tuleks vaadata teiste sarnaste lepingute hindu ja tingimusi.¹⁰⁶

Euroopa Kohtu on juhtinud samuti tähelepanu sellele, et lepingutingimuste kontrolli välistamine pakutava kauba või teenuse hinna ja kvaliteedi suhtes on problemaatiline, sest ei ole olemas skaalat või õiguslikke kriteeriume, mis võimaldaksid kehtestada sellise kontrolli raamistiku või anda selleks juhiseid. Igasuguste tasude puhul tuleb kohtu hinnangu vaadata ka vastusooritust ning kas tasu ja vastusooritust on võimalik siduda selles tähenduses, mis see on toodud direktiivis.¹⁰⁷ Seda arvestades tuleb siiski mingil määral hinna ja tasu vastavust hinnata, sest muidu on võimatu ka lepingu üldine hindamine.

Hinnakokkulepete hindamist ja sisukontrolli ei saa välistada ka juhul, kui tasu maksmist reguleerivad sätted on seaduses. Ka Eestis tuleb eristada hinnakokkuleppeid ja hinna kõrvalkokkuleppeid, mis vaid osaliselt puudutavad hinnakokkulepet. Hinna kõrvalkokkulepete alla kuuluvad hinna arvutamist või tasu maksmise korda ja muid tingimusi puudutav. Eesti õiguses kuuluvad seega kõrvalkokkulepete alla kokklepped sissenõutavuse, hinna vähendamise ja leppetrahvi kohta.¹⁰⁸ Samas ei ole antud nimekiri lõplik ning annab vaid indikatsiooni, mis võiks kõrvalkokkulepete alla kuuluda. Iga tingimust tuleks siiski individuaalselt hinnata ja vastavalt järeldusele jõuda.

Lähtudes eelpool toodust, on näha et Euroopas tasandil on välja kujunenud küllaltki erinevad skaalad selle kohta, millised tingimised kuuluvad täpselt hinnakokkulepete alla. Selline olukord on tekkinud eelkõige seetõttu, et Euroopa tasandile ei ole paika pandud, mis täpselt hinnakokkulepete alla kuuluvad ning mida on võimalik vaadelda kui kõrvalkokkuleppeid. Üldiselt on mandri-Euroopa õigussüsteemi riigid lähtunud sellest, et tasu arvete eest ei ole hinnakokkulepe ning selle on võimalik hinnata, kas arve eest tasu võtmine on õiglane tingimus. Samas Suurbritannia on selle välistanud. Lähtudes sellest, et juba Euroopa tasandil on selles küsimuses vastuolud, tuleks kindlasti vähemalt selles osas võtta Euroopa tasandil ühtne seisukoht. Seda oleks võimalik teha ka nii, et ei muudeta seadusandlust hinnakokkulepete üldise hindamise kohta. Pigem oleks riikide jaoks vajalik see, et Euroopa Kohus annaks juhised selle kohta, mille järgi liigitada tasud lepingulisteks tasudeks ning kõrvaltasudeks. Samas ei oleks sellised juhised vastukäivad kohtu põhimõttega, et tüüptingimusi ei hinnata. Pigem oleks

¹⁰⁶ M.Dellacasa, lk 152-176.

¹⁰⁷ EKo, 26.04.2012, C-472/10: Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság vs Invitel Távközlési Zrt, p 23.

¹⁰⁸ P.Varul jt. Võlaõigus I §42/2

tegemist teatud suunitlustega. Vastasel juhul ei ole võimalik jõuda ühtsele praktikale ebamõistlikkuse osas, mis tegelikult peaks olema Euroopa Liidu üks eesmärke. Nimelt Euroopa Liit peaks üritama luua võimalikult ühtselt ja sarnaselt toimivat majandussüsteemi.

Kuna EL tasandil ei ole ühtset süsteemi, tuleb Eestis lähtuda tüüptingimuste sisukontrolli kohaldamisel eelkõige Eesti õigusaktidest. Samas on ka Euroopa Kohus andnud teatud indikatsiooni, mida saab hinnakokkulepete eristamiseks kõrvakokkulepetest kasutada. Töös analüüsitavate tüüptingimuste puhul on tegemist arve esitamise eest tasu nõudmisega. See tähendab, et tarbija ei tasu mitte oma põhiteenuse eest, vaid tasub arve esitamise eest. Autori hinnangul saab seda vaadata kui eraldi teenust. Seda eelkõige ka seetõttu, et kaks teenust ei ole omavahel lahutamatult seotud. Arve esitatakse küll sideteenuse osutamise eest, kuid samas ei sõltu arve esitamisest sideteenuse osutamine.

See tähendab, et arve eest tasu nõudmise puhul ei ole tegemist hinnakokkuleppega VÕS § 42 lõike 2 tähenduses ning seega on tegemist kõrvakokkuleppega. Kuna tegemist on kõrvakokkuleppega, kohaldatakse tüüptingimustele sisukontrolli ning tüüptingimuste puhul on võimalik hinnata, kas tegemist on ebamõistlikult kahjustavate tingimustega VÕS § 42 lõike 1 või lõike 3 tähenduses.

3 ARVE TASULISUST ETTENÄGEVA TÜÜPTINGIMUSE EBAMÕISTLIK KAHJUSTAVUS

3.1 Arve tasulisust ettenägevate tüüptingimuste kehtivus Saksamaa, Austria, Soome ja Suurbritannia õiguse järgi

Selleks, et tagada tasakaal ja õiglus, mis oli ka algselt direktiivi eesmärgiks, on Euroopa Kohus korduvalt selgitanud, et ebavõrdset olukorda tarbija ja ettevõtja vahel saab tasakaalustada ainult positiivse välise ja lepingupooltest sõltumatu sekkumisega.¹⁰⁹ Seetõttu on Euroopa Kohus andnud ebamõistlike tingimuste hindamise siseriiklikele kohtutele. Sealjuures on Euroopa Kohtul õigus küll direktiivi artikli 3 lõikes 1 ja direktiivi lisas kasutatud mõistet ebaõiglane lepingutingimus tõlgendada ning selgitada, milliseid kriteeriume võib või peab siseriiklik kohus arvesse võtma lepingutingimuse vastavuse hindamisel direktiivile, kuid siseriiklik kohus peab otsustama neid kriteeriume arvesse võttes, kas konkreetne lepingutingimus on ebamõistlikult kahjustav arvestades kõiki asjaolusid.¹¹⁰

Euroopa Kohus võib liikmesriike küll aidata sellega, milliseid indikaatoreid peaks kasutama, et hinnata, kas tüüptingimus on ebamõistlikult kahjustav, kuid konkreetsete olukordade ja juhtumite puhul peab tegema otsuse liikmesriik ise. Sellest tulenevalt on aga liikmesriigid väga erinevalt tüüptingimuste mõistlikkust hinnanud.¹¹¹

Näiteks Suurbritannia puhul kehtib seisukoht, et isegi kui teenust saab pidada kõrvalkõkkuleppeks, tuleb seda käsitleda kui hinna klauslit, kui kõrvalkõkkuleppe eest tasumine toimub sama lepingu raames.¹¹² Suurbritannia erineva astme kohtud olid küll kõrvalkõkkuleppe ja põhikõkkuleppe hindamisel erinevatel arvamustel, kuid Lordide Koja seisukoha kohaselt, ei allu eelpool kirjeldatud kõrvalkõkkulepped sisukontrollile. Kohus on oma otsuses välja toonud selle, et juhul kui leping on olnud formaalselt läbipaistev, siis on lubatud oluline ebaõiglus.¹¹³ See tähendab seda, et kui võib eeldada, et tarbija on lepingus toodud tingimustest aru saanud ja selliste tingimustega nõustunud, võivad tingimused olla ebamõistlikult kahjustavad. Kuna erinevate astmete kohtud on teostanud erinevat analüüsi, on see aga andnud autorile võimaluse analüüsida Suurbritannia kohtu seisukohti ka ebamõistlikult

¹⁰⁹ EK, 08.11.2012, C-415/11: Mohamed Aziz vs Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa), kohtujuristi Juliane Kokott'i ettepanek, p 41.

¹¹⁰ EKo 09.11.2010, C-137/08: VB Pénzügyi Lízing Zrt ja Ferenc Schneider, p 57.

¹¹¹ N. Reich, General Principles of EU Civil Law, Intersentia: Cambridge, 2014, lk 195-197

¹¹² The Office of Fair Trading (Respondents) v Abbey National plc & Others (Appellants). UKSC 6, p 104-106

¹¹³ Director General of Fair Trading V First National Bank, UKHL 52, p 36-38.

kahjustavate tingimuste osas. Seda eelkõige seetõttu, et tegelikult ei ole Suurbritannia kohus arvete esitamise tasulisuse osas seisukohta võtnud.

Kui tüüptingimus allub sisukontrollile, tuleb järgmisena analüüsida, kas tegemist on ebamõistlikult kahjustava tüüptingimusega. Euroopa Kohtu seisukohalt tuleb hindamisel lähtuda eelkõige sellest, kuidas tingimus on lepingusse võetud ning kui tingimus on korrektselt lepingusse võetud, vaadatakse, kas antud tingimus on sobilik sellistes oludes lepingu reguleerimiseks.¹¹⁴

Hindamiskriteeriumid võivad riigiti erineda, kuid lähtuda tuleks põhilistest seisukohtadest ebamõistlikult kahjustavate tingimuste kohta ning sarnastest õigussüsteemidest.¹¹⁵ Samas tuleks analüüsida ka riike, mis pole niivõrd sarnased, kuid mis aitaks kaasa töös tekkinud küsimuste vastamisele. Isegi juhul, kui riikide seisukohad ei ole kogu hindamise osas samad, on siiski võimalik kasutada näiteid ning analüüsida erinevaid käsitlusi.

Autor peab kõigepealt vajalikuks selgitada, mida töös analüüsitavad riigid üldse ebamõistlikult kahjustavaks peavad. Suurbritannia kohus on juhtinud tähelepanu sellele, et märkimisväärse ebaõiglusega on tegemist, kui ettevõtjale antakse otsustusõigus, diskretsiooniõigus või tarbijale pannakse peale koorem, risk või kohustus.¹¹⁶ Samas tuleks iga lepingu puhul vaadata ebaõiglust eraldi, sest hetkel kehtib Suurbritannias seisukoht, et kohtud kõrvalkokkulepetele sisukontrolli ei kohalda.¹¹⁷ See tähendab, et Suurbritannias tuleb pigem hinnata lepingulist tasakaalu kõikide tingimuste kontekstis. Suurbritannia kohus lähtub oma hinnangus väga palju lepingust aru saamisest tähenduses, et kui tarbija saab tingimusest aru, ei ole tegemist ebamõistlikult kahjustava tingimusega.¹¹⁸ Siinkohal tuleb välja tuua, et analüüsitavatest riikidest on Suurbritannia ainus riik, kus kõrvalkokkulepetele ei kohaldata sisukontrolli, kui kõrvalkokkuleppe eest tasutakse samal ajal kui põhikokkuleppe eest.

Kui vaadata Saksa õigust, siis selle kohaselt on vastavalt BGB § 307 lõike 1 lausele 1 tegemist ebaõiglase tüüptingimusega, kui tingimus on vastuolus hea usu põhimõttega. Saksa kohus on antud põhimõtet sisustanud ning selgitanud, et sellise kõrvalekalde puhul peetakse silmas ka kõrvalekallet seaduse põhimõtetest ning lepingulistest kohustustest.¹¹⁹ Saksa õiguses kasutatav

¹¹⁴ J. Cartwright, lk 201-202.

¹¹⁵ RKTko 3-2-1-145-04, p 39.

¹¹⁶ Director General of Fair Trading V First National Bank, UKHL 52, p 17.

¹¹⁷ The Office of Fair Trading (Respondents) v Abbey National plc & Others (Appellants). UKSC 6, p 104-106

¹¹⁸ Director General of Fair Trading V First National Bank, UKHL 52, p 36-38.

¹¹⁹ Bundesgerichtshof. III ZR 78/10, p 18-19.

tüüptingimuste hindamise skeem töötab küllaltki sarnaselt Eesti omale, kuid samas tuleb siiski silmas pidada teatud erisusi. Näiteks Eestis ei käsitleta arve eest tasu küsimist kui hea usu põhimõtte vastast käitumist.

Lisaks on Saksa kohus välja toonud ka selle, et vastavalt BGB § 307 lõike 1 lausele 1 peavad lepingupooled täitma enda lepingulisi kohustusi, ilma et selle eest lisatasu küsida. Tasu küsimise õigus on vaid juhul kui seda näeb ette seadus. Iga tasu, mida tüüptingimused ette näevad ja mis ei seisne lepingu teenuse pakkumises vaid üritab suunata ühele poolele kuuluvat kohustust teisele lepingupoolele, tekitab põhjendamatu kõrvalekalde seaduse põhimõtetest. Sellest tulenevalt on Saksa kohtu hinnangul tingimus vastuolus seaduse aluspõhimõtetega ning seab pooled ebavõrdsesse positsiooni. Kohus on öelnud, et sellise tehingu puhul on tegemist hea usu vastase tehinguga, sest ühele lepingupoolele pannakse lisakohustused.¹²⁰ Ka Eestis on arve tasulisust puudutavas kohtuasjas toodud välja seisukoht, et pooled peavad täitma oma lepingulisi kohustusi. Seetõttu võib öelda, et ka Riigikohus on kohaldanud arve tasulisuse puhul tüüptingimuste ebamõistlikult kahjustavust sarnaselt Saksa kohtuga.¹²¹

Saksa kohus on rõhutanud ka seda, et arve eest küsitud tasu puhul ei ole tegemist lepingus oleva kohustuse hinnaga vaid eraldi kohustuse eest tasu nõudmisega.¹²² Kohus on leidnud, et ettevõtjal on keelatud anda oma lepingust tulenevaid kohustused kellelegi teisele ja selle eest tasu nõuda.¹²³

Autori hinnangul peab Saksa kohus kasutama antud tüüptingimuse hindamisel heauskse käitumise vastasust seetõttu, et mujalt seadusest ei ole võimalik antud põhimõtet tuletada. Samuti ei ole seaduses otse öeldud, et arve esitamine on ettevõtja kohustus. Saksa kohus on seda pidanud õiguse aluspõhimõtetest tuletama.

Ka Austria seadusandluses on säte selle kohta, et tüüptingimus on ebaõiglane, kui see on ühte poolt liialt kahjustav. Tegemist on ABGB § 879 lõikega 3.¹²⁴ Austria kohus on seda ka sisustanud arvete eest tasu nõudmise kontekstis. Nimelt on kohus seisukohal, et kui kõiki lepingutingimusi arvesse võttes tekitab tingimus ühele poolele ebamõistlikke kohustusi, siis on tingimus ebaõiglane. § 879 on sätestatud ebaõigluse ära hoidmiseks, mis võib tekkida, kui

¹²⁰ Bundesgerichtshof. III ZR 32/14, p 14.

¹²¹ RKTko 3-2-1-135-15, p 16.

¹²² Bundesgerichtshof. III ZR 32/14, p 37.

¹²³ Bundesgerichtshof. III ZR 78/10, p 18-19.

¹²⁴ Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch.-

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>
(11.04.16)

üks lepingupool paneb teisele lepingupoolele teatud kohustused, mida pole seaduses reguleeritud. Kohtu hinnangul on sellisel juhul tarbijal õigus õiglaseks huvide kaitseks.¹²⁵

Austria telekommunikatsiooni seaduse § 100 kohaselt oli kuni 2012. aastani sätestatud, et tarbijal on õigus sideteenuse osutamise eest ettevõtjalt nõuda detailset paberarvet, mille ettevõtja peab esitama tarbijale tasuta.¹²⁶ Alates 2012. aastast muudeti § 100 ning sätestati, et edaspidi on tarbijal õigus valida e-maili teel saadetava ja prinditud arve vahel. Seadusesse on lisatud, et kui tarbija teeb valiku elektroonilise arve kasuks, on tal siiski võimalik saada ka postiarve, mis tuleb edastada tasuta. Austria kohus on praktika käigus selgitanud, et selline valik peab olema reaalne võimalus valida paberkandjal või e-maili teel saadetava arve vahel. Siiski jõudis Austria kohtusse olukord, kus ettevõtja muutis pärast 2012. aastat arved pdf-arveteks ning kui tarbija soovis paberarvet, tuli tal sellest ettevõtjale eraldi teada anda. Kohus leiab, et kui ettevõtja lisab oma tüüptingimustesse sellise sätte, mis ei võimalda reaalselt valikut prinditud ja e-maili teel saadetud arve vahel, siis selline tingimus on ebaõiglane.¹²⁷

Kuigi Austria seadusandluses oli olemas norm, mis sätestas arve esitamise kohustuse ettevõtjale, on sideettevõtjad siiski üritanud korduvalt sellest mööda minna.¹²⁸ See süvendab ka autori kahtlusi Eesti tarbijakaitse seaduse muudatuste osas. Ka Austrias oli seadusandluses, et tarbija saab valida prinditava ja e-maili teel saadetava arve vahel. Samas suutis üks sideettevõtja siiski tekitada olukorra, kus tarbija pidi arve saamiseks eraldi ettevõtja poole pöörduma.¹²⁹ Autori arvates võivad sellest võtta eeskujuga Eesti ettevõtjad, kes proovivad seada oma äriedu ette poole tarbijate õigustest.

Järeldusele, et arve esitamine on ettevõtja kohustus, on jõudnud ka Soome kohus.¹³⁰ Soome tarbijakaitse seaduse § 1 lõike 1 kohaselt ei saa ettevõtja kasutada tüüptingimustes sätestatult tarbijale hüve pakkudes lepingutingimust, mis on ebamõistlikult kahjustav tulenevalt sellest, et tarbija hüve, hinda ja muid asjas olulisi asjaolusid arvestades on see ebamõistlikult tarbija kahjuks tasakaalust väljas.¹³¹ Kohtu hinnangul tuleks sealjuures arvesse võtta ka hinda.¹³²

¹²⁵ OGH. 4Ob141/11f. 28.02.2012, p 3,4.

¹²⁶ Telecommunication Act .- <https://www.rtr.at/en/tk/TKG2003>

¹²⁷ OGH. 4Ob117/14f, p 11.

¹²⁸ *Ibid.*

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ Turukohus. 278/13/M2. 24.3.2014, p 5, 8, 9, 14, 16, 22.

¹³¹ Consumer Protection Act of Finland.- <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1978/en19780038.pdf> (29.04.16)

¹³² Turukohus. 278/13/M2. 24.3.2014, p 5, 8, 9, 14, 16, 22.

Kohus leiab, et tingimus, mis on sätestatud tüüptingimustes ning soosib müüjat viisil, mis rikub osapoolte vahelist tasakaalu, on ebaõiglane. Tulenevalt üldistest võlaõiguse põhimõtetest on võlausaldaja kohustuseks õigustatult nõuda kohustuse täitmist, kuid selleks peab ta teatama võlgnikule andmed, mis on vältimatud, et võlgnik saaks teha õige suurusega ja õigeaegse soorituse. Kohus väidab, et seetõttu peab ettevõtja kandma ka kulusid, mis kaasnevad arve esitamisega. Ebaõigluse hindamisel tuleb lähtekohaks võtta seega see, kas tingimus soosib ühepoolselt teenusepakkujaks olevat ettevõtjat nii, et see mõjutab lepingulisi õiguste ja kohustuste tasakaalu tarbija kahjuks.¹³³ Soome kohutu hinnangul tuleb hindamisel arvesse võtta lepingu või lepingutingimuse kogumõju tarbijale ning samuti tuleks arvestada antud alal kehtestatud eritingimusi.¹³⁴

Nii Saksamaa, Austria kui ka Soome kohtud on välja toonud, et tüüptingimused, mis sätestavad tarbija kohustuse arvete eest tasuda on ebamõistlikult kahjustavad. Kohtud on lähtunud sellest, et nii rikutakse lepingulisi kohustusi, mis on paika pandud. Nimelt ei saa tarbija mõistlikult eeldada, et tema kohustuseks oleks arve esitamise eest tasu maksta. Eelkõige selle tõttu, et tegemist ei ole lepingu põhiobjekti puudutava kokkuleppega. Kõik kohtud on jõudnud järeldusele, et sellise tingimusega üritab ettevõtja panna oma kohustusi tarbijale ning selline tingimus on ebamõistlikult tarbijat kahjustav ning seega ka tühine. Samas on kohtud kasutanud selle tõendamiseks erinevaid sätteid. Seda eelkõige seetõttu, et seadusandlused on erinevad ning nagu ka eelnevalt mainitud, on direktiiv 93/13 miinimum harmoniseerimisega ning seega on üle võetud vaid kohustuslikud põhimõtted. Sätete konkreetne kohaldamine on jäetud liikmesriikide otsustada.

Ka Soome kohus on juhtinud tähelepanu sarnasele põhimõttele. Nimelt on Soome kohus leidnud, et maksmine on ärilepingutes üldiselt ostja peamine lepingukohustus. Arve esitamine on harilik kehtvuslepingutes, näiteks telefoniliitumislepingutes, kus tasu kujuneb tihti kasutamise alusel ja summa selgub alles kokkulepitud arvestusperioodi lõppemise järel. Seega on müüja kohustus teatada ostjale tasutav summa. See tähendab, et ettevõtja teavituseta ei saa ostja tasuda õiget summat. Ettevõtja peab andma selgituse arvestusajal kogunenud summast ehk arvest. Arve esitamine on selliste lepingute vältimatu osa ja on selgelt müüja põhikohustus. Sellises olukorras ei ole alust eraldi arve esitamise tasu nõudmiseks.¹³⁵

¹³³ *Ibid.*

¹³⁴ Turukohus. 278/13/M2. 24.3.2014, p 22, 29.

¹³⁵ Turukohus. 278/13/M2.

Soome ja Suurbritannia on sarnaselt juhtinud oma otsustes tähelepanu ka tavadele ja käitumisjuhistele. Nimelt selgitab Soome kohus, et juhul, kui on sätestatud hea tava või käitumisjuhend mingil alal tegutsemiseks, tuleks Soome kohtu hinnangul ka seda arvesse võtta. Samuti tuleks vaadata seadustest erisätteid, mis on ette nähtud erinevatel tegevusaladel tegutsemiseks.¹³⁶ Nimelt on erinevate tegevusalade jaoks kehtestatud erinevad seadused ning põhimõtted. Juhul, kui ettevõtja neid ei täida, võib pidada ka sellist käitumist ebaõiglaseks, kuid see on üheks hindamise aluseks kogumis.

Suurbritannias propageeritakse samuti seda, et erialaliidud ja erialaühendused annaks välja regulatsioone oma ala ettevõtjatele.¹³⁷ Regulatsioonidega tahetakse saavutada seda, et samasse valdkonda kuuluvad ettevõtjad kasutaksid õiglaseid tingimusi ning määratleksid ära, millised on ebaõiglased tingimused. Suurbritannia õigus pöörab tüüptingimuste hindamisel erilist tähelepanu kogu juhtumile. Suurbritannia kohus on juhtinud tähelepanu sellele, et tingimusi ei saa pidada õiglaseks vaid seetõttu, et neid kasutatakse antud ärivaldkonnas palju. Samas oleneb tüüptingimustele sätestatud nõuete rangus suuresti sellest, kui rangelt on iga sektor reguleeritud.¹³⁸ Eelpool toodud argumenti on kasutanud ka Eestis paljud ettevõtjad, kellele paberarvete eest tasu nõudmist ette heidetakse. Ettevõtjad on rõhunud, et see on praktika, mida antud alal kasutatakse ning paljud ettevõtjad teevad seda.

Juhul, kui kohus leiab, et tegemist on ebamõistliku tingimusega, on väga tähtis, et ka kohtusse esitav nõue tingimuse kasutamise lõpetamiseks oleks piisavalt laialt formuleeritud. Arvete esitamise kohustuse puhul on vajalik mitte ainult tuvastada tüüptingimuse tühisust, kui kohus peab seda vajalikuks, vaid ka leida, kas arve esitamine on ettevõtja kohustus. Soomes tekkis olukord, kus kohus leidis, et iga arve kohta nõutav 1,9 euro suurune arve esitamise tasu on liialt suur võrreldes summadega, mida tarbijad tavaliselt maksavad sideteenuste eest. Seega leidis kohus lahendis, et antud tasu suurus on liiga kõrge. Soomes tõi see aga kaasa olukorra, kus ettevõtja vähendas arve esitamise tasu 1 sendi võrra.¹³⁹ Autori hinnangul on selline olukord mitteaktsepteeritav, sest pidev kohtus käimine kulutab nii ettevõtja, tarbijakaitseorganisatsiooni kui ka kohtu ressursse. Sellega jättis kohus lahtiseks ka küsimuse, kas ja kui palju võiks arve eest tarbijalt raha nõuda. Sama olukord tekkis ka Eestis, kus kohus nentis, et nõue on valesti sõnastatud.¹⁴⁰

¹³⁶ *Ibid.*

¹³⁷ O. Olha. Cherednychenko: Freedom of Contract in the Post-Crisis Era: Quo Vadis?; ERCL 2014; 10(3): 390–421

¹³⁸ *Ibid.*

¹³⁹ Turukohus. 278/13/M2. 24.3.2014.

¹⁴⁰ RKTKo 3-2-1-135-15.

Sellist olukorda võiks aidata ära hoida teatud standardid, mis sideteenuse pakkujatele kehtestatakse ning millest nad siis peaksid lähtuma. Samas on standardite puhul see, et nendega peaksid nõustuma ka sideettevõtjad. Sellistes küsimustes standardite kehtestamine ei ole aga neile kasulik. See aga omakorda toob kaasa selle, et ühtseid standardeid ei kehtestata kui sektor on standarditele vastu. Kui lähtuda Soome ja Suurbritannia praktikast, võiksid erialaliidud panustada ühtse praktika loomisele. Samas ei usu autor, et erialaliidud suudaksid ettevõtjatele selgeks teha, miks neilt tahetakse kasu saamise võimalus ära võtta. Kuna Eestis arvete tasulisust puudutavaid standardeid tehtud ei ole, tuleks siiski lähtuda seadustest ja seaduste aluspõhimõtetest ning vaadata, kas ettevõtja arve esitamise kohustus tuleneb sealt. Juhul, kui selline kohustus on olemas, on tegemist ebamõistlikult kahjustava tingimusega VÕS § 42 lõike 1 tähenduses. Direktiivis 93/13 käsitletakse ebamõistlikult kahjustavat tingimust artikli 3 lõike 1 tähenduses üldmõistena ebaõiglane tingimus.

Mõiste ebaõiglane lepingutingimus puhul on direktiivis tegemist määratlemata õigusmõistega, mida on vaja sisustada õigusnormidega. Antud mõistes toodud asjaolud on sõnastatud üldnormile omaselt. Sellest lähtudes võiks Euroopa Kohtul olla mõistete sisustamisel teatud pädevus, sest direktiivi eesmärk oli õiguse ühtlustamine, mis eeldab ühtse terminoloogia väljatöötamist. Samas lepingutingimused omavad eelkõige tähtsust eraõiguslikes suhetes, mida reguleerib siseriiklik õigus ning mistõttu võib tulla ette olukord, et ühesugustel lepingutingimustel võivad erinevates õiguskordades olla erinevad õiguslikud tagajärjed.¹⁴¹

Sellele viitab ka antud alapeatükk, kus riigid jõuavad enamasti küll samade järeldusteni, kuid väga erinevaid õigusnorme kasutades. Lisaks on problemaatiliseks näiteks see, et Suurbritannia käsitus on teiste riikide omast küllaltki erinev ning seetõttu tekib suur erinevus tarbijate õiguste osas.

Tingimuste hindamise lihtsustamiseks on direktiivi lisas toodud nimekiri ebamõistlikest tüüptingimustest. Siiski ei ole sätestatu iseenesest piisav selleks, et määrata automaatselt kindlaks vaidlusaluse tingimuse ebaõiglane laad. See kujutab endast siiski peamist elementi, millele pädev kohus võib tugineda tingimuse ebaõiglase laadi hindamisel.¹⁴² Välja toodud tingimused peaksid olema indikatsiooniks, et sellised tingimused võivad olla tarbijat kahjustavad ning seega tuleks neid analüüsida ja hinnata. Seda peab aga tegema kohus hinnates kõiki lepingu asjaolusid.

¹⁴¹ EK 09.11.2010, C-137/08: VB Pénzügyi Lízing Zrt ja Ferenc Schneider, kohtujurist V. Trstenjaki ettepanek

¹⁴² EKo 26.04.2012, C-472/10: Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság ja Invitel Távközlési Zrt, p 26.

Sideteenuste arvete osas oleks vajalik, et Euroopa Liidus kehtestataks ühtsed põhimõtted seoses ettevõtjate kohustusega esitada tarbijale arve. Euroopa Kohus saab küll aidata sisustada direktiivist tulenevaid põhimõtteid ning kuidas tingimusi hinnata, kuid samas ei anna see konkreetseid tulemusi, kui Euroopa Kohtul ei ole pädevust konkreetseid tingimusi hinnata. Selle pärast on autor seisukohal, et Euroopa Liidu tasandil peaks kehtestama sideettevõtjate suhtes ühtse regulatsiooni. Siiski on autori arvates positiivne, et Mandri-Euroopa riikides on ühtne arusaam, et tegemist on ettevõtja kohustusega. Lahtine on aga see, kas arve esitamise kohustuse puhul on tegemist põhikokkuleppega või kõrvalkokkuleppega.

Kuigi teistes analüüsitavates riikides on jõutud arusaamale, et arve tasulisust ettenägeva tüüptingimuse puhul on tegemist ebamõistlikult kahjustava tingimusega, saab Eestis kasutatavaid tüüptingimusi käsitlev töö lähtuda siiski Eesti seadustest. Seega analüüsib autor järgnevalt, kas töös analüüsitavad tüüptingimused on ebamõistlikult kahjustavad VÕS § 42 lõike 3 järgi.

3.2 Tüüptingimuse ebamõistlik kahjustavus võlaõigusseaduse § 42 lg 3 järgi

Kui tegemist ei ole tingimusega, mis puudutab lepingu põhieset või hinda, tuleb kontrollida tarbijatega sõlmitavate lepingute puhul tingimuse ebamõistlikkust VÕS § 42 lg 3 tähenduses. Lõige 3 annab nimekirja tingimustest, mis on seadusest tulenevalt tühised ning seetõttu on ka kohtus lihtsam tõestada, et tegemist on ebamõistlikult kahjustava ja seega tühise tingimusega. Eelkõige saab sealjuures lähtuda kohtupraktikast, ilma milleta on lõike 3 tuvastamine küllaltki keeruline.¹⁴³ Autor analüüsib järgnevalt tingimusi, mille järgi autori hinnangul töös analüüsitavad tingimused võiksid ebamõistlikult kahjustavad olla.

VÕS § 42 lg 3 punkt 23 sätestab, et tarbijal ei ole kohustust lisaks kokkulepitule täiendavalt vastu võtta tellimata asju või teenuseid.¹⁴⁴ Riigikohus on leidnud, et arvete eest tasu küsimise puhul ei tulene tüüptingimuste tühisus VÕS § 42 lg 3 p-st 23.¹⁴⁵ Seda saab põhjendada sellega, et arvete puhul ei ole tegemist tellimata asja või teenusega, mida ettevõtja tarbijale annab, vaid tegemist on lisateenusega, milleta igal tarbijal ei ole võimalik oma kohustuste suurust hinnata. Antud töös käsitletavates kaasustes on ettevõtjad teavitanud tarbijat hinna muudatustest. Isegi Eestis toimunud hinnamuudatuse puhul teavitati tarbijaid hinnamuutusest ja anti neile võimalus leping üles öelda. Seetõttu ei saa öelda, et tegemist oleks tellimata teenuse eest tasu

¹⁴³ P.Varul jt. VõlaõigusS I §42/3

¹⁴⁴ *Ibid.*

¹⁴⁵ RKTko 3-2-1-135-15, p 15.

nõudmisega. Teoreetiliselt on tarbijal olnud võimalus teenusest loobuda. Seega ei ole tegemist ebamõistlikult kahjustava tingimusega VÕS § 42 lg 3 punkti 23 tähenduses.

Järgnevalt analüüsib autor tüüptingimuse ebamõistlikult kahjustavust VÕS § 42 lõike 3 punkti 14 kohaselt. Antud sätte puhul nähakse ette, et tegemist on ebamõistlikult kahjustava tingimusega, kui tingimuse kasutajal on õigus seaduses sätestamata või lepingus nimetamata põhjusel või viisil muuta ühepoolset lepingutingimusi. Selleks, et tegemist ei oleks ebamõistlikult kahjustava tingimusega, tuleb ära näidata muutmise õiguse tekkimise alused ja muutmise viis. Direktiivi kohaselt peab põhjus olema ka mõjuv. Olukorras, kus muutmise alused on väga üldiselt sätestatud ning sellest tulenevalt ei saa prognoosida, millal tekib lepingu muutmise õigus, ei pruugi tingimus saada lepingu osaks vastavalt VÕS § 37 lõikele 3.¹⁴⁶

Selline olukord võib tekkida juhul, kui ettevõtja lisab sellised tingimused lepingusse pärast lepingu sõlmimist. Kuigi ESS § 99 on olemas sideteenuste lepingute puhul õigus lepinguid muuta, võib tegemist olla ebamõistlikult kahjustava tingimusega, kui muudatus ei ole vastavalt ESS § 99 lõikele 1 põhjendatud. Vastavalt elektroonilise side seaduse § 99 lõigetele 1 ja 2 võib sideettevõtja ühepoolset muuta sideteenuse lepingu tingimusi, kui muutmise vajadus tuleneb õigusaktide muutmisest või kui pärast sideteenuse lepingu sõlmimist muutuvad lepingu sõlmimise aluseks olnud asjaolud ja sellega kaasneb sideettevõtjal lepingu täitmise kulude oluline suurenemine. Lõige 2 sätestab, et lisaks lõikes 1 sätestatule võib sideettevõtja muuta sideteenuse lepingut vastavalt sideteenuse lepingus sätestatud tingimustele. Selleks on aga ettevõtja kohustatud järgima lõikeid 3 ja 4, mille kohaselt sideettevõtja peab teavitama kirjalikult lõppkasutajat sideteenuse lepingu muutmise kavatsusest vähemalt üks kuu ette ning esitama teates selgitused selle kohta, et lõppkasutajal on õigus muudatustega mittenõustumise korral leping üles öelda. Ettevõtja on õigus avaldada teade ka vaid oma veebilehel või veebilehe puudumisel vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes.

Autor peab vajalikuks analüüsida arve tasulisust kehtestavate tingimuste lisamist juba kehtivasse lepingusse seetõttu, et kui ettevõtjad peaksid hetkel muutma oma tüüptingimusi, võib tegemist olla just VÕS § 42 lõike 3 punkti 14 kohaselt ebamõistlikult kahjustava tingimusega. Seda eelkõige juhul, kui ei lähtuta korrektsetest põhjendustest. Sellise õiguse vajalikkus seisneb tasakaalu loomises tarbija ja ettevõtja huvide vahele. Direktiivi eesmärki arvestades tuleb direktiivis olevate sätetega ju tagada võimalikult tõhus tarbijakaitse.

¹⁴⁶ P.Varul jt. Võlaõigus I §42/3

Kuigi elektroonilise side seadusest tuleb erisäte ülesütleamise kohta, siis ei tohiks tähelepanuta jätta ka üldisi ülesütleamise sätteid, sest tuleb arvestada hindamise kriteeriumeid, mida Euroopa Kohus ülesütleamise puhul on hinnanud.¹⁴⁷ Nimelt isegi, kui ettevõtjale on antud luba tingimusi muuta, tuleb siiski arvestada teavitamise kohustust ning põhjuse välja toomise kohustust. Seetõttu ei tohiks tähelepanuta jätta ka Euroopa Kohtu seisukohti, mis on ülesütleamisega seotud.

Üldiselt tuleks ettevõtjatel arvestada tüüptingimuste muutmisel seda, kas ettevõtja, kes kohtleb tarbijat ausalt ja õiglaselt, võis mõistlikult oodata, et tarbija nõustub sellise tingimusega eraldi kokku leppides.¹⁴⁸ See, et telekommunikatsiooniettevõtjate tüüptingimuste muutmist on ette näinud seadus, ei muuda seda, et ettevõtjad peavad järgima ka üldiseid ülesütleamise põhimõtteid ja tagama tarbijate õigused. Kui analüüsida antud sätet nii, võib öelda, et suure tõenäosusega oleks tarbija lepingu sõlminud ka sellise sättega, sest tegemist on kõrvalkokkuleppega, millele tarbijad üldiselt tähelepanu ei pööra.

VÕS § 42 lõike 3 punktis 14 sätestatud tingimuse järgne ebamõistlikult kahjustava tüüptingimusega on tegemist juhul, kui ettevõtja muudab ühepoolset lepingut, kuid ei tee seda ESS § 99 lõike 1 alusel. Töös analüüsitava tüüptingimuse puhul on ettevõtja muutnud tingimust lähtuvalt kulude suurendamisest. Pigem on küsimus, kas selliste kulude puhul on tegemist kuludega, millest peaks sõltuma hind, mida tarbija sideteenuste eest tasub.

Kuigi nii direktiivis kui ka Eestis seaduses on toodud nimekiri tüüptingimustest, mida tuleb esmalt kontrollida ebaõigluse tuvastamiseks, ei ole arvete tasulisuse puhul võimalik tuvastada vastavat sätet. Seetõttu tuleks edaspidist analüüsi teostada üldiste sätete alusel ning hinnata neid üldistest sätetest tulenevalt. Üldised sätted tulenevad VÕS § 42 lõikest 1.

3.3 Tüüptingimuse ebamõistlik kahjustavus võlaõigusseaduse § 42 lg 1 järgi

3.3.1 Ettevõtja kohustus esitada arve enne tarbijakaitseseaduse jõustumist 01.03.2016

01.03.2016 jõustus uus tarbijakaitseseadus, milles sätestatakse ettevõtjale kohustus esitada tarbijale arve. Enne seda tuli sellise kohustuse olemasolu tuvastamiseks erinevaid seaduseid ja aluspõhimõtteid tõlgendada. Seda selleks, et jõuda selgusele, kas arve esitamise puhul on tegemist kaupleva kohustusega või on tegemist kohustusega, mida võib ka tarbijale üle anda.

¹⁴⁷ EKo, 26.04.2012, C-472/10: Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság vs Invitel Távközlési Zrt, p 23.

¹⁴⁸ EKo, 14.03.2013, C-415/11: Mohamed Aziz vs Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa), p. 69.

Esmalt saab analüüsida, kas kaupleja kohustust esitada tarbijale arve tuleneb tarbijakaitseseaduse § 8 lõikest 1. Vastavalt TKS § 8 lõikele 1 teavitab ettevõtja teenust pakkudes tarbijat teenuse eest tasutavast lõpphinnast. Lause 2 kohaselt, kui teenuse lõpphinda ei ole võimalik eelnevalt kindlaks määrata, teavitab ettevõtja tarbijat teenuse hinna komponentidest, tariifidest või hinna arvutamise alustest nii, et tarbijal on võimalik teenuse lõpphinda piisava täpsusega arvutada. Selleks, et tarbijal oleks võimalik teha teadlik tehinguotsus, peab tarbijat teavitama lõpphinnast. Kui ettevõtja ei edasta tarbijale arvet, ei pruugi tarbija lõppkohustuse suurusest teadlik olla.

Riigikohus on varasemalt väitnud, et lepingu täitmise seisukohalt võib arve esitamisel olla oluline tähtsus juhul, kui arveta ei ole võimalik tasutava summa suurst hinnata ning suurusjärg selgub arve esitamisel.¹⁴⁹ Nagu ka eelnevalt selgitatud, siis mobiilsideteenuste lepingute puhul võib arve suurus erineda. Mõnede pakettide puhul on küll kuutasu sama, kuid siiski võivad lisanduda tasud paketti ületavate kõneminutite eest ning ka näiteks kõned osades välisriikides. Paljud tarbijad kasutavad ka pakette, millel ei ole kindlat kuutasu ning seega ei ole tarbijatel võimalik teada igal konkreetsel kuul, kui suur on arve. Autori hinnangul, olukorras, kus tarbija ei tea oma arve suurst, on ettevõtja kohustatud teda sellest teavitama.

Ka tarbijakaitseseaduse seletuskirja kohaselt peab ettevõtja teavitama teenust pakkudes tarbijat teenuse hinnast võimalikult täpselt. Eelnõu täpsustab, et teavitada tuleb teenuse müügihinnast ning teenuse müügihind on teenuse eest tarbija tasutav lõpphind. Selgitused ütlevad, et teenuste hinnakirjades tarbijatele avaldatavad müügihinnad peavad kindlasti sisaldama käibemaksu, samuti muid makse ja tasusid, mis tarbijal teenuse saamise eest tuleb tasuda.¹⁵⁰ Järelikult Elisa AS muudatuse puhul saaks argumenteerida ka selle üle, et tarbijale ei teavitatud tema lõpphinda ning sellega rikuti tema õiguseid. Samas ei saa seda argumenti kasutada aga lepingute puhul, mis alles sõlmitakse. Nimelt nende puhul teavitatakse tarbijat hinnakirjas arve tasulisusest juba ette, kui ettevõtja selliseid tüüptingimusi kasutab. Samas kahjustatakse sellega TKS § 8 lõike 1 tähenduses tarbijat, kes algselt lepingut sõlmides arvas, et arve saatmisega seotud kulud teeb ettevõtja. See muudetakse aga hilisemalt ringi ning arve saatmisega seotud kulude kandmine tahetakse panna tarbijale.

¹⁴⁹ RKTko 3-2-1-110-05, p 18.

¹⁵⁰ Tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse seletuskiri. 756 SE.-
<http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f89d2e1d-d184-36a7-9dd4-3b0a8185cbf1/Tarbijakaitseseaduse%20muutmise%20seadus/> (27.03.16)

Varasemalt on hinna temaatikat käsitlenud Riigikohus seoses tasuga makseviisi eest.¹⁵¹ Kohus leidis, et teenusele lisatava tasuna ei saa käsitada eraldi tasu sama teenuse eest tasumisel kasutatava makseviisi eest. Teenusele lisatav tasu on tasu teenusega seotud lisahüve eest. Kohus nentis antud lahendis, et tarbijakaitseaduse § 8 lg 1 sätestab küll ettevõtja kohustuse teavitada tarbijat teenuse hinnast ja sellele lisatavatest tasudest või teenuse tariifidest, kuid silmas ei peeta võimalust nõuda teenuse osutamisel, erinevalt kauba müümisest, eraldi tasu mõne makseviisi kasutamise eest. Kohus on välja toonud ka selle, et ainuüksi sularaha makseviisi kasutamise eest eraldi tasu nõudmine võib olla õigusvastane ka seepärast, et kauba või teenuse hinnas kajastuvad teiste makseviiside võimaldamiseks tehtud kulutused. Seega tuleks sularahas tasumisel osaleda ka teiste makseviiside kasutamisega seotud kulutuste kandmises, teiste makseviiside kasutajad aga sularahas tasumise kulutusi ei kannaks. Selline olukorda käsitleb kohus kui ebavõrdset ja ebaõiglast kohtlemist.¹⁵²

Samamoodi saaks sel juhul käsitleda ebavõrdsena ja ebaõiglasena arve eest tasu nõudmist füüsilistelt isikutelt, kui juriidilistelt isikutelt arvete esitamise eest raha ei nõuta. Kuigi kohtulahend põhines rahaseadusel, mis on nüüdseks kehtetu, on sama põhimõttega sätted ka euro kasutusele võtmise seaduses.¹⁵³ Seetõttu on antud lahend ka hetkel analüüsiks asjakohane. Kui lähtuda TKS §-st 8, siis on arve esitamine justkui müügi protsessi üks osa. Samamoodi nagu on seda erinevad makseviisid, on seda ka erinevad arve esitamise võimalused. Seetõttu peaks kõiki arve esitamise viisid nagu ka kõik makseviisid sisalduma teenuse lõpphinnas, mitte lisatasuna. See looks võrdsuse ja õiglase kohtlemise kõikide arve saajate vahel ning ei loo kujutlust nagu arve saamine oleks lisahüve.

Ettevõtja kasuks rääkiva argumendina saab käsitleda seda, et kui muudetakse kehtivaid lepinguid, ei teadnud ka Elisa AS enne 2013. aastat, et tal lisakulutusi tuleb teha. Lisaks on vastavalt ESS § 99 lõikele 1 on ettevõtjale jäetud seadusega õigus tingimusi muuta, kui muutmise vajadus tuleneb õigusaktide muutmistest või kui asjaolud või lepingu täitmise kulud on oluliselt suurenenud. Siinkohal on jällegi tegemist lepingu tasakaalu küsimusega. Nimelt kui ettevõtja kulud oluliselt suurenevad, läheb lepinguline tasakaal nihkesse ettevõtja kahjuks ning selliseks juhuks on ettevõtjale jäetud võimalus lepingut muuta, et lepinguline tasakaal uuesti kehtestada. Selleks oleks aga vajalik selgitada, milliseid õigusakte muudeti või miks lepinguline tasakaal paigast nihkus.

¹⁵¹ RKHKo 3-3-1-15-05, p 13, 15, 16

¹⁵² *Ibid.*

¹⁵³ Euro kasutusele võtmise seadus.- RT I 2010, 22, 108

Elisa põhjendas e-arvete tasulisust sellega, et Euroopa Liidus hakkas kehtima regulatsioon SEPA, mille tõttu asendasid pangad otsekorralduse e-arve püsimakse teenusega.¹⁵⁴ SEPA on maksepiirkond, mis ühendab kõiki Euroopa Liidu riike ning võimaldab era- ja äriklientidel ning avaliku sektori asutustel kogu Euroopa Majanduspiirkonnas ühtsetel alustel algatada ja vastu võtta elektroonilisi makseid. Seda tehti selleks, et ei eristataks piiriüleseid ja riigisiseseid makseid. 1. veebruar 2014 oli määratud määrusega nr 260/2012 kuupäevaks, mil SEPA peab euroala riikides käivituma.¹⁵⁵ Selleks, et põhjendada hinnatõusu tuleks aga hinnata, mida antud muudatus kaasa toõi. Ettevõtjate jaoks kujutas endast lisakulu ettevõtja uus majandustarkvara, mis pidi olema tehniliselt valmis väljastama Eesti e-arve standardile vastavaid e-arveid XML-vormingus.¹⁵⁶

Juhul, kui SEPA-le üleminek toõi ettevõtjate jaoks suured kulutused, võib seda lugeda nimetatud põhjuseks, mis on välja toodud elektroonilise side seaduses § 99. Nimelt majandustarkvara muudatustega seoses võib ettevõtjale tulla lisakulutusi. Samas jääb sel juhul selgusetuks, miks Eestis vaid üks ettevõtja hakkas e-arvete eest tasu nõudma. Siinkohal tuleks juhinduda Eesti turust, kus ettevõtjad üldiselt kasutavad samu lisatasusid ning kui uute lisatasudega välja tullakse, jäävad teised ettevõtjad pigem alguses ootavale seisukohale, et näha, kuidas järelevalveorganid sellele reageerivad. Juhul, kui üks ettevõtja hakkab nõudma tarbijatelt arvete esitamise eest tasu ning seda talle lubatakse, võivad sellest eeskuju võtta ka teised ettevõtjad, kes hakkavad sama tegema.

Siinkohal tuleks analüüsida ka seda, kas ettevõtja majandustarkvarale tehtavad arendused peaksid kuuluma kulutuste alla, mille tarbija peaks kinni maksma. Kui vaadata SEPA põhimõtteid, tuli maksetele üle minna mitte vaid tarbijatega tehingutes vaid kõikides pangatehingutes. Sellest tulenevalt oleks ettevõtja pidanud antud kulutused tegema nagunii ning ebaõiglane oleks lasta antud kulutusi vaid tarbijatel kinni maksta. Majandustarkvara ja sellega seotud kulutused võiks mõistliku tarbija seisukohalt pidada ettevõtja kulutusteks. Tarbija mõistlikkust tuleks hinnata arvestades VÕS § 7 lõikest 2 tulenevaid põhimõtteid, milleks on võlasuhte olemus ja tehingu eesmärk, vastava tegevus- või kutseala tavad ja praktika ning ka muud asjaolud. Samas kaitseb juriidilisi isikuid siinkohal käibemaksuseadus.

¹⁵⁴ Elisa muudab e-arved tasuliseks.- <http://uudised.err.ee/v/5feec821-1e06-47fd-9376-64bd01044de9> (01.04.16)

¹⁵⁵ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 260/2012, 14. märts 2012, millega kehtestatakse eurodes tehtavatele kredit- ja otsekorraldustele tehnilised ja ärilised nõuded ning muudetakse määrust (EÜ) nr 924/2009.

¹⁵⁶ Üleminek otsekorralduselt e-arve teenusele.

Käibemaksuseaduse § 37 alusel on maksukohuslasel arve esitamise kohustus. Vastavalt lõikele 1 on maksukohustuslane kohustatud arve väljastama kauba võõrandamise või teenuse osutamise korral seitsme kalendripäeva jooksul. Kohustust välistab lõige 3, mille kohaselt ei pea arvet väljastama kauba võõrandamisel või teenuse osutamisel füüsilisele isikule isiklikuks otstarbeks, välja arvatud kaugmüügi, uue transpordivahendi võõrandamise ja ühendusevälise riigi füüsilisele isikule müüdava kauba ekspordina käsitamise korral. Arve võib väljastada lõike 6 kohaselt paberil või kauba soetaja või teenuse saaja nõusolekul elektrooniliselt.¹⁵⁷

Raamatupidamiskohustusele on tuginenud ka Austria kohus oma otsuses. Nimelt leiab kohus, et ettevõtjal on tasuta arve esitamise kohustus ka tulenevalt sellest, et ettevõtjal on nagunii raamatupidamiskohustus ning ettevõtja peaks võimaldama arveid ka tarbijatele.¹⁵⁸ Eestis käibemaksuseadusest ei saa aga otseselt tuletada arve esitamise kohustust, sest antud seadus reguleerib hetkel vaid juriidilistele isikutele arve esitamist.

Seega ei oleks saanud teenusepakkuja nõuda juriidilistelt isikutelt arvete süsteemi jaoks tehtavaid kulutusi lisatasuga arve eest. See aga rikub ebamõistlikult tarbijate õigusi võrreldes juriidiliste isikutega. Nimelt juriidilistele isikutele väljastatakse arveid tasuta ning tarbijad peavad arvete eest maksma. Kui arvete eest tasu nõudmine on tingitud lisakulutustest majandustarkvarale, mis oleks ainus mõistlik põhjendus SEPA-ga seoses tulenenud lisakulutustega, siis tuleks antud kulutusi nõuda nii füüsilistelt kui ka juriidilistelt isikutelt võrdselt. Kuna seadusest tulenes aga kohustus esitada arve juriidilisele isikule, siis nõuti kulutuste kandmist tarbijatelt. Kui ettevõtja tahtis selliste kulutuste hüvitamist oma klientidelt, oleks ettevõtja pidanud kulutused lisama põhiteenuste hinda.

Kuna TKS § 8 lõiget 1 saaks kohaldada vaid lepingutele, mis on juba sõlmitud ja mida muudetakse, siis ei saa sellest sättest tuletada üldist arve esitamise kohustust ettevõtjale. See tähendab, et tulevikus sõlmitavatele lepingutele saaks ettevõtja arve tasulisust ettenägevaid sätteid siiski kasutada.

Kindlasti on kulude kandmise osa samuti selline koht, kus saab argumenteerida, milliseid kulutusi kumbi lepingupool peab kandma. Autori hinnangul peaksid majandus- ja kutsetegevuses teatud tegevustele omased kulud olema ettenähtavad ja seega ka majandus- ja kutsetegevuses tegutsevale poolele omistatavad. Kui lähtuda eelnevalt toodud mõistlikkuse põhimõttest, siis tuleks analüüsida, kas kulusid oli võimalik mõistlikult ette näha. Praktikast ja

¹⁵⁷ Käibemaksuseadus. - RT I 2003, 82, 554.

¹⁵⁸ OGH. 4Ob141/11f. 28.02.2012, p 10.

tavadest ei saaks lähtuda, sest varasemalt on nõutud vaid paberarvete edastamise eest tasu ning e-arved on saadetud tasuta. Seega tuleks vaadata võlasuhte olemust ja tehingu eesmärki.

VÕS § 90 sätestab, et võlgnik kannab oma kohustuse täitmisega seotud kulud. Lepinguliste suhete sisuks on enamasti mõlema poole õigused ja kohustused. Sellest tulenevalt on kumbki pool oma kohustuse täitmisega seotud võlgnik. See tähendab omakorda, et kumbki pool kannab oma kohustuse täitmisega seotud kulud. Kohustuse täitmisega seotud kulutusteks peetakse kulutusi, mis on seotud asja kohaletoimetamisega või vedamisega, raha ülekandega seotud kulutusi ja kulutusi vajalike litsentside saamiseks. Samas ei ole nimekiri lõplik ja taolisi kulutusi võib veel olla.¹⁵⁹ Selleks, et kasutada töös toodud tüüptingimuste analüüsimisel VÕS § 90, tuleks analüüsida ettevõtja ja tarbija vahel sõlmitud lepingut ning sellest tulenevaid kohustusi.

Võlasuhte olemust on antud töös kirjeldatud ka eelnevalt, kuid mitte mõlema poole kohustuste kontekstis. Nimelt on tegemist tarbija ja ettevõtja vahel sõlmitud lepinguga, millele kohaldub direktiiv 93/13 ning VÕS tarbijat puudutavad sätted. Olemuselt on tegemist suhtega, kus tarbija on oma teadmiste poolest nõrgemal positsioonil ning teda tuleb kaitsta ebamõistlike tingimuste eest. Kuigi eraõiguslikult on tegemist lepingulise suhtega, millele kohaldub privaatautonoomia, ei ole see täielik, sest seda piiravad tarbijat kaitsvad sätted. Järgnevalt analüüsib autor antud võlasuhte olemust ja lepingust tulenevaid õiguseid ja kohustusi.

Töös analüüsitavat sideteenuste osutamise lepingut iseloomustab see, et tarbija soovib mobiilsideteenust kasutada ning ettevõtja seda pakkuda. Ettevõtja põhikohustuseks on seega osutada teenust ning tarbija põhikohustuseks on maksta selle eest tasu. Lepingupoolte kohustustest tulenevalt tuleb tarbijal kanda kulud, mis on seotud teenuse kasutamisega ning ettevõtjal kulud, mis on seotud mobiilsideteenuse pakkumisega. Sellega võimaldab ettevõtja ühtlasi tarbijal täita omapoolset kohustust, sest arve edastamine mobiilsideteenuse kasutamise eest on põhiliselt seotud ettevõtja huviga saada teenuse eest tasu. Seda eelkõige seetõttu, et tarbija poolt kasutatud teenuse kogus võib olla igakuiselt erinev ja tarbija kohustuse suurus sõltub arvestusperioodil teenuse kasutamisest. Tarbijal on kohustus oma arve eest küll tasuta, kuid kuna tarbija peab kandma ka kulutused, mis tuleb teha seoses arve tasumisega, on mõislik, et ettevõtja teeb kulutused seoses arve edastamisega. Seda eelkõige, et säilida lepingupoolte võrdsust.

¹⁵⁹ P.Varul jt. Võlaõigus I §90.

Nagu ka eelpool mainitud, jõudis ka Saksa kohus järeldusele, et ettevõtja ei saa panna tarbijale lisakohustusi, mida ei ole ette nähtud lepingus.¹⁶⁰ Lisakohustusena käsitleb nii Eesti kui ka Saksa kohus arve esitamise eest tasu maksmist. Mõistlikult tarbijalt ei saa aga eeldada lepingu sõlmimisel seda, et tarbija võiks arvata, et arve esitamine ei ole ettevõtja kohustus. Sellisel seisukohal on nii Saksa kui ka Eesti kohus.

Samuti ei saa arve saatmist käsitleda kui lisahüve, sest midagi ei anta üle. Lisaks ei ole e-maili teel või paberkandjal arve esitamine kostja poolt pakutav lisateenus, vaid kostja on enda lepingust tuleneva kohustuse täitmisega seotud kulu pannud tarbija kanda. Tegemist ei ole tarbijale pakutava hüvega, vaid arve saamine on vajalik selleks, et klient saaks oma lepingulist põhikohustust täita. Seda on kinnitanud ka Saksa kohus ning nentinud, et arve saamine ei ole tarbija huvides.¹⁶¹ Tegemist on eelkõige ettevõtja hüvega, et tarbija maksaks ettevõtjale õige summa teenuste eest, mida ta on kasutanud.

Lahenduseks sellele, kuidas sellised kulud siis tuleks kanda, kui ettevõtja peab tegema reaalseid kulutusi, on Eesti kohus leidnud, et poole kohustuse täitmiseks vajalikud kulud peavad sisalduma teenuse hinnas ning neid kulusid ei tohi lisatasu eest panna teisele lepingupoolele. See tähendab, et mobiilside-teenuse osutamise lepingute puhul on teenuse osutajal kohustus teenuse osutamise käigus anda teenuse saajatele teavet arve suuruse ja tasumisele kuluvate summade arvestuse kohta. Kohtu hinnangul peab teave olema esitatud selliselt, et klient saab seda enda kontrolli all säilitada ning vajadusel oma õiguste kaitseks ning kohustuste täitmiseks kasutada.¹⁶² Seda on kinnitanud ka eelnevalt käsitletud Soome, Saksa ja Austria kohtute lahendid, mille kohaselt tarbijal peaks tekkima lepingut sõlmides ettekujutus oma kohustustest ja nende suurusest. Seega peaks kulutused, mida lepinguga tehakse, olema tarbijale läbipaistvad.

Kohtu poolt välja toodud selgitustest ei saa kõrvale kalduda ka kindla pakettitasuga pakettide puhul. Nimelt võib pakettitasule tulla juurde lisatasusid vastavalt hinnakirjas toodud lisateenustele ning sellisel juhul ei ole ka muidu kindla pakettitasuga tarbijatel võimalik oma kohustuse suurusest teada saada. Lisaks täidab arve ka kindla pakettitasu puhul meeldetuletusfunktsiooni, mis on paljudele tarbijatele vajalik.

Reeglit, et kumbki pool kannab oma kohustused on vaja juhuks, kui kulutus ei tulene seadusest ega ole selgeks määratud lepinguga. Kuigi § 90 on dispositiivne, võib mõnest teisest normist

¹⁶⁰ Bundesgerichtshof. III ZR 299/08.

¹⁶¹ Oberlandesgericht Düsseldorf. I-6 U 166/13.

¹⁶² RKTko 3-2-1-135-15, p 16.

tulenevalt olla kulude kandmise kohustus määratud imperatiivselt. Sellisel juhul ei tohi pooled sellest kõrvale kalduda. Sätte selgitustes on aga toodud, et juhul, kui kulutuste kandmine on määratud tüüptingimustes, on dispositiivsus piiratum.¹⁶³ Enne uue tarbijakaitseaduse jõustumist, ei olnud seaduses sätestatud, et arve esitamine on ettevõtja kohustus ning seetõttu ei olnud seaduses ka sätet, mis mõjuks imperatiivselt nagu eelpool on kirjeldatud. Järelikult võib lepingulistes kohustustes üldiselt kokku leppida teisiti, kuid autori hinnangu ei saa seda teha töös analüüsitava tüüptingimuste puhul. Kui ettevõtja annab oma kohustused tarbijale, nihkub lepinguline tasakaal oluliselt tarbija kahjuks. Selline olukord on aga ebamõistlik, sest tarbijad üldiselt ei tutvu tüüptingimustega ning tarbijatele ei tutvustata sideteenuste lepingutes üldiselt kõiki sätteid eraldi. Lisaks on tegemist kõrvalkokkuleppega, millele tarbijad üldjuhul tähelepanu ei pööra.

Antud alapeatükist tulenevalt on ettevõtjal VÕS § 90 järgi kohustus esitada tarbijale arve. Ka TKS eelnõu autorid leidsid, et arve esitamine on ettevõtja lepinguline kohustus, mis on lahutamatult seotud kauba müümise või teenuse osutamisega ning ei kujuta endast mingit lisateenust tarbijale. Kohustus tuleb teatavaks teha selleks, et tarbija teaks oma kohustuse täitmisest ning sellest, kui suur on täidetav kohustus.¹⁶⁴

Seetõttu on autori hinnang, et tarbijatega lepingutes VÕS §-s 90 nimetatud kohustuse osas oluliselt teistsugune kokkulepe võrreldes seaduse regulatsiooniga on ebamõistlikult tarbijat kahjustav. Juhul, kui teisiti kokku lepitakse, tuleb autori hinnangul kindlasti kontrollida, kas tingimus ei ole ebamõistlikult kahjustav VÕS § 42 lõike 1 alusel. Seega tuleb siiski vaadata, kas ettevõtja kahjustab tarbijat sellise tingimusega ebamõistlikult ning kas ettevõtjal on kohustus tarbijale arve esitada tasuta.

Samas ei ole ettevõtjad hakanud lisatasu nõudma kõikide arvete esitamise viiside eest. Enne uue tarbijakaitseaduse kehtima hakkamist säilitati tasuta arvete vaatamiseks ettevõtja e-keskkond¹⁶⁵, e-arvete keskkond¹⁶⁶ ning internetipank¹⁶⁷. Sellistest arvete esitamise viisidest tekib aga küsimus, kas sellised arve esitamise viisid on piisavad VÕS § 90 tuleneva kohustuse täitmiseks.

¹⁶³ P.Varul jt. Võlaõigus I §90.

¹⁶⁴ Tarbijakaitseaduse seletuskiri.

¹⁶⁵ Elisa iseteeninduskeskkond.- <https://pood.elisa.ee/login> (30.04.16)

¹⁶⁶ E-arvete keskkond.- https://www.arved.ee/public/arved_ee.html (30.04.16)

¹⁶⁷ Internetipank.- <http://www.seb.ee/> (30.04.16)

3.3.2 Tasu võtmine arve esitamise kohustuse täitmise eest

Eestit nimetatakse e-riigiks ning paljud toimingud tehakse ära internetis. Paljudele riikidele on tuttav Eesti e-valimiste süsteem, pensionite kättetoimetamine, maksekäsu kiirmenetluste tegemine, e-toimikute süsteem ning interneti teel tuludeklaratsiooni esitamine. Kuigi Eestis on loodud palju võimalusi kasutamaks e-teenuseid, ei ole interneti ja e-teenuste kasutamine siiski tervet ühiskonda hõlmav. Järgnev statistika iseloomustab tegelikku interneti ja e-teenuste kasutamist.

Vastavalt statistikaameti uuringutele¹⁶⁸ kasutas internetti 16-74 aastastest elanikest:

- 2013. aastal 79,4%
- 2014. aastal 84,2 %
- 2015. aastal 88,4%.

2015. aastal oli kõige vähem interneti kasutajaid 65-74- aastaste inimeste hulgas ning nende internetikasutamine oli vaid 54,5 %. Samas on ka see võrreldes 2013. aastaga tõusnud, sest 2013. aastal oli neid vaid 31,7%. E-teenustest oli kõige populaarsem tuludeklaratsiooni esitamine, mida 2014. aastal oli teinud 71,5% küsitletutest. Üldiselt oli populaarsemad internetitegevused 16–74-aastaste internetikasutajate seas internetipanga kasutamine, mida tegi 91,3%; ajalehtede ja ajakirjade lugemine, mida tegi 91%; e-posti kasutamine, mida tegi 89% ning info otsimine toodete ja teenuste kohta, mida tegi 85%. Kodust internetiühendust omas 2015. aastal 87,7% 16-74- aastastest.¹⁶⁹

Uuringust nähtub, et kuigi internetikasutajate arv kasvab jõudsalt ning väga suurt kasvu on näha ka just vanemaealiste hulgas, ei ole internetikasutajate arv siiski 16-74- aastaste hulgas 100%. Nimelt ei kasuta 11,6 % 16–74-aastastest 2015. aasta seisuga internetti.

Internetikasutajate statistika osas on oluline Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidu (ITL) seisukoht 01.märtsil 2016. aastal jõustunud tarbijakaitseaduse puhul arvamuste avaldamisel. Nimelt selgitas ITL, mida tuleks statistikaameti infot analüüsides arvestada. ITL toob välja selle, et antud ligi 12 %-list elanikkonna gruppi ei saa võrdsustada paberarveid vajavate tarbijatega. Sideettevõtjate praktika kohaselt on vanemaealiste tarbijate puhul tavapärane, et tarbijate arveid tasuvad või aitavad nende tasumisel sageli nende sugulased või

¹⁶⁸ 16-74-aastased arvuti- ja internetikasutajad.- http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Majandus/05Infotehnoloogia/04Infotehnoloogia_leibkonnas/04Infotehnoloogia_leibkonnas.asp (03.04.16).

¹⁶⁹ *Ibid.*

hooldajad, kellel on ligipääs Internetile ja kes saavad arveid interneti abil nii vastu võtta kui ka maksta. ITL on välja toonud selle, et liitumislepingutes on lisaks kliendi andmetele tavapäraselt eraldi väljal kirjas ka arve saaja andmed. Lisaks on paljude vanemaealiste puhul nende poolt makstavad arvete summad väga vähe muutuvad ning neil on sageli tehtud pangas e-arve püsima. Samuti tuleb statistika puhul arvestada seda, et on ka sadu tuhandeid tarbijaid, kes kasutavad sideteenuste tarbimiseks ettemaksukaarte ja seetõttu neile arveid ei esitata.¹⁷⁰

Autori hinnangul saab statistika osas küll arvesse võtta seda, et osa tarbijatest kasutab kõnekaarti, kuid siiski tuleb tõdeda, et enamus tarbijatest kasutab liitumislepinguid. Samuti ei saa toetada ITL seisukohta selles osas, et e-arve püsimakse puhul läheb tarbija kontolt maha väike summa ja selle kohta justkui ei olekski tarvis ettevõtjal arvet esitada. Samas võib olla kaalukas esimene väide. Nimelt ei ole teada, kas ja kui palju on tehtud statistikat selles osas, kui paljud vanemad tarbijad ise oma arveid maksavad. Samas, isegi kui vanemaealiste tarbijate eest maksavad arveid teised isikud, on siiski ka vanemaealistel isikutel õigus saada infot oma arve suuruse kohta. Kui see saadetakse aga teisele isikule e-postiga, siis on sellel isikul kohustus see vanemaealise isiku jaoks välja printida. Seega ettevõtja siiski annab oma kohustuse üle tarbijale. Siinkohal tekib ka küsimus seoses tarbija kohustusega ise arvetega tutvuda. Nimelt on ka Austria kohus öelnud, et tarbijale ei saa panna ebamõistlikku kohustust ise olla aktiivne selleks, et saada arve, mille saatmine on tegelikult ettevõtja kohustus. Austria kohus on öelnud, et piisavaks ei saa lugeda sms-teavitust või arvete keskkonda sisselogimise võimalust, kui tarbija peab ise aktiivselt käituma ning ettevõtja seda tegema ei pea.¹⁷¹

Mobiilisideettevõtjad soovisid enne uue tarbijakaitseaduse kehtima hakkamist panna arved interneti ning neid mitte tarbijatele eraldi saata.¹⁷² Tasuta arvetega tutvumiseks pidi näiteks Elisa klientide puhul tarbija valitud keskkonda sisse logima ning sealt oli võimalik oma arvet näha. Ettevõtjad põhjendasid oma teguviisi mitmete erinevate argumentidega nii meedias kui ka kohtus.

Üheks ettevõtjapoolseks põhjenduseks sai lugeda ESS-i 10. peatükki, mis reguleerib andmete turvalisust ja kaitset.¹⁷³ § 101 lõike 1 kohaselt peab sideettevõtja tagama sidevõrgu turvalisuse ning mitte võimaldama kolmandatel isikutel pääseda ilma seadusliku aluseta ligi käesoleva seaduse nimetatud andmetele. Nendeks andmeteks on kõik talle sideteenuse osutamise käigus

¹⁷⁰ Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidu (ITL) arvamus: Täiendav ettepanek Tarbijakaitseaduse eelnõus arve esitamise reguleerimiseks.- <http://www.riigikogu.ee/download/827ddc78-a02e-401a-9e64-f7960ed15e77> (03.04.16)

¹⁷¹ OGH. 4Ob141/11f. 28.02.2012, p 9.

¹⁷² Elisa muudab e-arved tasuliseks.

¹⁷³ RKTKo 3-2-1-135-15.

teatavaks saanud andmed kliendi ja teiste isikute kohta, kes ei ole sõlminud lepingut sideteenuse osutamiseks, ent kes kasutavad sideteenust kliendi nõusolekul.¹⁷⁴ Kindlasti saab lugeda turvalisemaks lahenduseks seda, kui klient logib keskkonda sisse oma id-kaardi või koodidega ning saab oma arve avada nii. Siinkohal tuleks aga juhtida tähelepanu sellele, et tarbijatel on olnud võimalus minna üle e-arvetele, kui nad tunnevad, et nende turvalisust võidakse rikkuda. Samas ei olnud vahepeal tarbijal võimalik saada koju tasuta paberarvet ning kui uus seadusmuudatus läbi läheb, võib uuesti sama olukord tekkida. Antud olukorra puhul tuleks kaaluda seda, et tarbijaid vastavatest ohtudest teavitada ning siis anda neile valikuvabadus. Vastasel juhul ei ole tegemist tarbijale pakutava mugavusega arveid internetist vaadata, vaid ettevõtja mugavusega, et ta arveid saatma ei pea.

Ettevõtjate puhul on toodud välja see, et pdf-arvete ja postiarvete puhul on suur võimalus arvete sisuga eksida. Juhul, kui ettevõtja sisestab arveid käsitsi ning saadab neid samuti käsitsi trükitult, võivad tekkida arvele vead nii tasu osas kui ka tarbija andmete osas. Samas soovib autor juhtida siinkohal tähelepanu sellele, et ka süsteemides võivad tekkida vead. Näiteks võib olla ka häiritud ID-kaardi kasutamine või internetipanga kasutamine. Ka sellisel juhul ei ole võimalik tarbijal oma arvet kätte saada. Kindlasti ei ole ka ükski süsteem laitmatu ning ka sellisel juhul võib tekkida vigu ning takistusi arve kuvamisel.

Arve saamist posti või e-maili teel saab pidada ka meeldetuletuseks arve maksmiseks. Nimelt e-mailile tulev arve tuletab meelde kohustuse olemasolust ning võimaldab sellega koheselt tutvuda. Samuti annab see tarbijale võimaluse arve säilitada oma sobival viisil.¹⁷⁵ Meeldetuletuse osas on ettevõtjad pakkunud ka varianti saata arve meeldetuletus SMS-ga. Nii ei saadeta tarbijale küll detailset arvet, kuid tuletatakse meelde, et saabunud on e-arve. Samas tekib küsimus, kas sellist meeldetuletust saab pidada piisavaks. Soome kohus on näiteks leidnud, et tekstisõnumiga saadetud teadet arve summa kohta ei saa pidada harilikuks arveldamiseviisiks.¹⁷⁶ Samas tekib siinkoha küsimus, kas on vajalik, et arve esitataks paberil. Vastavalt Riigikohtu lahendile oli Ringkonnakohus Elisa AS lahendis varasemalt välja toonud, et tarbijal peab olema võimalus arveid säilitada kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.¹⁷⁷ Kuna Riigikohus seda antud lahendis pikalt ei analüüsinud ning ainult viitas sellele, peab autor vajalikuks analüüsida, kas selline kohustus on olemas.

¹⁷⁴ Elektroonilise side seadus.- RT I 2004, 87, 593

¹⁷⁵ Raamatupidamise seaduse ja tarbijakaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu.- <http://eelvoud.valitsus.ee/main#UdKM6ItA> (03.04.16)

¹⁷⁶ Turukohus. 278/13/M2. 24.03.14.

¹⁷⁷ RKTko 3-2-1-135-15, p 14

Tsiviilseadustiku üldosaseaduse § 79 kohaselt peab püsivat kirjalikku taasesitamist võimaldaval viisil tehtud tehing sisaldama tehingu teinud isikute nimesid, kuid ei pea olema omakäeliselt allkirjastatud. Püsivat kirjalikku taasesitamist võimaldava viisi puhul on oluline, et infot oleks võimalik hiljem lugeda ning andmekandja peab võimaldama infot säilitada. Püsivat kirjalikku taasesitamist võimaldavaks vormiks on nii faksi saatmine kui ka e-kiri.¹⁷⁸ Selline nõue on aga raamatupidamiskohustuslasele ning see ei tähenda, et sellest saaks välja lugeda ka kohustuse esitada arve taasesitamist võimaldavas vormis.

Sellise kohustuse puhul tuleks aga lähtuda ESME 2007. aasta raportist, mille kohaselt võib püsiv andmekandja olla ka veebileht. Veebileht täidab taolised tingimused juhul, kui tarbijal on võimalik saata info oma e-mailile või salvestada info veebilehelt. Samas on ESME ette näinud, et kindlasti peab olema juures ka õpetus, kuidas infot taasesitavaks teha. Samuti võib pidada infot püsivaks, kui veebileht lubab tarbijal infot välja printida ning sel viisil omale püsivalt säilitatavaks teha.¹⁷⁹

Isegi kui ettevõtjal ei ole lähtuvalt püsiva andmekandja mõistest kohustus esitada paberarveid, tuleb siiski arvesse võtta eelnevalt analüüsitud, mille kohaselt ligi 12 % Eesti elanikes ei kasuta internetti. Lisaks 9 % inimestest, kes kasutavad internetti ei kasuta internetipanka ning veel suurem protsent internetikasutajatest ei kasuta e-teenuseid. See tähendab, et neilt tarbijatelt võetakse vaid e-arvete kasutamise puhul ära võimalus saada infot oma arvete kohta. Isegi kui suuremat osa tarbijatest teavitatakse nende kohustustest, ei teavita ettevõtja sel juhul kõiki oma kliente kohustustest. Sellise käsitlusega on nõustunud ka ringkonnakohus, mille hinnangul on tarbijal võimalik veenduda nõutava summa õigsuses ainult niimoodi, et talle esitatakse arve spetsifikatsioon teenuse kasutamisest arvestusperioodil. Kohus on välja toonud, et ettevõtjate poolt pakutavad tasuta arve saamise võimalused riivavad eriti just kaitsetumate tarbijate õigusi, kelleks on näiteks eakad, erivajadusega inimesed ning vähem kindlustatud inimesed. Sellega pannakse neile kohustus omada internetiteenust või tasuta täiendavalt paberarve eest.¹⁸⁰ Ka Saksa kohus on välja toonud selle, et ei saa eeldada, et kõigil, kes on lepingu sõlminud, on olemas internet.¹⁸¹

Austria Ülemkohus on selgitanud, et isegi kui väike osa klientidest ei kasuta internetti, peaks ettevõtja arvestama ka nende klientidega. Samuti ei kaalu selliste klientidega arvestamist üle

¹⁷⁸ P.Varul jt. Tsiviilseadustiku üldosa S, lk 249.- Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. Tallinn: Juura 2010.

¹⁷⁹ ESME's report on durable medium - distance marketing directive and markets in financial instruments directive, lk 8-9.- http://ec.europa.eu/finance/securities/docs/esme/durable_medium_en.pdf (03.04.16)

¹⁸⁰ RKTko 3-2-1-135-15, p 5.

¹⁸¹ Bundesgerichtshof. III ZR 299/08.

arvete saamise mugavus, kliendisõbralikkus või raamatupidamise lihtsustamine ettevõtjate jaoks. Samuti on Austria kohus toonud välja, et selliste klientide jaoks ei mängi rolli ka keskkonnasäästlikkuse argument. Kohus leiab, et juhul kui leidub tarbijaid, kellele ettevõtja teenust osutab ning kellel puudub internetile ligipääs, tuleb nende klientidega arvestada ja ei saa neilt ära võtta võimalust saada omale sobilik tasuta arve.¹⁸² Austria kohtu seisukoht peaks olema relevantne ka seetõttu, et kohtuotsuses toodud andmete põhjal oli 90 % tarbijatest internetile ligipääs, mis tähendab, et protsentuaalselt on see suhteliselt sarnane Eesti statistiliste andmetega.

Ka Riigikohus on toonud oma otsuses välja selle, et Eestis hõlmab mobiilside teenuste tarbijate ring üldjuhul nii isikuid, kes kasutavad interneti, kui ka isikuid, kes internetiteenust ei kasuta. Seetõttu tuleb mõistlikkuse hindamisel arvestada ka nende isikute õigustega, kes internetiteenust ühel või teisel põhjusel ei kasuta.¹⁸³

Seisukohta on toetanud ka Soome kohus, kelle hinnangul telefoniliitumisega klientidelt ei saa oodata internetiühenduse olemasolu ja internetipanga või elektronkirjade kasutamise võimalust. Põhjendustes on lähtutud sellest, et inimesed elavad infoühiskonnas ning seda enam on sideteenused ja eriti telefoniliitumised loomu poolest vältimatud teenused. Soome kohus juhib tähelepanu sellele, et tegemist on vältimatute teenustega kõikidele tarbijarühmadele, kaasa arvatud erigrupid. Kohus on selgitanud, et sideteenuste puhul peab arveldamise viis olema ühesugune kõigile klientidele. Kohtu hinnangul on kõikidel tarbijatel õigus eeldada, et ettevõtja pakutava hariliku telefoniliitumise kasutamisega koos ei esitata tingimusi, mis eeldavad tarbijatelt uute teenuste kasutuselevõttu või muude seadmete hankimist. Telefoniliitumise eelduseks ei saa seada seda, et tarbijal on internetiühendus või et ta on internetipanga või e-posti serveri kasutaja.¹⁸⁴

Autor nõustub nii Soome, Austria kui ka Saksa kohtute seisukohtadega, et tarbijate kaitsetumaid rühmi ei saa sideteenuste puhul asetada halvemasse positsiooni kui muid tarbijarühmi, kellel on võimalus ka elektrooniliselt arveid vaadata. Tavaliste sideteenuste puhul oleks selline käitumine ebamõistlik ning diskrimineeriv. Autori jaoks on arusaadav e-lahenduste mugavus ning kasutajasõbralikkus, kuid samas ei kehti need hüved kõigi jaoks. Seda juhul, kui eristada elektrooniliselt kättesaadavaid arveid ning paberarveid.

¹⁸² OGH. 4Ob141/11f. 28.02.2012, p 6.

¹⁸³ RKTko 3-2-1-135-15, p 17.

¹⁸⁴ Turukohus. 278/13/M2.

Samas on Riigikohus ka nentunud, et ei ole välistatud, et mingil viisil arvete saatmise eest tasu küsimine võib mõnd kliendigruppi ebamõistlikult kahjustada ja teist mitte. Kohus toob sealjuures näite, et juhul, kui klient on lepingu sõlminud interneti teel ja talle saadetakse kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis tasuta arve e-posti teel, siis võib temalt paberarvete saatmise eest tasu küsimine olla põhjendatud.¹⁸⁵ Selle järelduseni on jõudnud ka Saksa kohtud.¹⁸⁶

Nimelt on Saksa kohtud internetis arvete esitamise osas kujundanud seisukoha, et paberarve eest tasu küsimine on lubatud juhul, kui ettevõtja teenust on võimalik täielikult vaid internetist osta. Kohus jõudis sellisele seisukohale seetõttu, et Saksamaa mobiiliteenuse pakkuja pakkus tarbijatele odavamat paketti, kui tarbijad sõlmisid lepingu internetis ning ka arveldamine toimus internetis. Sellisel juhul leidis kohus, et ettevõtjal on õigus paberarvete eest raha küsida. Seda aga vaid juhul, kui kogu tegevus toimub internetis ning tarbijale on antud seoses ainult internetipõhise teemisega eelis teiste mobiilikasutajate ees.¹⁸⁷

Antud juhul ei ole aga tegemist vaid internetis pakutavate sideteenustega – tegemist on sideteenustega, mille lepingut saab sõlmida ka väljaspool interneti. Samuti ei ole tarbijatele pakutud odavamat paketti seoses sellega, et arve esitatakse vaid läbi interneti. Eelpool toodust tulenevalt on autor hinnangul, et isegi kui on vähe tarbijaid, kes interneti ei kasuta, ei saa ka neilt ära võtta võimalust saada tasuta arvet neile sobival viisil. Juhul, kui ettevõtja pakub võimalust vaadata arvet tasuta vaid läbi interneti ning tarbija ei saa seda teha, peab ta arve saamiseks maksma tasu paber või pdf-arve eest. Sellise tegevusega rikutakse aga VÕS § 90, millest tulenevalt kannab võlgnik oma kohustuse täitmisega seotud kulud. Ettevõtjal on kohustus esitada tarbijale arve nii, et tarbijal on reaalselt võimalik selle arvega ka soovi korral tutvuda.

Kuna tegemist on seaduse rikkumisega, kohaldub VÕS § 42 lõige 1, mille kohaselt on tüüptingimus tühine, kui see lepingu olemust, sisu, sõlmimise viisi, lepingupoolte huvisid ja teisi olulisi asjaolusid arvestades kahjustab teist lepingupoolt ebamõistlikult, eelkõige siis, kui tüüptingimusega on lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste tasakaalu teise lepingupoole kahjuks oluliselt rikutud. Ebamõistlikku kahjustamist eeldatakse, kui tüüptingimusega kalduatakse kõrvale seaduse olulisest põhimõttest või kui tüüptingimus piirab teise lepingupoole lepingu olemusest tulenevaid õiguseid ja kohustusi selliselt, et lepingu eesmärgi saavutamine

¹⁸⁵ RKTko 3-2-1-135-15, p 17.

¹⁸⁶ Bundesgerichtshof. III ZR 299/08

¹⁸⁷ Bundesgerichtshof. III ZR 299/08

muutub küsitavaks. Tüüptingimuse tühisust ja sellega seotud asjaolusid hinnatakse lepingu sõlmimise aja seisuga. Järgnevalt tulebki kohaldada sisukontrolli ebamõistlikult kahjustava tüüptingimuse üldklausli järgi.

Üldist ebaõiglust käsitleb EL-s direktiivi artikkel 3, mis on saanud küllaltki palju kriitikat. Vastavalt artiklile, peetakse lepingutingimust ebaõiglaseks olukorras, kui tingimus on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse. Kriitika on tulnud põhiliselt sellest, et tekib küsimus, kas on võimalik olukord, kus lepingutingimused on vastuolus heausksusega, kuid sealjuures ei kutsu esile õiguste ja kohustuste olulist tasakaalustamatust või vastupidiselt - tingimus kutsu esile olulise tasakaalustamatuse, kuid on sealjuures kooskõlas heausksuse tingimustega. Kuna antud olukorra võimalikkust välistatakse, kritiseeritakse sätte sellist sõnastust. Lisaks on sättes toodud oluline tasakaalustamatus kriitikute arvates selle pärast halva sõnastusega, et selle kontrollimiseks tuleks vaadata kogu lepingu sisu, mis oleks ebavajalik või isegi võimatu.¹⁸⁸

Eestis tulevad ebaõigluse üldised alused VÕS § 42 lõikest 1, mille kohaselt on tüüptingimus tühine, kui see lepingu olemust, sisu, sõlmimise viisi, lepingupoolte huvisid ja teisi olulisi asjaolusid arvestades kahjustab teist lepingupoolt ebamõistlikult, eelkõige siis, kui tüüptingimusega on lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste tasakaalu teise lepingupoolle kahjuks oluliselt rikutud. Lõike teine lause sätestab, et kahjustamist eeldatakse, kui tüüptingimusega kaldutakse kõrvale seaduse olulisest põhimõttest või kui tüüptingimus piirab teise lepingupoolle lepingu olemusest tulenevaid õiguseid ja kohustusi selliselt, et lepingu eesmärgi saavutamine muutub küsitavaks.

Antud üldsätet kontrollitakse, kui lõikest 3 tulenevad erialused ei kohaldu või kui lõikes 3 toodud tingimus vajab kaalumist ja hinnangu andmist tingimuse sisule. Lõike 1 puhul tuleb aga tähele panna seda, et arvesse tuleb võtta lepingu olemust, sisu, sõlmimise viisi ja muid olulisi asjaolusid. See tähendab seda, et tingimus, mis tundub ebamõistlikult kahjustav, võib olla õiglane tulenevalt lepingu olemuseks olevatest suurematest riskidest või sellest et lepinguväliselt saadavad õigused tasakaalustavad lepingust tulenevat tasakaalustamatust.¹⁸⁹

Vastavalt sisukontrollile olid töös analüüsitavad tüüptingimused enne uue TKS jõustumist tühised VÕS § 42 lõike 1 järgi, sest tegemist on seaduse olulisest põhimõttest kõrvalekaldumisega ning sellega rikutakse oluliselt lepingupoolte tasakaalu. Kuna 01.03.16

¹⁸⁸ Principles of the existing EC contract law: Contract I, lk 234-238.

¹⁸⁹ P.Varul jt. Võlaõigus I §42/1.

jõustus uus TKS tuleb järgnevalt analüüsida tüüptingimuste ebamõistlikult kahjustamist vastavalt uuele seadusele.

4 ETTEVÕTJA KOHUSTUS ESITADA ARVE PÄRAST TARBIJAKAITSESEADUSE JÕUSTUMIST 01.03.2016

4.1 Arve tasulisust ettenägeva tüüptingimuse kasutamine

Kui eelnevalt tulenes arve esitamise kohustus VÕS §-st 90, siis nüüd seoses uue tarbijakaitseseadusega on arve esitamise kohustus toodud selgelt ka TKS § 4 lõikes 6, mis sätestab, et kaupleja esitab tarbijale lepingu sõlmimisel teabe tarbija kohustuse suuruse ja maksetähtaja kohta. Kui kaupleja ei täida enda kohustust täielikult vahetult pärast tarbijaga lepingu sõlmimist või kui tarbija võib omapoolse kohustuse täita hiljem, peab kaupleja esitama tarbijale tema kohustuse suuruse ja maksetähtaja kohta arve, kui muus seaduses ei ole sätestatud teisiti. Kauba müümisel või teenuse osutamisel kehtvuslepingu alusel esitatakse arve iga kokkulepitud arveldusperioodi eest. Arve esitatakse tarbija valikul tema postiaadressile või e-posti aadressile. Lõike 7 alusel võib ettevõtja jätta arve käesoleva paragrahvi lõikes 6 nimetatud viisil esitamata juhul, kui tarbija on sõnaselgelt nõustunud sellega, et arve on kättesaadav ettevõtja elektroonilise klienditeeninduskeskkonna, internetipanga või muu sellise keskkonna või andmekandja kaudu. Autoril tekib küsimus seoses sellega, et kui tarbija nõustub sellega, et arvet ei tule esitada, siis kas hiljem on tarbijal võimalik siiski otsustada, et ta soovib arvet kas elektroonilisel oma e-postile või postiteenusega oma postkasti.

Uue seaduse kohaselt on ettevõtjal kohustus esitada tarbijale arve, mis on dokument kauba või teenuse maksumuse, tasumise tähtaja ja tingimuste kohta. Arve kirjalikku esitamist peetakse vajalikuks, kui ettevõtja ei täida oma kohustust vahetult pärast lepingu sõlmimist või kui tarbijal võimaldatakse tasuda mingil hilisemal ajal pärast lepingu sõlmimist. See tähendab, et vahetut suhtlust ettevõtja ja tarbija vahel pärast lepingu sõlmimist enam ei toimu. Arve tuleb esitada tarbijaga kokkulepitud viisil. Arve esitamine tähendab arve saatmist konkreetsele tarbijale tema posti- või e-posti aadressile.¹⁹⁰ See tähendab, et sätestati arve esitamise kohustus tarbijatele pakutud teenuste eest. Sätte vastuvõtmine oli huvitav ka seetõttu, et samal ajal käis kohtuvaidlus selle üle, kas arvete eest on võimalik tasu nõuda või mitte. Vaidlus lõpetati kompromissiga lähtudes sellest, et arvete esitamine muudeti ettevõtja kohustuseks ning seetõttu oli kohtu hinnangul perspektiivitu edasi antud teema üle vaielda.¹⁹¹

Kui lähtuda TKS lõikest 6, siis tuleneb sellest ettevõtja kohustus esitada tarbijale arve, mis tõestab VÕS § 42 lõike 1 rikkumist. See tähendab, et tüüptingimus, mis sätestab tarbija

¹⁹⁰ Tarbijakaitseseaduse seletuskiri. 37 SE.- <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/523b11ef-443a-421c-ad77-12afca358c06/Tarbijakaitseseadus/> (26.03.16).

¹⁹¹ TlnRK 2-14-50691.

kohustuse maksta arve esitamise eest tasu, on ebaõiglane ning seega tühine. Samas leiab autor ka viise, kuidas sellisest kohustusest mööda minna.

Nimelt, enne 1. märtsi ei tulenenud Eestis otse seadusest füüsilisele isikule arve esitamise kohustust. Seega ei ole uute arve esitamise kohustuse sätete puhul veel rakendamise praktikat. Sätetega on ettevõtjale pandud kohustus esitada tarbijale arve. Samas on lõikes 7 sätestanud, et tarbijal on võimalik ka arvest loobuda. Sellisel juhul võib aga tekkida olukord, kus tarbija loobub oma õigusest saada arve postiaadressile või e-posti aadressile, kuid hiljem otsustab, et ta siiski soovib seda. Sellise olukorra puhul ei pruugi autori arvates ettevõtjal TKS § 4 kohaselt enam arve esitamise kohustust olla. Selle hindamiseks tuleks vaadata antud sätete kohustuslikkust.

VÕS § 5 sätestab seaduse dispositiivsuse põhimõtte, mille kohaselt lepingupooltel on endal õigus ja võimalus ise otsustada lepingu üle. Säte annab õiguse võlaõigusseaduses sätestatud võlasuhte poolte või lepingupoolte kokkuleppel kõrvale kalduda, kui seaduses ei ole otse sätestatud või sätte olemusest ei tulene, et seadusest kõrvalekaldumine ei ole lubatud või kui kõrvalekaldumine oleks vastuolus avaliku korra või heade kommetega või rikuks isiku põhiõigusi. Kuigi VÕS § 1 kohaselt tuleks kohaldada dispositiivsuse põhimõtet kõigile lepingutele, kohaldatakse dispositiivsuse üldkehtivust vaid võlaõigusseaduse puhul. Teiste seaduste puhul tuleb iga konkreetse normi hindamisel normi sisuliselt tõlgendada. Eristada tuleks ka osalist dispositiivsust, mis tähendab, et kõrvalekalle on lubatud vaid osaliselt.¹⁹²

Dispositiivsuse kasutamisel tuleb jälgida seaduse ning sätte olemusest tulenevat kõrvalekaldumise keeldu. Kõige keerulisem on hinnata seda, kas kõrvalekalde keeld tuleneb normi olemusest. Seda seetõttu, et sel juhul ei tulene keeldu otse seadusest ning normi tuleb tõlgendada. Oluliseks tõlgendamise võtteks peetakse normi eesmärgi kaudu normi olemuse selgitamist. Kõrvale ei tohiks kalduda reeglitest, mis sätestavad olulisi põhimõtteid või subjektiivseid õiguseid, millest loobumine muudaks isiku õiguslikku seisundit. Hindamisel tuleb arvestada nii käibekindlust kui ka muid tähelepanuväärivaid huve. Sätte dispositiivsuse hindamisel on tegelikult oluline roll kohtupraktikal.¹⁹³

Eelpool toodust tulenevalt kohaldub ka arve esitamise kohustusele tsiviilõiguses kehtivad põhimõtted, kuid mööda ei saa minna ettevõtja seadusest tulenevast kohustusest, et ettevõtja peab esitama arve. Selline kohustus tuleneb TKS § 4 lõikest 6, kuid samas on tarbijal võimalik

¹⁹² P.Varul jt. Võlaõigus I §5

¹⁹³ *Ibid.*

arvest loobuda ning lisaks on TKS § 4 lg 6 andnud tarbijale õiguse valida postiaadressile ja e-posti aadressile saadetava arve vahel.

Autori hinnangul võib praktikas tekkida kaks olukorda, kus ettevõtja keeldub arvet esitamast, kuid TKS § 4 lõiget 6 ei rikuta. Üheks variandiks peab autor seda, kui ettevõtja lisab oma tüüptingimustesse sätte, et tarbija loobub e-posti või tavalise posti teel edastatavast arvest ning hiljem siiski soovib seda saada. Vastavalt VÕS § 90 tuleb võlgnikul kanda oma kohustuse täitmisega seotud kulud. Samas, kui tarbijale on esitatud arve e-keskkonda, võib ettevõtja öelda, et tema on oma kohustuse täitnud ning kandnud ka sellega kaasnevad kulutused. Sellisel juhul taanduks vaidlus küsimusele, et mida on mõeldud TKS § 4 lõikes 7 sõnaselge nõusoleku all. Selle üle saaks vaielda lähtuvalt sellest vaatenurgast, et tarbija on nõustunud tüüptingimustega, kuid samas on võimalik vaielda ka sellest aspektist, et kas tüüptingimuste puhul on tegemist sõnaselge nõusolekuga. Autori hinnangul tuleks tarbijal juba e-keskkonda saadetud arve eest siiski tasuda, kuid tarbijal peaks olema edaspidi võimalus saada ka tasuta e-posti teel või postiteel edastatav arve. Seda seetõttu, et kõnealuse arve puhul, mis on e-keskkonda lisatud, on ettevõtja oma kohustuse täitnud ning lisaarve esitamine oleks ettevõtjale lisakohustus. Samas ei saa tarbijalt võtta ära õigust valida e-posti teel või posti teel saadetava arve vahel. Lisaks on vaidluskohaks see, et kui muul viisil arve kättesaadavaks tegemine eeldab tarbija sõnaselget nõusolekut, siis kas seda nõusolekut saab anda üldiselt koos suuremahuliste üldtingimustega.

Teise võimalusena täita TKS § 4 lõikest 6 tulenevat kohustust ja samas käituda oma ärihuvide raames, oleks olukord, kus ettevõtja lisaks tüüptingimustesse, et tarbija nõustub e-posti teel saadetava arve edastamisega ning paberarve saamiseks tuleb tarbijal ise ettevõtja poole pöörduda. Autor näeb sellist võimalust eelkõige tänu Austria Ülemkohtu lahendile, kus täpselt sellise olukorra ebamõistlikult kahjustavuse üle otsustati.¹⁹⁴ Sellisel juhul tuleks kohtul hinnata seda, kas tarbijale on reaalne valikuvõimalus antud või mitte. Viidatud otsuses hindas kohus tüüptingimust ning jõudis järeldusele, et tarbijal peab siiski olema reaalne võimalus valida, kui seadusega on selline valik ette nähtud. Siiski tuleb nentida, et Eesti ettevõtjad ei pea lähtuma Austria õigusest ning teoreetiliselt saaksid ka nemad sama moodi käituda.

Arvestades, et arvete tasulisust puudutav kohtuasi Elisa AS-ga kestis alates 2014. aastast kuni 2016. aasta märtsini¹⁹⁵, siis on ettevõtjate jaoks küllaltki kasulik selliseid vaidluseid pidada. Kuna antud vaidlus lõpetati kompromissiga, teenis Elisa AS terve vaidluse aja arvete pealt

¹⁹⁴ OGH. 4Ob117/14f. 17.07.2014, p 11.

¹⁹⁵ TlnRK 2-14-50691.

lisatasu. See tähenda, et isegi kui arvestada maha kohtukulud, võib arvata, et ettevõtja jäi sellise tüüptingimuse kasutamisega kasumisse.

Lähtudes eeldusest, et TKS § 4 lõige 6 puhul on tegemist ammendava sättega, siis on seaduses sätestatud, et ettevõtjal on kohustus esitada tarbijale arve. See tähendab, et töös analüüsitud tüüptingimused on ebamõistlikult kahjustavad ka pärast uue tarbijakaitseseaduse jõustumist ning vastavalt sisukontrollile on taolised tüüptingimused tühised VÕS § 42 lõike 1 järgi. Seda seetõttu, et tegemist on seaduse olulisest põhimõttest kõrvalekaldu misega ning sellega rikutakse oluliselt lepingupoolte tasakaalu. Samas ei pruugi antud sätted Eest seadusandlusesse kehtima jääda. Nimelt on Valitsuses valmimas uus seaduseelnõu, mida ka autor ka järgnevalt käsitleb.

4.2 E-arvetele üleminek ja tarbijakaitseseaduse planeeritavad muudatused

Seoses tehnika arenguga on ettevõtjatel võimalik tarbijatele esitada arveid väga erinevatel moodustel. Eestis on levinumateks arve esitamise viisideks näiteks postiga paberarve saatmine, e-postiga pdf-arve saatmine, arve kuvamine iseteeninduskeskkonnas, arve kuvamine e-arvete süsteemis ning arve kuvamine internetipangas. Lisaks neile võimalustele saadavad mõned ettevõtjad teavitusi arve saabumise kohta näiteks SMS-ga ning e-mailiga. Infoühiskonna areng on kaasa toonud uudsed lahendused ning võimalused ning väidetavalt muudab see asjaajamise soodsamaks ning lihtsamaks. Siinkohal tekibki töö autoril küsimus, millisel viisil peaks ettevõtja tarbijale arve esitama, et esitamine ei rikuks tarbija huve ega ei seisaks vastu ühiskonna arengule.

Euroopa Liidu tasandile on e-arvete arengut soosinud Nõukogu direktiiv¹⁹⁶, mis on juhtinud tähelepanu sellele, et kuna elektrooniliste arvete kasutamine aitab ettevõtjatel vähendada kulusid ja parandada konkurentsivõimet, tuleks kõrvaldada nimetatud arvete kasutamisega kaasnev koormus ja takistused ning paber- ja elektroonilisi arveid tuleks kohelda võrdselt. Artikli 7 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et avaliku sektori hankijad ja erasektori hankijad võtavad vastu ja töötlevad e-arveid, mis vastavad e-arveldamise Euroopa standardile.¹⁹⁷ E-arveid on propageerinud ka Euroopa Komisjon, mis on seadnud eesmärgiks, et aastaks 2020 kasutatakse Euroopas peamiselt e-arveid.¹⁹⁸ Sellest tulenevalt on alustatud ka Eestis e-arveid

¹⁹⁶ Euroopa Liidu Nõukogu direktiiv 2010/55/EL, 13. juuli 2010, millega muudetakse direktiivi 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi, arvete esitamist käsitlevate eeskirjade osas.- ELT L 189/1, lk 335-342

¹⁹⁷ *Ibid.*

¹⁹⁸ E-arvete kasutuselevõtt.- <http://www.fin.ee/e-arvete-laiemaks-kasutuselevotuks-on-vajalik-erasektori-kaasamine/?highlight=e-arve> (02.04.16)

soodustavate tegevustega ning üritatakse leida viise, kuidas Euroopa Liidu tasandilt tulenevaid nõudeid ellu viia.

Kuigi direktiiv otseselt Eesti tarbijaid ei mõjuta, mõjutavad aga tarbijaid edaspidi planeeritavad tegevused. Nimelt on Vabariigi Valitsuses ettevalmistamisel uus eelnõu, mis soovib muuta uut tarbijakaitseseadust, sealhulgas ka uut arve esitamise kohustust tarbijale.¹⁹⁹ Seetõttu peab autor vajalikuks analüüsida võimalust, et selline seadus võetaks vastu.

Selleks, et e-arvetele üle minna, on Eestis lisatud e-arvetele üleminek Infoühiskonna arengukavasse, mille üheks sihiks on 100 %-line masintöödeldavate e-arvete osakaal avaliku ja erasektori vahelises arveldamises. Ka Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2014-2015 oli koostatud eesmärgiga minna avalikus sektoris e-arvetele üle.²⁰⁰ Sellega seoses soovitakse muuta kogu asjaajamine avalikus sektoris ja avaliku sektoriga paberivabaks. Tulemuse saavutamiseks on arengukavas märgitud, et masintöödeldavate e-arvete esitamine avaliku ja erasektori vahelises arvelduses muudetakse kohustuslikuks.²⁰¹ Küsimust tekitab see, mis on e-arve ja e-mailile saadetava arve erinevus.

Vastavalt rahvusvahelisele arusaamale on e-arve masinloetav dokument, mis on koostatud ühtse standardi alusel ning mida saadetakse ühest tarkvarasüsteemist teise vältimaks arve maksmiseks käsitsi andmete sisestamist. E-arvetega soovitakse kokku hoida kulusid, säästa tööaega ning vähendada tehnilist tööd arvetega. Samuti on eesmärgiks keskkonnasääst.²⁰² Eestis saadeti 19% erasektori arvetest e-arvetena, 64% pdf-arvetena ja 17% paberarvetena. Seega liigub täna ca 83% arvetest arve esitaja ja saaja vahel elektroonilisi kanaleid pidi. Antud muudatus puudutab uuringu järgi kõiki raamatupidamiskohustuslasi, kes arveldavad avaliku sektoriga, hõlmates ~40% Eestis registreeritud ettevõtjate arvust.²⁰³

Seoses e-arvete ülevõtmisega on rahandusministeerium koostanud raamatupidamise seaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskirja, mis on hetkel menetluses.²⁰⁴ Kui antud sätted jõustuvad, on tarbijal seletuskirja kohaselt võimalik valida, kas talle esitatakse arve e-posti aadressile või e-aadressile. Juhul, kui tarbija seda nõuab, peab ettevõtja esitama arve

¹⁹⁹ Raamatupidamise seaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri.- <http://eelvoud.valitsus.ee/main#qCEHIGMq> (02.04.16).

²⁰⁰ Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2014-2015.-

https://www.riigiteataja.ee/aktiis/3290/4201/4007/VV_180k_lisa.pdf (02.04.16)

²⁰¹ Eesti infoühiskonna arengukava 2020.-

http://infoyhiskond.eesti.ee/files/Infoyhiskonna_arengukava_2020_f.pdf (02.04.16), lk 30-31

²⁰² E-arvete kasutuselevõtt.

²⁰³ E-arvetele ülemineku mõju hindamine: uuringu aruanne Erst ja Young Baltic AS: 2015.- <http://www.fin.ee/doc.php?112063> (03.04.16)

²⁰⁴ Raamatupidamise seaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri.

tarbija määratud postiaadressile. E-aadressile esitatakse e-arved, mitte pdf-arved ning e-aadressi on tarbijal võimalik valida, kuid sinna tuleb sisse logida oma isikukoodiga. Seletuskirja kohaselt võib e-aadressiks olla ka tarbija pangakontonumber ja panga tunnus. Tarbijakaitseseadus muudatusi peetakse vajalikuks, sest ka tarbijatele esitatavate arvete puhul tuleb seletuskirja kohaselt eelistada kasutaja- ja keskkonnasõbralikku ning kulutõhusat arve vormingut. Lisaks on eesmärgiks hoogustada elektrooniliste arvete kasutusele võttu ka tarbijate seas.²⁰⁵ Lähtuvalt tehtud uuringutest on tehtud ka mõjude analüüs seoses antud muudatustega.²⁰⁶ Seletuskirjas on samuti välja toodud positiivsed mõjud, mis e-arvetega kaasnevad.

E-arvetega üleminekul on ettevõtja kasu tööaja ning raha kokkuhoius. Nii on võimalik säästa raha paberi- ja printimiskulult, ostuarvete menetlemisega seotud ajakulult ning ostuarvete sisestamisel tekkivate vigade ja ebatäpsuste vältimiselt. Lisaks oleks e-arvetele üleminekul positiivseteks mõjudeks tööprotsesside lihtsustumine ja korrastumine; parem ülevaade arvetest; see, et arved on taasesitatavad ja vaadeldavad igal ajahetkel; audititega seotud tööaja vähenemine; elektroonilisest arhiveerimisest saadav rahaline kokkuhoid. Seletuskirja on ette nähtud avaliku sektoriga e-arvetega arveldamise kohustuse rakendumine alates 1. jaanuarist 2017. 1. oktoobrist 2016 ei või riigi raamatupidamiskohustuslane, kohaliku omavalitsuse üksus, avalik-õiguslik juriidiline isik ega raamatupidamiskohustuslane, kelle üle riigi raamatupidamiskohustuslasel, kohaliku omavalitsuse üksusel või muul avalik-õiguslikul juriidilisel isikul on valitsev mõju keelduda e-arve vastuvõtmisest.²⁰⁷ Antud seletuskirjas on toodud küll märkimisväärselt positiivsed mõjud ettevõtjatele ning riigile, kuid mitte tarbijale.

Arvestades seda, et alles 1. märtsil 2016 jõustus uus TKS, mis andis tarbijale võimaluse valida e-postile saadetava pdf-arve ja paberarve vahel, siis valiku muutmine pdf-arveks või e-arveks on küllaltki suur. Eriti kuna lisatud on säte, et tarbija nõudmisel edastatakse arve postiteel. Lisaks eelpooltoodust tulenevalt, peab autor vajalikuks analüüsida ka seda, kas tarbijatega tehingute puhul on ettevõtjal õigus minna üle täielikult e-arvetele ning ühtlasi, kas ettevõtjal on õigus keelduda tasuta paber- ja pdf-arve võimaldamisest tarbijale.

Kuigi eelpool on toodud e-arvete ülemineku plussid ning see, et Euroopa Liit seda nõuab, tõstatub küsimus, kas Euroopa Liit seda ka tarbijatega sõlmitud lepingute puhul nõuab. Nimelt ei tulene seda ühestki EL-i õigusaktist ning seega ei saa eeldada, et sellist nõuet oleks. Lisaks

²⁰⁵ *Ibid.*

²⁰⁶ E-arvetele ülemineku mõju hindamine: uuringu aruanne Erst ja Young Baltic AS: 2015.- <http://www.fin.ee/doc.php?112063> (03.04.16)

²⁰⁷ *Ibid.*

on autori jaoks segadust tekitav raamatupidamise seaduse ja tarbijate seos. Nimelt on eelnevalt väidetud, et raamatupidamise seadus ei kohaldu tarbijatele. Antud töös on eelnevalt analüüsitud juriidilisele isikule arve esitamise kohustust ning antud sätetest ei tulene nõudeid füüsilisele isikule. Seega ei saa autori hinnangul raamatupidamise seaduse muudatusi siduda tarbijakaitseseaduse muudatustega vaid põhjusel, et see oleks ettevõtjatele lihtsam.

Kuna plaanitava seaduse kohaselt oleks tarbijal võimalik valida e-arve või pdf-arve vahel, tekib olukord, kus tarbijal paberarvet enam võimalik valida ei ole ning paberarvet tuleb eraldi nõuda. Autor ei saa sellise käsitlusega aga nõustuda, sest kõikidel tarbijatel ei ole reaalselt võimalust internetis arveid vaadata. Seda on autor käsitlenud ka eelmises peatükis. Samuti on Riigikohus toonud oma otsuses välja, et isegi kui paberarveid vajavate tarbijate hulk on väike, ei saa ka neilt tarbijatelt võtta ära võimalust saada arve. Mõistlikkuse põhimõttest lähtudes on sideteenuste tarbijate hulk erinev ning see hõlmab isikuid, kes kasutavad internetti ja isikuid, kes internetti ei kasuta. Arvestada tuleb aga ka nende isikute õigustega, kes internetiteenust ühel või teisel põhjusel ei kasuta.²⁰⁸

Juhul, kui selline seadusmuudatus tehakse, tuleks autori hinnangul antud muudatusse lisada see, et tarbijatel on õigus valida ka paberarve. Hetkel, kui tarbijal on õigus nõuda paberarvet, võib tekkida olukord, kus lepingupooled antud sätet nii ei tõlgenda. Juhul, kui säte selliselt seadusesse võetakse, tähendab see, et ettevõtjad võivad hakata paberarvete esitamise eest tasu nõudma. Sellisel juhul ei kohalduks ka VÕS § 90, sest tegemist on dispositiivse sättega ning antud sätte selgituses on toodud, et sätte imperatiivsus võib tuleneda juhul, kui see on sätestatud mõnes teises seaduses.²⁰⁹

Sellisel juhul ei oleks töös analüüsitavad tüüptingimused ebamõistlikult kahjustavad ning see tähendab, et ettevõtja saaks kasutada tüüptingimust, mis sätestab, et paberarvete eest tuleb tarbijal tasuda.

²⁰⁸ RKTKo 3-2-1-135-15, p 17.

²⁰⁹ P.Varul jt. Võlaõigus I §90.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö esimeseks eesmärgiks oli välja selgitada, kas tüüptingimus, millega nõutakse tarbijalt arve esitamise eest tasu on Eesti õiguse kohaselt ebaõiglane. Töö teiseks eesmärgiks oli selgitada välja, et juhul, kui arve esitamise kohustus on ettevõtjapoolne kohustus, siis millisel viisil on ettevõtja kohustatud tarbijale arve esitama.

Magistritöö struktuur on üles ehitatud eesmärgiga tõestada kahte töös püstitatud hüpoteesi: 1) tüüptingimus, mis sätestab ettevõtja õiguse nõuda tarbijalt arve eest tasu on Eesti õiguse järgi tühine; 2) tarbija soovil peab ettevõtja esitama tasuta paberarve.

Euroopa Liidu direktiiv 93/13 kehtestab küll miinimumnõuded ebaõiglaste tüüptingimuste osas, kuid liikmesriikidele endale on jäetud õigus nende sisustamiseks. Eestis reguleerib ebamõistlike tüüptingimuste kohta sätestatud võlaõigusseadus. Antud sätete allikaks on Saksa ja Austria õigus, mida antud töö ka analüüsib nii seaduste kui ka kohtupraktika pinnalt. Direktiiv ei ole andnud liikmesriikidele ette, kuidas ebamõistlikke tüüptingimusi täpselt tuleb hinnata. Seega on pidanud riigid leidma oma jaoks sobiva skaala. Samas tekitab see olukorra, kus riigiti on tõlgendused erinevad.

2014. aastal tekkis Eestis olukord, kus sideteenuste ettevõtja Elisa AS hakkas tarbijatelt võtma 0,70 eurot posti teel saadetava arve eest ning 0,60 eurot e-posti teel edastatavate arvete eest. Euroopa Liidus ei ole ühtselt kehtestatud ettevõtja kohustust esitada tarbijale arveid ning samuti ei tulenenud Eesti seadustest otsesõnu sellist kohustust. Sellest lähtuvalt tuli teostada arve tasulisust puudutavate tüüptingimuste sisukontrolli vastavalt Eestis kehtivale tüüptingimuste regulatsioonile.

Eestis kontrollitakse tüüptingimuse lepingu osaks saamise eeldusi ja tüüptingimuse kehtivust VÕS § 35-45 alusel. Esmalt kontrollitakse, kas tegemist on üldse tüüptingimusega võlaõigusseaduse tähenduses. Seejärel vaadatakse, kas tüüptingimus on saanud lepingu osaks ning kui ta seda on saanud, hinnatakse nii lepingu kui ka tüüptingimuse kehtivust.

Autor jõuab töös järeldusele, et tegemist on tüüptingimustega VÕS § 35 lõike 1 tähenduses, sest mobiilsideteenuste osutamise lepingud tehakse määratlemata arvu klientide jaoks. Lisaks ei erine üldiselt need lepingud üksteisest ning on oma olemuselt ja sisult samad. Lepinguid ei räägita varasemalt läbi ning inimesed, kas peavad neid sõlmima ettevõtja etteantud tingimustel või valima teise teenuspakkuja. Tarbija on sellistes lepingutes nii teadmistelt, majanduslikult

kui ka valikutelt nõrgem pool. Kuna tegemist on tüüptingimustega, teostab autor järgmisena kontrolli selle üle, kas selline tingimus on saanud lepingu osaks VÕS § 37 lõike 3 tähenduses.

Lepingu osaks saavad tüüptingimused, mis on arusaadavad ja mitte üllatuslikud. Mõlemat kriteeriumit hinnatakse objektiivselt ning lähtutakse tavatarbijalt oodatavast arusaamisvõimest. Arusaadavuse puhul peab jälgima, et tarbijal oleks reaalselt võimalik tingimusi mõista. See tähendab, et tarbija peab saama aru kuidas lepingutingimus tema õigusi ja kohustusi muudab. Seda tuleb teha keskmisele tarbijale arusaadavalt.

Autori hinnangul on tüüptingimuste puhul tegemist arusaadava sõnastusega juhul, kui selgelt märgitakse, kui palju ja mille eest tarbijalt raha nõutakse. Autori hinnangul olid Elisa AS-i 2014. aastal tüüptingimustesse lisatud arve tasulisust puudutavad sätted arusaadava sõnastusega, kuid tüüptingimuste puhul osutusid probleemiks tasulisuse lisamise põhjendused. Nimelt, tuleks vastavalt tüüptingimuste muutmisel ka põhjendada, miks tingimusi muudetakse ning põhjendused peaksid olema ka tõesed. Elisa AS-i põhjendused, et arvete eest tuli hakata tasu küsima tulenevalt SEPA maksetele üleminekust, olid autori jaoks ebaselged ning tõendamata. Autor jõudis siiski järeldusele, et juhul, kui ettevõtja sätestab konkreetse tasu suuruse konkreetsete arvete edastamise eest, ei ole autori hinnangul tegemist arusaamatu sättega, isegi kui ettevõtja ei ole lisanud õigeid põhjendusi. See tähendab, et tüüptingimus on saanud lepingu osaks lähtudes arusaadavusest.

Teise kriteeriumina lepingu osaks saamisel kontrollis autor üllatuslikkust VÕS § 37 lõike 3 tähenduses. Üllatav klausel ei tähenda ebaselgust või raskesti mõistetavust, vaid üllatavat sisu või asukohta või muud üllatuslikku momenti, mille tõttu ei saanud lepingu teine pool mõistlikkuse põhimõttest lähtudes sellise tingimuse olemasolu oodata. Enamasti on sideettevõtjate tüüptingimustesse lisatud tingimus, et sideettevõtjal on ühepoolset õigus lepingutingimusi muuta. See säte tuleneb ka ESS § 99 lõikest 1 ning seega on sideettevõtjatel seadusest tulenev õigus sellist sätet kasutada. Järelikult ei saa lepingute muutmine olla tarbija jaoks ka üllatuslik. Samuti on ettevõtja teavitanud muudatusest oma kodulehel ja seega ei ole ka esitusviis üllatuslik. See tähendab, et tüüptingimus on saanud lepingu osaks VÕS § 37 lõike 3 järgi.

Autor on toonud lepingu osaks saamise juures võrdluseid Suurbritannia ja Austria kohtute seisukohtadega selle osas, milline tingimus ei ole arusaadav. Lisaks on autor sisustanud arusaadavust tulenevalt direktiivist.

Kuna tingimus on saanud lepingu osaks kontrollib autor töös, kas tüüptingimus on tarbijat ebamõistlikult kahjustav VÕS § 42 lõike 1 või 3 tähenduses. Selleks, et oleks võimalik seda analüüsida, tuleb veenduda, et tegemist ei ole hinnakokkuleppega VÕS § 42 lõike 2 tähenduses.

Kuigi hinnakokkulepetele sisukontrolli ei kohaldata, alluvad sisukontrollile kõrvalkokkulepped. Töös analüüsitavate tüüptingimuste puhul on tegemist arve esitamise eest tasu nõudmisega. See tähendab, et tarbija ei tasu mitte oma põhiteenuse eest, vaid tasub arve esitamise eest. Autori hinnangul saab seda vaadata kui eraldi teenust. Seda eelkõige ka seetõttu, et kaks teenust ei ole omavahel lahutamatuult seotud. Arve esitatakse küll sideteenuse osutamise eest, kuid samas ei sõltu arve esitamisest sideteenuse osutamine.

Lisaks on õiguskirjanduses toodud välja, et ettevõtjad kasutavad tihti ära seda, et nad teavad, millele tarbijad tähelepanu pööravad. Nimelt vaatavad tarbijad hinda ning lepingu põhiobjekti ning seetõttu jäävad kõrvalkokkulepped tihti tähelepanuta. Autori hinnangul kasutas sellist teadmist Eestis ära ka Elisa AS, kes ei tõstnud oma kulude suurendamise tõttu mitte üldist sideteenuste hinda, vaid sideteenuste hinnale lisati eraldi tasu arve edastamise eest. See tähendab, et kui ettevõtjale tekkisid SEPA maksetele üleminekust kulutused, oli ettevõtjatele võimalus valida, kas tõsta sideteenuste hinda või nõuda tasu arve edastamise eest. Siinkohal on autor seisukohal, et ettevõtja kasutas ära oma ärihuvi ning muutist arve edastamise eest nõutavat tasu ning lootis et kõrvalkokkuleppena jääb see tarbijatele küllaltki märkamatuks.

See tähendab, et arve eest tasu nõudmise puhul ei ole tegemist hinnakokkuleppega VÕS § 42 lõike 2 tähenduses ning seega on tegemist kõrvalkokkuleppega. Kuna tegemist on kõrvalkokkuleppega, kohaldatakse tüüptingimustele sisukontrolli ning tüüptingimuste puhul on võimalik hinnata, kas tegemist on ebamõistlikult kahjustavate tingimustega VÕS § 42 lõike 1 või lõike 3 tähenduses.

Enne sisukontrolli kohaldamist vastavalt Eesti seadustele toob autor kolmandas peatükis välja ka Soome, Austria, Saksamaa ja Suurbritannia sisukohad arve esitamise kohustuse osas. Suurbritannias ei ole ainsana arvete tasulisust kohtus arutatud, kuid autor toob välja direktiivi kohaldamisest tulenevad erisused võrreldes Eesti, Soome, Saksamaa ja Austriaga. Nimelt Suurbritannias ei tohi ka teatud kõrvalkokkulepetele kohaldada sisukontrolli. Teistes võrreldavates riikides on kohtud leidnud, et arvete esitamine on ettevõtja kohustus. Autor analüüsib aga eraldi Eesti seadusandlust.

01.03.2016 jõustus uus tarbijakaitseseadus, mille § 4 lõike 6 kolmanda lause kohaselt esitab ettevõtja tarbijale kauba müümisel või teenuse osutamisel kehtvuslepingu alusel arve iga

kokkulepitud arveldusperioodi eest. Lause 4 sätestab, et arve esitatakse tarbija valikul tema postiaadressile või e-posti aadressile. Lõike 7 kohaselt võib ettevõtja jätta arve käesoleva paragrahvi lõikes 6 nimetatud viisil esitamata vaid juhul, kui tarbija on sõnaselgelt nõustunud sellega, et arve on kättesaadav ettevõtja elektroonilise klienditeeninduskeskkonna, internetipanga või muu sellise keskkonna või andmekandja kaudu. Autor käsitleb töös nii seadusmuudatusele eelnenud olukorda kui ka olukorda praegu.

Kõigepealt teostab autor sisukontrolli VÕS § 42 lõige 3 järgi, mis annab nimekirja tingimustest, mis on seadusest tulenevalt tühi. Autor on töös analüüsinud antud nimekirja erinevaid punkte, kuid ei seadusemuudatuse eelselt ega järgselt ei saa tüüptingimust pidada lõike 3 järgi ebamõistlikult kahjustavaks.

Järgnevalt analüüsis autor ettevõtja kohustust esitada tarbijale arve regulatsiooni järgi, mis kehtis enne 01.03.2016. Seadusmuudatuse eelselt ei olnud Eestis selget sätet, mis paneks kauplajale kohustuse esitada tarbijale arve. Seetõttu tuli analüüsida, kas selline kohustus tulenes õiguse aluspõhimõtetest. VÕS § 90 sätestab, et võlgnik kannab oma kohustuse täitmisega seotud kulud. Lepinguliste suhete sisuks on enamasti mõlema poole õigused ja kohustused. Sellest tulenevalt on kumbki pool oma kohustuse täitmise suhtes võlgnik. See tähendab omakorda, et kumbki pool kannab oma kohustuse täitmisega seotud kulud. Kohustuse täitmisega seotud kulutusteks peetakse kulutusi, mis on seotud asja kohaletoimetamisega või vedamisega, raha ülekandega seotud kulutusi ja kulutusi vajalike litsentside saamiseks. Samas ei ole nimekiri lõplik ja taolisi kulutusi võib veel olla.

Eesti kohus on leidnud, et poole kohustuse täitmiseks vajalikud kulud peavad sisalduma teenuse hinnas ning neid kulusid ei tohi lisatasu eest panna teisele lepingupoolele. See tähendab, et mobiilside-teenuse osutamise lepingute puhul on teenuse osutajal kohustus teenuse osutamise käigus anda teenuse saajatele teave arve suuruse ja tasumisele kuluvate summade arvestuse kohta.

Autor toob järeldesteks välja statistikaameti andmed, kui palju on Eestis interneti ja e-teenuse kasutajaid. Kuna arve esitamise näol on tegemist ettevõtja kohustusega, peab autor vajalikuks analüüsida, milline vastav kohustus on. Ligi 12 % Eesti elanikes ei kasuta interneti. Lisaks 9 % inimestest, kes kasutavad interneti ei kasuta internetipanka ning veel suurem protsent internetikasutajatest ei kasuta e-teenuseid. See tähendab, et neilt tarbijatelt võetakse vaid e-arvete kasutamise puhul ära võimalus saada infot oma arvete kohta. Isegi kui suuremat osa tarbijatest teavitatakse nende kohustustest, ei teavita ettevõtja sel juhul kõiki oma kliente

kohustustest. Ka Riigikohus on toonud oma otsuses 3-2-1-135-15 välja selle, et Eestis hõlmab mobiilside teenuste tarbijate ring üldjuhul nii isikuid, kes kasutavad interneti, kui ka isikuid, kes internetiteenust ei kasuta. Seetõttu tuleb mõistlikkuse hindamisel arvestada ka nende isikute õigustega, kes internetiteenust ühel või teisel põhjusel ei kasuta. Autor jõuab seega järeldusele, et ettevõtjal on kohustus esitada tarbijale ka paberarve, kui tarbija seda nõuab.

Sellest tulenevalt tuleb kontrollida ebamõistlikult kahjustavust VÕS § 42 lõike 1 järgi, mille kohaselt on tüüptingimus tühine, kui see lepingu olemust, sisu, sõlmimise viisi, lepingupoolte huvisid ja teisi olulisi asjaolusid arvestades kahjustab teist lepingupoolt ebamõistlikult, eelkõige siis, kui tüüptingimusega on lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste tasakaalu teise lepingupoolle kahjuks oluliselt rikutud. Järelikult on enne uue tarbijakaitseseaduse kehtimist arve tasulisust ettenägevad sätted tühised vastavalt VÕS § 42 lõikele 1.

Töö viimases peatükis analüüsib autor hetkel Eestis kehtivat seadusandlust, mille kohaselt on ettevõtjal kohustus esitada tarbijale arve tarbija valikul kas posti teel või e-maili teel. Autor jõuab erinevaid aspekte analüüsides järeldusele, et varasemalt mainitud lõikeid 6 ja 7 on võimalik tüüptingimustega ettevõtjale kasulikult kohaldada, kuid siiski on autor arvamusel, et ettevõtja kohustus esitada tarbijale tarbija soovi korral paberarve on ammendav. See tähendab, et ka praeguse tarbijakaitseseaduse kohaselt on töös analüüsitavad tüüptingimused ebamõistlikult tarbijat kahjustavad VÕS § 42 lõike 1 kohaselt ning seega tühised.

Töö autor toob välja ka seoses e-arvete ülevõtmisega rahandusministeeriumi koostatud raamatupidamise seaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskirja, mis on hetkel menetluses. Kui antud sätted jõustuvad, on tarbijal seletuskirja kohaselt võimalik valida, kas talle esitatakse arve e-posti aadressile või e-aadressile. Juhul, kui tarbija seda nõuab, peab ettevõtja esitama arve tarbija määratud postiaadressile. Siiski ei ole autori hinnangul sellisel juhul tegemist ettevõtja kohustusega paberarve esitada ning seetõttu ei saa seda ka ettevõtjalt tasuta nõuda. See tähendab, et antud juhul oleks ettevõtjal õigus tarbija käes arve esitamise eest tasu küsida. Juhul, kui selline seadusmuudatus tehakse, tuleks autori hinnangul antud muudatusse lisada see, et tarbijatel on õigus valida ka paberarve. Kuigi samas on autor seisukohal, et tarbijakaitseseadust ei peaks antud kontekstis muutma.

Eelkirjutatust tulenevalt leidsid töös püstitatud hüpoteesid kinnitust. Tüüptingimus, mis sätestab ettevõtja õiguse nõuda tarbijalt arve eest tasu on tühised nii enne uue tarbijakaitseseaduse jõustumist kehtinud seadusandluse kohaselt kui ka hetkel kehtiva seadusandluse kohaselt. Seda kinnitab nii ettevõtja kohustus esitada arve, mis tuleneb TKS § 4

lõikest 6 kui ka ettevõtja tuletatav kohustus, mis tuleneb VÕS §-st 90. Lisaks peaks tarbija soovil esitama tarbijale tasuta paberarve olukorras, kus teenuseid ei pakuta vaid interneti vahendusel. Seda eeldades selle tõttu, et kõigile inimestele ei ole Eestis internet kättesaadav ning osa sideteenuste kasutajatest ei kasuta internetti.

Autori hinnangul on siiski probleemiks see, et hetkel pole Euroopa Liidus arve esitamise kohustust sätestatud ning see tekitab vägagi keerulise olukorra ning mingil määral pärsib EL-i põhimõtet ühtsele turule. Lisaks tuleb antud tööst välja autori hinnangul vajadus sideteenuste lepingute kontekstis sisustada hinnakokkulepete ja hinna kõrvalkokkulepete osa. Erinevates liikmesriikides on antud mõisted erinevalt sisustatud ning seetõttu kohaldatakse ka ebamõistlikult kahjustavate tüüptingimuste kohta sätestatud erinevalt.

PRICED BILLS IN THE STANDARD TERMS OF TELECOMMUNICATION COMPANIES

ABSTRACT

The central issue of economic relations is private autonomy, which means that the parties can determine their own legal position in the contract. The states have considered such kind of restriction justified for instance in case of contracts concluded between the consumers because otherwise the contracts would be clearly concluded unfavourably for the consumers. To avoid such a situation one of the measures the directive 93/13 has been provided, which is devised for unreasonable standard terms and with the help of which the legal norms regulating the consumer protection of the member states were partially evened up. The directive has a very significant position in the legislation of the EU and it has been transferred to Estonian Law of Obligations Acts.

Also the problems dealt in the present paper are connected to the regulation of unreasonable standard terms. As a matter of fact a company's obligation to deliver a bill for telecommunication services is not stated on the European Union level. In addition even in case the entrepreneur does have such an obligation, it is not regulated in the EU how the bill should be delivered. This kind of situation has led to the situation in different countries that many companies offering telecommunication services have made paper bills delivered to consumers mercenary. It was also done in Estonia by Elisa AS in 2014, when the company made the bills for communication services mercenary both sent by mail and e-mail. It was explained to the consumers as the option to see their bills on the Internet and it was added that in case the consumers still want to receive their bills by e-mail or on paper, they have to pay for that.

Although since 01.03.2016 the obligation to deliver free of charge bill by e-mail or by mail for telecommunication companies was added to Estonian legislation, it was provided in such a way that a question occurred to the author, whether these particular provisions regulate the obligation to provide free of charge bills sufficiently. The first objective of the thesis paper was to find out whether the standard term, according to which a consumer is obliged to pay for receiving a bill is unreasonably harmful according to Estonian legislation. The second objective was to specify that in case the delivery of a bill is the company's obligation, then which are the ways of delivery of bills.

To tackle the objectives of the Master's thesis the author set the following hypotheses: 1) typical term that states the company's right to demand money for the bill is invalid according to the Estonian law; 2) in case a consumer wants to receive a paper bill, the company must deliver it. The author uses the comparative analytical method to prove the hypothesis.

The author dealt with the regulation of unfair terms of compulsory bill delivery in the context of rendering telecommunication services in Estonia, Austria, Germany and Finland. The usage of comparative analytical method is justified by the author by the fact that the obligation of bill delivery has been the issue in courts of Estonia, Austria, Germany and Finland. In addition the sources of the provisions of Estonian standard terms of regulation are the provisions regulating standard terms in Austria and Germany. The positions of Great Britain are also relevant because the issue of payable bills has not been discussed in the court and the telecommunication companies charge consumers for bills

The author uses the valid practice and viewpoints of the chosen countries, which are at present the following. The supreme court of Germany has dealt with the case of unfair typical terms connected to charging money for paper bills. Particularly, the company providing telecommunication services wanted to charge 1,50 euros for paper bills and the company saved the bill electronically for 12 months, from which the detailed bill was maintained for 80 days. In one lower court of Germany was discussed a case, where for a bill were claimed 5,11 euros. Also an Austrian court has dealt with the case of payable bills and the supreme court has discussed the problem of payable bills even in two cases. In the first case the company charged 1,89 euros from the consumer for environment charge for paper bill and for sending the notice about the bill. At the same time the consumer was offered the option to receive the notice about the bill via SMS. In the second case the Austrian court was faced with the case in which the company sent free of charge bills to consumers, but then suddenly added to the bills the information that all the bills will be electronic and the consumers had the option to receive also paper bills. The procedure of receiving paper bills was explained to the consumers on company's website. In Finnish supreme court has been a case where the telecommunication company charged 1,90 euros for delivering the bill. The judicial decision of supreme court has not yet been disclosed. All the mentioned judicial decisions have been dealing with the question whether the delivery of bills is the company's obligation. Such kind of question occurred also in Estonia, when Estonian Consumer Protection Board sued Elisa AS on behalf of consumers when the company wanted to receive 0,60 euros for pdf bills sent to consumers' e-mails and 0,70 euros for postal delivery.

The author evaluates simultaneously the general typical term, which provides that a consumer has to pay to the company for the bill sent either by pdf or on paper and the typical terms concerning payable bills set by Elisa AS, which were analysed by Estonian Supreme Court. As a matter of fact Elisa AS declared from 2014 that the consumers are obliged to pay for the delivery of bills on paper 0,70 euros and in the form of pdf 0,60 euros. Elisa AS presented the changes in terms on its website and explained the change by the fact that entrepreneurs started to use SEPA payments. The author uses the parallel analysis in order to assess such a term abstractly but simultaneously to present the particular examples just from the case of Elisa AS.

In the first chapter the thesis paper deals with the issue whether in case of such terms we deal with the typical terms provided by the Law of Obligations Acts § 35 subsection 1. The author concludes that actually we deal with typical terms as contracts for providing telecommunication services are drawn for unspecified number of clients. In addition, these contracts do not differ from one another and are the same both in essence and content. The contracts are not discussed beforehand and the people have either to agree with the terms provided by the company or to choose another company providing the service. The consumer appears to be in these contracts the weaker party as well in economic point of view as well in awareness to make choices. As we deal with standard terms, the next step would be to find out whether such a term has become the part of the contract in the light of Law of Obligations Acts § 35 subsection 3. The part of the contract have to be the standard terms, which are clear and not causing surprises. Both criterias are assessed objectively and on the level of the predictable comprehensibility of a standard consumer. In case of comprehensibility it should be made clear that the consumer is in reality capable of understanding the terms. This means that the consumer must understand how the contract term may change his rights and obligations. It should be presented understandably for an average consumer.

According to the author's evaluation we deal with understandable formulation of standard terms in case it is clearly stated how much and for what the consumer is charged. That is why the standard terms of Elisa AS were not incomprehensible in their formulation. On the other hand, the reasons applied by the company to explain the changes of standard terms remain problematic. Specifically, the company is obliged to explain why the standard terms are changed and these explanations should be veritable. The explanations provided by Elisa AS according to which the charges were set related to the transition to SEPA payments were for the author unclear and not proved. The author still came to the conclusion that in case the company provides a particular payment for the delivery of particular bills, in the opinion of the author we do not deal with a incomprehensible provision even if the company has not added

correct justifications. Thus, this means that the standard term has become a part of a contract related to the comprehensibility.

As the second criteria becoming the part of a contract the author assessed the surprise effect related to Law of Obligations Acts § 35 subsection 3. The clause of surprise effect does not mean incomprehensibility or misunderstanding, but a surprising content or location or any other surprising moment, according to which the other party could not expect the existence of such a term basing on the principle of rationality.

Mostly the telecommunication companies have added to standard terms an additional term, which states that the company has unilaterally the right to change the terms of contract. This provision comes from the Estonian Law of Electronic Communication Act § 99 subsection 1 and thus the telecommunication companies have related to the law the right to implement such a provision. Consequently the change of contracts does not come as a surprise for a consumer. The company has also informed the clients about the change on its website and thus the way of its presentation is not surprising. This means that the standard term has become a part of the contract basing on Law of Obligations Acts § 35 subsection 3.

As the term has become a part of the contract the author controls in her paper whether the standard term appears as unreasonably harmful in the light of Law of Obligations Acts § 42 subsection 3. In order to make it possible to analyse the issue, it should be made certain that we are not dealing with price agreement arising from Law of Obligations Acts § 42 subsection 2. Although no control of content is applied to price agreements, the content sub-obligations must be checked. The sub-obligations can be theoretically divided into two categories, those that define the main obligation and those that widen the main obligation.

Such accessory price agreements should be liable to the control of the content of standard terms, which have indirect influence on price, but do not directly determine it and according to the current law regulation either supplement it or deviate from it. The accessory price agreements include the calculation of price or the procedure of paying the fee and other details concerning the terms. Thus, according to Estonian law accessory agreements include agreements about enforcement, price reduction and contractual penalty. But on the other hand the given list is not final and provides only indications which deeds could be considered to be accessory agreements. However, each term should be evaluated separately and conclusions made individually. In the given circumstances we do not deal with price agreements and that is why

the inspection based on Law of Obligations Acts § 42 subsections 1 and 3 can be applied to the term.

In 01.03.2016 a new consumer protection law took effect, according to its third sentence of § 4 subsection 6 in case of selling goods or providing a service, the entrepreneur delivers to the consumer the invoice basing on contract for an indefinite period for every agreed settlement period. The sentence 4 claims that the bill is delivered to the consumer's mail or e-mail address depending on consumer's choice. According to subsection 7 the entrepreneur may not deliver the bill in the way provided in subsection 6 only in case when the consumer has clearly agreed that the bill is available via company's electronic customer service environment, Internet bank or some other such environment or data medium. In the thesis paper the author deals both with the situation before the change of the law and present situation.

Law of Obligations Acts § 42 subsection 3 provides a list of circumstances which are invalid pursuant to the law and the contract party does not have even to prove their harmful content. The obligation to provide proof maintains only in the part which indicates that the disputed term is in the legislative list of invalid circumstances. The author has analysed different variations, however, according to subsection 3 the standard term cannot be considered unreasonably harmful neither before the change of the law nor after it.

Based on the above-mentioned aspects, it is necessary to inspect reasonable harmfulness according to Law of Obligations Acts § 42 subsection 1, according to which the standard term is considered invalid if it harms the other party unreasonably taking into account the essence of the contract, the content, the way of drawing, the interests of the parties and other significant circumstances. It is especially relevant in case the balance of rights and obligations related to the contract of the other party has been significantly violated with the standard terms.

Before the amendment of the law there were no distinct provisions which would make the vendor deliver the bill to the consumer. Thus it was necessary to analyse whether such an obligation was based on the basic principles of law. Law of Obligations Acts § 90 provides that the debtor is obliged to cover the expenses related to his obligation. The subject of contracts consists mostly of the rights and obligations of the both parties. Based on that each party appears to be a debtor related to his obligations. This means also that both parties are liable to compensate costs related to performing the obligation. The costs related to performing obligation include the expenses which are connected to the delivery of the items, expenses

related to transactions and expenses to receive necessary licences. However, the list is not complete and there may occur more such expenses.

Estonian court has claimed that the expenses of the party necessary to perform the obligation must be included in the price of the service and those expenses cannot be transferred to the other party in the form of special payment. It means that in case of contracts of telecommunication the provider of the service is liable to inform the consumer about the price of the service in the form of bill and also the calculation of the payable sums. Hence, the company has the obligation to present the bill and in the current paper analysed standard terms are unreasonably harmful for the consumer basing on Law of Obligations Acts § 42 subsection 1, and thus these terms can be considered as invalid.

As the company has the obligation to present a bill to a consumer, the author analysed which the ways of presenting the bills by the company are, so that the company would perform its obligation.

In connection with the acceptance of e-invoices the Ministry of Finance has compiled the Law of Accountancy and the explanatory report to the draft legislation of the change of the Law of Consumer Protection, which is currently the subject of proceeding. When the given provisions come into effect, the consumer has according to explanatory report the options to choose whether the bills will be delivered to his e-mail or e-address. If the consumer insists, the company has to deliver the bill to the postal address specified by the consumer. The acceptance of e-invoices brings along benefits for the company both in working time and money. It is possible to save money on paper and printing costs, to save time spent on proceeding the invoices and to avoid mistakes and inaccuracies while typing the invoices. In addition, the positive impacts of the usage of e-invoices are the simplification of working processes; better overview of invoices; the aspect that the invoices are representable any time; the decrease of time spent on audit; monetary economy achieved by using electronic filing.

However, almost 12 % of Estonian people do not use Internet. In addition 9 % of people, who use Internet do not use Internet and even a bigger percentage of Internet users do not use e-services. This means that in case of using e-invoices those people do not have the opportunity to receive information about their bills. Even though a bigger part of the consumers are informed about their obligations, not all of the company's consumers are informed in that case.

Also the Parliament has specified in the resolution 3-2-1-135-15 that in Estonia the network of telecommunication services in general involves both the people who use Internet and those who

do not use Internet service. Thus while evaluating the reasonability, it is relevant to consider the rights of those people who for some reason do not use Internet. The author comes to the conclusion that the company is obliged to deliver the paper bills to the consumer if he demands it.

After the new Law of Consumer Protection comes into effect the obligation to deliver the bill derives directly from the law and thus we deal with the term, which is unreasonably harmful (Law of Obligations Acts § 42 subsection 1). Consequently the terms analysed in the paper are generally invalid.

At the same time the author brings to attention the aspect that the new amendment of the law provides the consumer with the option to desist from the bill. According to the subsection 7 the entrepreneur may not deliver the bill to the postal address or to e-mail in case the consumer has clearly consented that the bill is available via company's electronic customer service environment, Internet bank or some other such environment or data medium. If the company adds to its standard terms the provision that the consumer desists receiving the bills to postal or e-mail address, then according to the author's evaluation the company has accomplished its obligation and thus in case of the consumer's demand afterwards, the company may demand payment for the delivery of the bill to the consumer.

02.05.2016

LÜHENDID

EK- Euroopa Kohus

EL- Euroopa Liit

ESME - European Securities Markets Expert Group

ESS- elektroonilise side seadus

ITL- Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidu

Lk- lehekülg

o- otsus

OFT- Office of Fair Trading

p- punkt

RKTK- Riigikohtu tsiviilkolleegium

RPS- raamatupidamise seadus

TKS- tarbijakaitseseadus

TsÜS- tsiviilseadustiku üldosa seadus

VÕS- võlaõigusseadus

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus

1. 16-74-aastased arvuti- ja internetikasutajad.- http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Majandus/05Infotehnoloogia/04Infotehnoloogia_leibkonnas/04Infotehnoloogia_leibkonnas.asp (03.04.16).
2. Prof A.Burrows. English private law. 2 ed. Oxford university press, 2007.
3. J. Cartwright. Contract law. An introduction to the English law of contract for the civil lawyer. Oregon: Oxford and Portland 2007.
4. H.Collins. Harmonisation by Example: European Laws against Unfair Commercial Practices.- Modern Law Review , 01/2010; 73(1).
5. M.Dellacasa. Judicial review of core terms in consumer contracts: defining the limits.- European Review of Contract Law 2015, 11(2).
6. E-arvete kasutuselevõtt.- <http://www.fin.ee/e-arvete-laiemaks-kasutuselevotuks-on-vajalik-erasektori-kaasamine/?highlight=e-arve> (02.04.16).
7. E-arvete keskkond.- https://www.arved.ee/public/arved_ee.html (30.04.16).
8. E-arvetele ülemineku mõju hindamine: uuringu aruanne Erst ja Young Baltic AS: 2015.- <http://www.fin.ee/doc.php?112063> (03.04.16).
9. Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidu (ITL) arvamus: Täiendav ettepanek Tarbijakaitseaduse eelnõus arve esitamise reguleerimiseks.- <http://www.riigikogu.ee/download/827ddc78-a02e-401a-9e64-f7960ed15e77> (03.04.16).
10. Eesti infoühiskonna arengukava 2020.-
11. http://infoyhiskond.eesti.ee/files/Infoyhiskonna_arengukava_2020_f.pdf (02.04.16).
12. H. Eidenmüller. Justifying fair price rules in contract law.- European Review of Contract Law 2015, 11(3).
13. Elisa AS 01.12.2013 pressiteade.-
14. <https://www.elisa.ee/et/elisast/organisatsioonist/elisa/uudised/785/elisa-e-arved-kolivad-iseteeninduskeskkonda/2013> (10.04.16)
15. Elisa iseteeninduskeskkond.- <https://pood.elisa.ee/login> (30.04.16)
16. Elisa muudab e-arved tasuliseks.- <http://uudised.err.ee/v/5feec821-1e06-47fd-9376-64bd01044de9> (01.04.16)

17. ESME's report on durable medium - distance marketing directive and markets in financial instruments directive, lk 8-9.-
http://ec.europa.eu/finance/securities/docs/esme/durable_medium_en.pdf (03.04.16)
18. N. Gavrilovic. The Unfair Contract Terms Directive through the Practice of the Court of Justice of the European Union: Interpretation or Something More?.- European Review of Contract Law 2013, 9(2).
19. J. Gordley. The just price: The Aristotelian tradition and John Rawls.- European Review of Contract Law 2015, 11(3).
20. M.W.Hesselink. Could a fair price rule (or its absence) be unjust.- European Review of Contract Law 2015, 11(3).
21. Internetipank.- <http://www.seb.ee/> (30.04.16)
22. Keep me posted.- <http://www.keepmeposteduk.com/get-the-facts> (19.04.16)
23. Kull, M-Käerdi, V.Kõve. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn: Juura 2004.
24. H. Kötz. Europäisches Vertragsrecht 2ed, Tübingen: Mohr Siebeck, 2015.
25. H-W.Micklitz, J.Stuyck, E.Terryn (toimetajad). Cases, materials and text on consumer law. Oregon:Oxford and Portland 2010.
26. P. Nebbia. Unfair Contract Terms in European Law – A Study in Comparative and EC Law, Oxford 2007.
27. Numbriliikuvuse statistika 2013 aasta lõikes.-
http://www.tja.ee/public/documents/Elektroonline_side/Numbriliikuvuse_statistika/12_2013_uhest_vorgust_teise_liikunud_mobiilinumbrate_netoarv_sideettevotjate_loikes.pdf (28.04.16)
28. Numbriliikuvuse statistika 2014 aasta lõikes.-
http://www.tja.ee/public/documents/Elektroonline_side/Numbriliikuvuse_statistika/12_2014_uhest_vorgust_teise_liikunud_mobiilinumbrate_netoarv_sideettevotjate_loikes.pdf
29. O. Olha. Cherednychenko: Freedom of Contract in the Post-Crisis Era: Quo Vadis?; ERCL 2014; 10(3): 390–421
30. Põhiseaduse kommentaarid.- <http://pohiseadus.ee/> (28.03.16)
31. Principles of the existing EC contract law: Contract I. München: Sellier.European Law Publishers, 2007.
32. Raamatupidamise seaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri.-
<http://eelnoud.valitsus.ee/main#qCEHIGMq> (02.04.16).
33. N. Reich, General Principles of EU Civil Law, Intersentia: Cambridge, 2014.

34. K. Saare, K.Sein. Transparenzgebot der AGB-Klauseln in den Verbraucherverträgen.- Juridica International, 2012/XIX
35. SEPA.- <http://www.eestipank.ee/maksed-arveldused/sepa> (21.04.16)
36. SEPA-st põhjalikulikumalt.- <http://www.eestipank.ee/maksed-arveldused/sepast-pohjalikumalt> (01.04.16)
37. Tarbijakaitse taunib Elisa e-arvete tasuliseks muutmist.- <http://tarbija24.postimees.ee/2618468/tarbijkaitse-taunib-elisa-e-arvete-tasuliseks-muutmist> (24.04.16)
38. Tarbijakaitseaduse muutmise seaduse seletuskiri. 756 SE.- <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/f89d2e1d-d184-36a7-9dd4-3b0a8185cbf1/Tarbijakaitseaduse%20muutmise%20seadus/> (27.03.16)
39. Tarbijakaitseaduse seletuskiri. 37 SE.- <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/523b11ef-443a-421c-ad77-12afca358c06/Tarbijakaitseadus/> (26.03.16).
40. Unfair terms in contracts concluded with consumers.- <http://aei.pitt.edu/5757/1/5757.pdf> (26.04.16)
41. Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2014-2015.- https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/3290/4201/4007/VV_180k_lisa.pdf (02.04.16)
42. P.Varul jt. Tsiviilseadustiku üldosa S.- Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. Tallinn: Juura 2010.
43. P.Varul jt. Võlaõigus I.- Võlaõigusseadus. Komm vlj. Tallinn: Juura 2006.
44. Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri. 813 SE.- <http://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/fee42d2f-c0e7-59c7-ad10-e7cc63405018/V%C3%B5la%C3%B5igusseaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus/> (27.03.16)
45. C.Willett. General clauses and the competing ethics of european consumer law in the UK.- Cambridge Law Journal, 71(2), July 2012, lk 413–414.
46. Õigusharud.- https://www.eesti.ee/est/oigusabi/oigusest_uldiselt/millised_on_oigusharud (28.03.16)
47. Üleminek otsekorralduselt e-arve teenusele.- <http://www.seb.ee/ariklient/igapaevapangandus/kontod-ja-arveldused/sepa-info/uleminek-otsekorralduselt-e-arve> (01.04.16)

Kasutatud kohtupraktika

Euroopa Kohtu kohtupraktika

- 48. EKo 27. juuni 2000, C-240/98–C-244/98, Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores
- 49. EKo 03.06.2010, C-484/08, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ja Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc)
- 50. EKo 09.11.2010, C-137/08: VB Pénzügyi Lízing Zrt ja Ferenc Schneider.
- 51. EKo, 26.04.2012, C-472/10: Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság vs Invitel Távközlési Zrt
- 52. EKo, 14.03.2013, C-415/11: Mohamed Aziz vs Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa).
- 53. EKo 21.03.2013, C-92/11: RWE Vertrieb AG ja Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV.
- 54. EKo, 30.04.2014, C-26/13: Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai vs OTP Jelzálogbank Zrt
- 55. EKo, 26.02.2015, C-143/13: Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei vs SC Volksbank România SA.

Euroopa Kohtu kohtujuristide arvamused

- 56. EK 14.05.2009, c-40/08: Asturcom Telecomunicaciones SL ja Cristina Rodríguez Nogueira, kohtujuristi V.Trstenjaki ettepanek.
- 57. EK 29.10.2009, C-484/08: Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid ja Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc), kohtujuristi V.Trstenjaki ettepanek
- 58. EK 09.11.2010, C-137/08: VB Pénzügyi Lízing Zrt ja Ferenc Schneider, kohtujurist V. Trstenjaki ettepanek.
- 59. EK 06.12.2011, c-472/10: Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság vs Invitel Távközlési Zrt., kohtujuristi V.Trstenjaki ettepanek.
- 60. EK 13.09.2012 C-92/11, RWE Vertrieb AG ja Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV, kohtujurist V.Trstenjaki ettepanek.
- 61. EK, 08.11.2012, C-415/11: Mohamed Aziz vs Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa), kohtujuristi Juliane Kokott'i ettepanek.

Eesti kohtupraktika

- 62. RKHKo 3-3-1-15-05
- 63. RKTKo 3-2-1-145-04
- 64. RKTKo 3-2-1-110-05

- 65. RKTKo 3-2-1-76-07
- 66. RKTKo 3-2-1-89-14
- 67. RKTKo 3-2-1-135-15
- 68. TlnRK 2-14-50691

Saksa kohtupraktika

- 69. Bundesgerichtshof. III ZR 78/10. 13.01.2011.-
http://www.jurion.de/Urteile/BGH/2011-01-13/III-ZR-78_10_p.15
- 70. Bundesgerichtshof. III ZR 32/14. 9. Oktober 2014. OLG Frankfurt am Main.-
<http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=Aktuell&Sort=3&nr=69260&pos=28&anz=447>
- 71. Oberlandesgericht Düsseldorf. I-6 U 166/13. 29.01.2015.- <http://www.online-und-recht.de/urteile/Simyo-darf-kein-Entgelt-fuer-die-Erstellung-von-Papierrechnungen-nehmen-Oberlandesgericht-D%C3%BCsseldorf-20150129/>

Austria kohtupraktika

- 72. OGH. 4Ob141/11f. 28.02.2012.-
https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20120228_OGH0002_0040OB00141_11F0000_000
- 73. OGH. 4Ob117/14f. 17.07.2014.-
https://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Justiz&Dokumentnummer=JJT_20140717_OGH0002_0040OB00117_14F0000_000

Soome kohtupraktika

- 74. Turukohus. 278/13/M2. 24.3.2014.-
http://www.tarbijakaitseamet.ee/sites/default/files/pressile/turukohtu_otsus_2014.pdf

Suurbritannia kohtupraktika

- 75. Director General of Fair Trading V First National Bank, UKHL 52.
- 76. The Office of Fair Trading (Respondents) v Abbey National plc & Others (Appellants). 25.11.2009. UKSC 6.

Kasutatud õigusaktid

Euroopa Liidu õigusaktid

- 77. Euroopa Liidu Nõukogu direktiiv 2010/55/EL, 13. juuli 2010, millega muudetakse direktiivi 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi, arvete esitamist käsitlevate eeskirjade osas.- ELT L 189/1, lk 335-342
- 78. Euroopa Liidu Nõukogu direktiiv 93/13/EMÜ, 5. aprill 1993, ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes.- ELT L 095, lk 0029 – 0034

79. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 260/2012, 14. märts 2012, millega kehtestatakse eurodes tehtavatele krediid- ja otsekorraldustele tehnilised ja ärilised nõuded ning muudetakse määrust (EÜ) nr 924/2009.
80. Euroopa Liidu Toimimise Leping 2010/C 83/01.- ELT c 83/1

Eesti õigusaktid

81. Elektroonilise side seadus.- RT I 2004, 87, 593.
82. Euro kasutusele võtmise seadus.- RT I 2010, 22.
83. Konkurentsiseadus.- RT I 2001, 56, 332.
84. Käibemaksuseadus.- RT I 2003, 82, 554.
85. Tarbijakaitse seadus.- RT I, 2004, 13, 86.
86. Tarbijakaitse seadus.- RT I, 31.12.2015, 1.
87. Võlaõigusseadus.- RT I 2001, 81, 487.

Saksa õigusaktid

88. Bürgerliches Gesetzbuch.- <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>

Austria õigusaktid

89. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch.-
<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>
90. Telecommunication Act .- <https://www.rtr.at/en/tk/TKG2003>

Soome õigusaktid

91. Consumer Protection Act of Finland.-
<http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1978/en19780038.pdf>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Liisu Lehtsalu** (12.12.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Tasulised arved mobiilsideettevõtjate tüüptingimustes

mille juhendaja on **Karin Sein**

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas 02.05.2016